

Nuk ka kohë për kryqëzatë në Sudan	3
Salahudin Ejubi	5
Devijimi i të rinjve.....	13
Pasuria haram	18
Viti i ri shkollor.....	20
Mësuesi shpresa e ummetit	23
Muaji Shaban	27
Kriza e vetëdijes civilizuese	30
Komentim hadithi: Gusli-Larja.....	33
Bidati	35
Vajzat dhe adoleshenca	45
Dashuria dhe martesë	48
Ibën Rexheb el Hanbeli.....	51
El Kadi Ijad.....	53
Mehmed ef. Hanxhiq.....	54
Tema: Nata e Beratit	57
Zgjatja e jetës	60
14. Turpi dhe vlera e tij	61

Udhëzimi i Pejgamberit për muajin Shaban

Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, agjëronte pjesën më të madhe të muajit Shabana. Këtë e themi duke u nisur nga tregimet që na i transmetojnë sahabet, radijall-lahu anhum, për kujdesin e Pejgamberit, alejhis-selam, për agjërimin gjatë muajit Shaban duke e përshkruar sunnetin e tij të bekuar gjatë këtij muajit. Aisheja, radijall-lahu anha, thotë: “Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, agjëronte saqë thonim se kurrë nuk do të hante, dhe hante sa që thonim se kurrë nuk do të agjëronte. Nuk e kam parë Pejgamberin, salall-lahu alejhi ve sel-lem, të agjëroj ndonjë muaj tërësisht përveç muajit të Ramazanit. Nuk e kam parë duke agjëruar aq shumë në ndonjë muaj, përveç se në muajin e Shabanit”. (Buhariu dhe Muslimi).

Në transmetimin e Nesaiut dhe Tirmidhiut qëndron se Aisheja, radijall-lahu anha, ka thënë: “Nuk e kam parë duke agjëruar aq shumë si në muajin Shaban, ai e agjëronte të tërin përveç pak ditëve, madje e agjëronte të tërin”.

Çka e veçon këtë muaj që ta dallojë Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, me agjërim?

Ne nuk do përgjigjemi, do ta lëmë Pejgamberin, salall-lahu alejhi ve sel-lem, të përgjigjet vet. “Usame ibën Zejdi, radijall-lahu anhu, thotë: i thashë Pejgamberit, sal-lall-lahu alejhi ve sel-lem: të shoh që më së shumti je duke e agjëruar muajin e Shabanit? Mu përgjigj: ky është muaji që njerëzit e neglizhojnë, sepse gjindet mes Rexhebit dhe Ramazanit. Ky është muaji që ngriten veprat te Zoti i botëve, kurse unë dëshiroj që të më ngriten veprat duke qenë agjërueshëm”. (Transmeton Nesaiu. Shiko: "Sahihut-Tergibi vet-Terhibi", të Shejh Albanit, rahimehull-llah, fq. 425).

Asnjë muslimanit nuk i takon të harojë, sepse haresa është argument i shpërfilljes, kurse muslimani nuk i shpërfillë gjërat më të rëndësishme në jetë, e ajo është adhurimi i Zotit dhe përmendja e Tij.

Disa dijetarë kanë thënë: “Ky hadith është argument se është e pëlqyer të mbushin kohën, që e shpërfillin njerëzit, me adhurim dhe se kjo është vepër e dashur te All-lahu”.

Pasi që muaji Ramazan është pas muajit Shaban, është e ligjshme të bëhet në këtë muaj ajo që bëhet në muajin Ramazan, siç është agjërimi, leximi i Kur'anit, etj, për të bërë përgaditje për pritjen e muajit Ramazan dhe për të stërvitur shpirtin për adhurim të All-lahut.

Për këto domethënie dhe të tjera Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, e shtonte agjërimin në këtë muaj të bekuar dhe shfrytëzonte kohën e neglizhencës së njerëzve...

Prej vlerave të kësaj feje është fakti se u ka dhënë njerëzve trofe me shpërblime të mëdha, e prej këtyre trofeve është edhe ky muaj.

Ju tregojmë se mund të shfrytëzohen edhe ditët e bardha dhe të përmbledhni një adhurim me dy nijete të mëdha, e ato janë agjërimi me nijet të pasimit të sunnetit të Pejgamberit, alejhisselam, në agjërim të muajit Shaban dhe agjërimi me nijet të ditëve të bardha.

Për këtë Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: “Nëse i agjëron për çdo muaj nga tre ditë: agjëro ditën e trembëdhjetë, katërmëdhjetë dhe pesëmbëdhjetë”. Transmeton Tirmidhiu dhe thotë se është hasen. Poashtu Pejgamberi, salall-lahu alejhi ve sel-lem, duke sqaruar vlerën e agjërit të këtyre ditëve thotë: “Agjërimi i tre ditëve nga çdo muaj është sikur të agjërosh tërë vitin”. (Buhariu dhe Muslimi).

Bekir Halimi

edicion i botuar / viti i dytë / nr: 14

botues: ALBISLAM

kryeredaktor: Ramadan Ramadani

redaksia: Bekir Halimi, Talha Kurtishi

Alajdin Idriz, Fatmir Zaimi

www.albislam.com

albislam@albislam.com

str: 386 no: 11 lokal: 44

1000 Shkup

fax: +389 2 3290 408

Nuk ka kohë për kryqëzatë në Sudan

Zurich — Kriza humane në regjionin e thartë, Darfur të Sudanit ku 30,000 njerëz kanë vdekur kurse flitet për 1 milion persona që kanë mbetur pa shtëpi, ka provokuar akuza për një genocid të dytë në stilin e Ruandës dhe thirrje për intervencë urgjente militare perëndimore ndaj kombit të dytë për kah madhësia të Afrikës.

Këshilli i sigurimit i OKB-së ka urdhëruar Hartumin të shpartallojë paramilitarët e vet në Darfur. Kongresi i SHBA-ve, grupet humanitare, E djathta krishtere e Amerikës dhe hasmit tjerë të regjimit ushtarak të Sudanit kërkojnë akcion të armatosur.

Në mënyrë të paevitueshme, Sudani është bërë dalldisje e medias dhe futbollit politik në vitin e zgjedhjeve. Shtëpia e Bardhë është duke forsuar militantët krishter dhe të zite me intensifikim të armiqësisë ndaj regjimit të izoluar të Hartumit, të cilin SHBA-të mendojnë ta përmbysin gjatë një dekade me radhë.

Fuqimisht këshillohet kujdesi. Katastrofa e Darfurit nuk është siç është thjeshtëzuar tejmas nga ana e medias perëndimore si çështje e paramilitarëve arab të mbështetura nga qeveria, të quajtura 'Janjaweed' të cilët therrin zezakë të ngratë. Hartumi as që mund ta ndalë grindjen me një shfaqje të dëshirës; mezi i ec fjala në Darfur. Darfuri nuk është çështje e terrorizmit etno-religjioz si në Kosovë dhe Bosnje. Rrëfimi i vërtetë është tejet më kompleks.

Darfuri është regjioni më i varfër më i

egër i Sudanit. Njëra prej lëvizjeve të para anti-kolonialiste në botën islame, e njohur në perëndim si "dervishët" shpërtheu nga Darfuri më 1880. Të udhëhequr nga Mehdiu i zjarrtë Dervishët përzunën imperialistët britanez nga Sudani dhe ata bile ishin të përjetësuar në tregimin e shkëlqyeshëm viktorian "Four Feathers" (Të katër puplat). Dervishët morrën Hartumin duke vrarë prokonzulin e Britanisë Sir Charles Gordon-Kinezi

Vdekja e "martirizuar" e Gordonit shkaktoi stuhi në Britani që rezultoi në dërgim të armatës ndëshkuese për gjatë Nilit (ku ishte edhe Winston Churchill-i i ri) e cila shkatërroi armatën e dervishëve në Omdurman. Por Darfuri i largët mbeti djepi i rebelimit.

Në kohërat e fundit dy trazira kundër Hartumit u shfaqën në Darfur, të mbështetura nga Çadi dhe Eritreja, dyja këto kliente të SHBA-ve. CIA, vërtetuar me raporte, ka furnizuar rebelët e Darfurit me armë dhe të holla. Tani frikë Washingtoni ka zhvilluar intereset me Çadin i cili ka rezerva të gazit dhe naftës.

Washingtoni është duke përdorë rebelët e Darfurit, siç përdori trazirën tridhjetvjeçare jugore, për të destabilizuar regjimin e Hartumit, politikat e të cilit regjim janë të gjykuara si të pamjaftueshëm pro-amerikane dhe tepër islamike. Me më tepër rëndësi për uritjen në ngritje e sipër të SHBA-ve për energji, Sudani ka naftë si dhe ate të mirën tjetër të çmueshme: ujin.

Vitin e kaluar kryengritësit e Darfurit me

sulme në shkallë të gjerë ndaj garnizoneve të qeverisë pasi që patën marrë armë të reja dhe furnizime nga jashtë, duke rrezikuar me këtë gjë dukshëm pushtetin e Hartumit mbi Darfurin. Sudani, armata e të cilit është e dobët, themeloi paramilitarë lokal për të luftuar rebelët. Civilët u kapën në mes të shkëmbim zjarri.

Larg prej të qenurit një çështje e Arabët e bardhë kundër Afrikanëve të zi, të gjithë të përfshirët janë muslimanë sudanez me ngjyrë të zezë të lëkurës. Kontesti kryesor është mes rebelëve, nomadëve dhe fermerëve, fiseve dhe klaneve. Si në Sudanin jugor shumica e dhunës buron nga grabitja e tokave, banditërive, vjedhjes së bagëtisë, rrëmbimin e grave dhe vendetave lokale.

Kjo nuk është një genocid, termi tepër i përdorë dhe i rëndë. Grupet humanitare zvicrane, pa sëpatë politike në teren, mohojnë akuzat për gjenocid. Por Darfuri sigurisht është një krizë humanitare që meriton ndihmë të jashtme dhe trupa të Union Afrikan të cilat do vendosnin ligjin dhe rendin të cilën gjë nuk mund ta sigurojë armata e Sudanit. Banditët Janjaeed duhet të dënohen. Por grupet rebele nuk duhet kurajuar që ti ikin bisedimeve për paqë me Hartumin me ymit të intervenimit ushtarak nga jashtë.

Përzierja nga jashtë në luftën civile jugore të Sudanit, dhe sidomos furnizimi me armë dhe të holla separatistët e krishterë dhe ata animistë nga ana e grupeve humanitare përrëndimore e kanë zgjatë atë konflikt dhe vonuar vendosjen e paqës për dekada me radhë.

Tani, intervenimi përrëndimor në Darfur mund të hasë në rezistencë të fortë lokale nga sudanezët, popull miqësor por i shtirë, ta prishë marrëveshjen paqësore të brishtë dhe me dhimbje të arritur, dhe të ndezë sërrish konfliktet civile dhe fisnore të cilat mund ta grisin tej e përtej Sudanin dhe ta kthejnë ate në një Kongo tjetër kaotik.

Shumë përrëndimorë të shtyer nga afshi neo-imperialist ose nga çështja e barrës së njeriut të bardhë janë duke thirrur për një armatë tjetër përrëndimore që të marshojë përgjatë Nilit dhe të godas dervishët e radhës të Hartumit. Ky zell për kryqëzatë duhet të frenohet. Sudani nuk është as Ruanda e dytë e as kërcënim për përrëndimin. Më e keqja e krizës së Darfurit si duket ka mbaruar. Lerni grupet humanitare që të bjënë punën e tyre. Tentimet e vazhdueshme të SHBA-ve për përmbysje të qeverisë të Sudanit vetëm se është duke përkeqësuar punët. Lejoni Afrikës të zgjidhë problemet e veta.

Eric Margolis
August 16, 2004
Foreign Correspondent
© 2004 Eric Margolis
përktheu: R.R.
20.8.2004.

Salahudin Ejubi

Hyrje

Falenderimi i takon All-llahut Krijuesit të botëve Mëshiruesit Mëshirbërësit dhe salavatet për pejgamberin e fundit Muhamedin, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, vulën e pejgamberëve, të cilin All-llahu e dërgoi pishtarë në këtë ymet, na e ndriçoi rrugën e drejtë dhe e dha mundin maksimal në këtë fe. Përsëritet tona qofshin edhe për familjen e tij të pastër, për shokët e tij besnik - sahabët dhe për ata që ecin në rrugën e tyre me sinqeritet.

Ky është një shkëndi nga jeta e të madhit Salahudin Ejubit i cili qe shembëlltyrë e ndritshme gjatë jetës së tij dhe pas, për ata që dojnë të marin këshillë dhe mësim.

Në këto reshtat do të keni mundësi të shihni meritat e këtij luftëtari të guximshëm që u qëndroi me trimëri përballë ushtrisë krishtere dhe i mposhti duke ua humbur shpresat.

Ky strateg luftarak jetën e tij e kaloi duke zhvilluar luftra në rrugë të All-llahut dhe me ndihmën e All-llahut ariti suksese të mëdha që do ti mban mend njerëzimi dhe historia. Nga gjithë sukseset dhe meritat që i ariti në këto fushata, më e madhja ishte se ai ariti të çliron Kudsën ku gjindet Mesxhidul-Aksaja një nga xhamitë e shenjta të fesë islame. *

Salahudin Ejubi paralelisht interesohej për qeverinë e shtetit islam, ruajtjen apo zgjerimin e tyre si dhe për çështjet e fesë. Ai mbronte principet e ehli sunetit dhe nuk lejonte risi në fe.

Njerëz si Salahudini — All-llahu e mëshirof-

të - me moral të lart dhe sjellje të mira, kanë ardhmëri të mirë siç patë ky burështeti dhe komandant ushtarak.

Ishte guximtarë në fushëbetejë dhe tolerant ndaj armikut pas ngadhnjimit.

E donte diturinë dhe dijetarët, drejtësinë dhe xhihadin në rrugë të All-llahut.

Ky njeri, në historinë islame zen vend të lartë dhe shquhet si personalitet me merita të mëdha.

Ajo që na bën të shkruajmë për kësilloj personalitete është gjendja muslimanëve sot që po jetojnë të përçarë e kështu duke u dobësuar gjë të cilën po e shfrytëzojnë armiqët e islamit dhe muslimanëve për ti nënshtruar muslimanët. Kështu ngajshëm ka qenë në kohën e Salahudin Ejubit. Ai — me ndihmën e All-llahut — ariti ti bashkon muslimanët, ti bashkon forcat dhe tu del përballë armiqve dhe ti dëbon nga trojet islame.

Nga ana tjetër me ua rikujtuar muslimanëve (si këshillë) se lufta në mes adhuruesve të All-llahut dhe adhuresve të shejtanit vazhdon dhe ska të pushuar.

E lusim Allahun që të shton në këtë ymet personalitete si Salahudini dhe të kthehet krenaria e këtij ymeti.

All-llahu i madhëruar ka thënë: “ E mos u dobësoni (fizikisht) dhe mos u dëshpëroni (shpirtërisht) se ju jeni më të lartit, nëse jeni besimtarë ”. Ali Imran 139

Ali Shabani**

Shkup, 2004

Shënime:

*Xhaminë e shejtë, Mesxhidul-Aksa e cila gjindet në Kuds — Jerusalem e kanë ndërtuar xhinët me urdhërin e Sulejmanit, alejhis-selam, për këtë shiko në Kur'an në suren Sebe'e, ajetet 12, 13 dhe 14. për shejtërinë e kësaj xhamie shiko ajetin e parë në suren El-Isra dhe thënien e të dërguarit — sal-lall-llahu alejhi vesselem- në përmbledhjen e Ibën Maxhes 1/450, 451 dhe hadithet e Miraxhit dhe Israsë.

** autori është muallim në xhaminë "Jahja Pasha" në Shkup

Vështirësitë nxjerrin burra të fortë

Në një natë të erët, të ftohtë me fortunë, i lindi Nexhmudin një djalë që e emërtoi Salahudin Jusuf. Po atë natë, familja e Nexhmudin Ejubit dhe e vëllaut tij Esedudin Shiriku e kanë patur që detyrimisht ta braktisin kalanë e Tikritit me urdhër të kryetarit të policisë së Bagdadit i cili ishte pronarë i kalasë. Kjo ndodhi në vitin 532 h.

Që të dy nisen me familjet e tyre kah Mossulli. Kishin mësy Imadudin Zenki-n, ndoshta te ai do të gjejnë strehim. Këta që më herët kur kanë qenë në kalanë e Tikritit gjithashtu gëzonin autoritet te Imadudini. Kur Imadudini kishte pësuar disfatë në një betejë me ushtrinë e cila kishte ardhur për ta ndihmuar Kalifin abasit Mustershidin, ai Imadudini ka kërkuar strehim në Tikrit ku atëbotë ka qenë vali Nexhmudin Ejubi. Ai e pranon Imadudinin dhe e gostit. Poashtu i ka dhënë në shërbim anije që ta kalon lumin Dexhle.

Imadudini nuk e kishte haruar këtë ndihmë që ia kishte bërë Nexhmudin Ejubi, për këtë shkak ai e strehoi atë bashkë me vëllaun e tij dhe i bëri prej udhëheqësve më të afërt të tij.

Imadudini kur e pushtoi Balebeken, ia ndau Nexhmudin Ejubit.

Atëbotë ka qenë periudha e sakrifikimeve

dhe braktisjeve. Teritoret e shtetit islamik kanë qenë të ndara me një ndarje të çuditshme, prej në lindje deri në perendim dhe prej në jug e deri në veri. Shtetet ishin të shpërndara sipas emërimit të tre kalifatëve: kalifati i Abasitëve në lindje, kalifati i beni Ubejd në Egjipt dhe kalifati i shteteve aleate në perendim.

Këto shtete gjithmonë ishin në grindje mes tyre. Qëllimi i çdonjërit prej udhëheqësve, apo mbretërve apo perandorë — epitete të ndryshme — ka qenë të zgjeron kufirin shtetit që ka nën sundimin e vet ashtu që të grumbullon pasuri, të bën ushtri më të madhe që edhe më tepër të zgjeron kufijt e shtetit.

Në këto gjendje të vështira, perëndimi i krishterë sfidonte me udhëheqësinë e papës Urban. Ai i kishte drejtuar turmat e ushtrive kah ana lindore islame për ta pushtuar Kuds.

Ata ia aritën qëllimit. Pushtuan të gjitha ato që kishin muslimanët nga kalatë, kështjellat dhe fortifikatat, por pushtuan edhe Kuds. Aritën të mbysin mbi shtatëdhjetë mijë musliman. Në lidhje me këtë dëshmon njëri nga të krishterët i cili thotë:

- Kemi parë gjëra të çuditshme ku janë prerë numër i madh i kokave të muslimanëve, të tjerë janë mbytur me shtiza, e tjerë u detyruan të kërcejnë nga kullat, të tjerë mbetën disa ditë duke u ndëshkuar e pastaj u dogjën me zjarr. Nëpër rrugë mund të shihje koka të viktimave, duar e këmbë. Gratë i mbytnin me shpata dhe shtiza. Fëmijët e vegjël i rrëmbenin nga gjitë e nënave dhe i hudhnin përtej murneve.

E gjithë kjo e muslimanët të përçarë!

Kalifi abasit, e poashtu kalifi Ubejdi të paralizuar, ... jo, por të vdekur.

Në këto situata të vështira dhe vite të rënda e të trishtuara, All-llahu pregatiti për përballimin e krishterëve rob turk që ariti deri në udhëheqësi në Musil. Prej atje ka shtrirë

patrullimet e tija në principatat e kurdëve. Pastaj u drejtua kah perendimi dhe e përfshiu Halepin dhe kështu u del përball forca-ve perendimore krishtere.

Bëhet fjalë për robin Imadudin Zenki ibën Aksankir i cili ka qenë turk i robëruar te Selxhukët turq.

Kurdët iu nënshtruan Imadudin Zenkit e sidomos kur e bëri Nexhmudin Ejubin dhe Esedudin Sherikun (që të dy kurd) udhëheqës të afërt. Ai ariti me ushtrinë e tij të formuar me më tepër kurd dhe turq ti mposhtë disa ushtri dhe ti rikthen disa qytete dhe kalaja të rëndësishme prej tyre.

Kur u mbyti Imadudin Zenki dhe çështja e Shamit mbet në duar të birit të tij Nurudin Mahmud, Nexhmudin Ejubi dhe Esedudin Sheriku i bashkuan dhe kështu mbetën në udhëheqsi.

Në këtë atmosferë, u rit Salahudin Jusufi në krahërorin e të atit të tij Nexhmudin, udhëheqës guximtar që e donte drejtësinë. Rritet dhe bëhet i guximshëm me ide përparimtare. Mëson kalorësinë dhe mjeshtri tjera luftarake. I bëhet e dashur dituria dhe dijetarët, drejtësia dhe zbatimi i sheriatit. E mëson Kur'anin dhe mëson të dijetarët shkencat fetare si fikh, hadith etj. Nuk është ndarë nga dituria edhe kur u bë sultan – udhëheqës i Misrit dhe Shamit. Në një rast në luftën në Sifin, ndëgjonte hadith. Mësoi librin “Humasa” të Ebu Hatimit dhe për këtë shkak, Subkiu ate e konsideroi prej dijetarëve të medhhebit shafi.

Për virtytet e larta dhe dhuntitë e shumta që pat, Nurudin Mahmudi e bëri shef të policisë të Damaskut. Salahudin Ejubi atëbotë kishte tërëmbëdhjetë vjet. Kjo ka ngjarë në vitin 550 h.

1-Tikriti – qytet në Irak.

2-Mosull – qytet në Irak

3- Balabeke, Ba'labek – qytet në Liban

4-Halep – qytet në veri të Sirisë.

Rruga e xihadit 559 – 589 h.

Ministri i kalifit Ubejdi strehohet te Nurudin Mahmudi, Pasi që i kërcënohet Dargam ibën Sivari që bëhet ministër i Adidit. Patë kërkuar ndihmë prej Nurudinit për ta kthyer postin dhe për kompensim tia jep Nurudinit një të tretën e të ardhurave të Egjiptit. Ai Nurudini pregaditi një ushtri me udhëheqësi të Esedudin Sherikut – xhaxhai i Salahudinit. Këta me Shavirin i orientoi kah Egjipti. Në krye të kësaj ushtrie ishte Salahudini i cili ariti të mposhtë Dargamin dhe ta rikthen Shavirin në postin e vet. Mirëpo Shaviri e theu premtimin dhe anoi ka frengët kundër Esedudin Sherikut. Ai ishte strehuar në Belbis derisa u liruan prej rrethimit me kthimin e frengëve në kështjellat e tyre të friksuar se mos po u kërcënohet Nurudini.

Në vitin 562 h. Shiriku kërkoi leje nga Nurudini të kthehet në Egjipt për ti luftuar frengët. Ai i dha leje e këtë e shoqëroi djali i vëllaut vet Salahudini. Ky udhëheqës ariti që me dymijë kalorës të mund ushtrinë frenge me mijëra ushtarë të ndihmuar nga egjiptianët, pasuesit e Shavirit. Pastaj e pushtoi Aleksandrinë dhe Salahudinin e bëri mëkëmbës. Pastaj u drejtua kah Saidi dhe e pushtoi. Në ndërkohë, frengët në bashkpunim me egjiptasit e rrethojnë Salahudinin në Aleksandri tre muaj. Derisa kthehet xhaxhai i tij dhe me marveshje me Shavirin, Salahudini e lëshon Aleksandrinë dhe së bashku me xhaxhain e tij kthehen në Sham.

Në vitin 564 h. frengët e sulmojnë Egjiptin e Adid el-Ubejdi kërkon ndihmë prej Nurudin Mahmudit që kishte pregatitur ushtrinë për herë të tretë me udhëheqësi të Sherikut. I drejtoi kah Egjipti për ti luftuar frengët. Në këtë ushtri përsëri u gjet Salahudin Ejubi. Kur aritën në Egjipt, frengët e kishin lëshuar Pasi që Shaviri u kishte dhënë pasuri të ma-

dhe. Ata ishin larguar së shpejti para se të arinë ushtria muslimane.

Në këtë iniciativë, Salahudini ariti ta zen ministrin Shavir dhe ta mbysë. Pastaj Sheriku bëhet ministër i Adidit. Nuk zgjati shumë kohë edhe ai vdes kështuqë e zëvendëson në ministri Salahudin Jusuf ibën Ejubi dhe u emërtua mbret ndihmues.

Salahudini shfaq mundësi të mëdha për lehtësimin e punëve qeveritare në Egjipt. Filluan ta duan njerëzit. Ai duke iu falenderuar udhëheqësisë së tij korekte zgjodhi për vete udhëheqës ushtarak me të cilët ariti ti ngadhënjën frengët që kishin pasur rrethuar Dimjatin në periudhën e tij. Këtë sukses e ariti pasi Nurudini e ndihmoi me dërgimin e ushtarëve në mesin e të cilëve ishte edhe i ati i tij Nexhmudini dhe vëllezërit e tij. Kjo ngjau në vitin 565 h.

Kur iu dha mundësia Salahudinit, i suspendon gjykatësit e Ubejdinasve dhe emërtonte ghykatës (të ri të medhhebit) shafi. Ndërton medrese dhe rregullon vakufet. Pastaj fillon tu kërcnohet dhe ti sulmon frengët që ishin në Sham. Disa ditë para se të vdesë Adidi, Salahudini e ndërpreu thënien “haj-ala hajril amel” gjatë ezanit. Në Egjipt në vitin 567 h., depotë e shtetit pas vdekjes së Adidit kaluan te Salahudini. Ai i shprëndau dhe nuk mbeti për të gjë. Zyren e tyre ia dorzoi kadiut të dalluar që u bë kadi i sulltanit Salahudin dhe këshilltar i veçant i tij.

Salahudini vazhdoi tui kërcnohet krishterëve në fortifikatat e tyre në Palestinë dhe i shtriu çetat e tyre në tokat e jugut. Këtyre ia bashkangjiti edhe Jemenin dhe Hixhazin mirëpo akoma ishte nën udhëheqjen e Nurudini Mahmud ibën Zenkit.

Pasi vdiq Nurudini — All-llahu e mëshiroftë — në vitin 569 h. dhe transferohet çështja e qeverisë te i biri i tij Salih Ismail, konfrontohen emirët (princat) dhe pas kësaj, Shami bjen në huti. Salahudini friksohet që frengët

mos po e shfrytëzojnë këtë gjendje e të pushtojnë atë që ishte nën sundimin e Nurudinit. Del nga Egjipti dhe ia mësyn Shamit në vitin 570 h. hyn në Damask dhe nuk ka qenë kundër askush, siç e ka përmendur Ibën Kethiri All-llahu e mëshiroftë.

Edhe pse patën tentativa familja Zenki në Musil dhe Halep për një ndërprerje të ndihmave Salahudinit, ai ariti që të mer Halepin dhe të përfiton mëkëmbësit e Musilit. Atëherë ai filloi të përgatitet më tepër ushtarakisht për ti dëbuar kryqzatat nga xhamia e shejtë — Mesxhidul-Aksa. Kjo ngjarje, ka zgjatur përafërsisht dymbëdhjetë vjet ku Salahudini u përballua me vështirësi dhe kurthe të mëdha nga ana e frengëve si dhe nga disa princave musliman. Mirëpo, ai ariti — me atë që ia dha All-llahu nga guximi, trimëria dhe zotsia e sabri në vështirësi — të tejkalon pengesat dhe vështirësitë që pastaj të përgatitet për një betejë vendimtare kundër krishterëve dhe për ta rikthyer Mesxhidul-Aksanë. Salahudini i patën ndihmuar në zbatimin e obligimeve, vëllezërit e tij, bijt e tij dhe bijt e vëllezërve të tij. Ata i patën ndihmën më të mirë në mbrojtjen e qeverisë së tij dhe në dëbimin e krishterëve nga votrate tyre të pushtuara.

Beteja vendimtare

Ky ngadhënjyes, Salahudin Ejubi kishte bërë marrëveshje me frengët për armëpushim në vitin 576 h. ashtu që të mund të vendosë siguri në provincat që iu bashkuan dhe ti bënë unik për ti bashkuar forcat me pasuri dhe ushtarë për të çliruar (rikthyer) Mesxhidul-Aksanë. Mirëpo udhëheqësi krishter në kalanë e Kerekut, Ronald Ernath e prishi marrëveshjen dhe kishte mësyer të sulmon Meken dhe Medinen. Qëllimin e tij deshti ta realizon me lundrim nëpër Detin e Kuq e kështu të arin në Medine Munevere. Prej atje i dalin në pritë ushtarë egjiptian dhe i mbysin pothuajse

të gjithë, përpos disa që aritën të ikën me udhëheqësit e tyre. Mirëpo ai vazhdoi në hapat e tija të mëparshme dhe haxhijve ua kishte prerë rrugën. Kishte thënë nga mllëfi i bestutnive të tija të verbëta: - Nëse besojnë në Muhamedin, atëherë le të vjen Muhamedi që ti shpëton. Kur i ariti ky lajm Salahudinit, u betua se do ta mbytë atë me dorën e vet.

Beteja vendimtare mes ushtrisë së Salahudinit dhe ushtrisë krishtere shpërthen në Hitin afër (detit) Taberije në vitin 583 h.. kështu siç ka thënë 'Imad el-Esfahani biografist i dytë për jetën e Salahudinit. Ai vit ishte viti i artë, u pastrua vendi i shejtë dhe me çlirimin e saj u rahatuan edhe vendet tjera. Ngadhnjeu shteti Nasirije dhe u mposht populli krishter; u dallua e mira nga e keqja dhe u hakmor Teuhidi (Monoteizmi) ndaj trinisë.

Takimi i dy palëve ndodhi në ditën e Xhuma me datë 24 Rebiul-ahir 583 h. Salahudini atëbotë patë tubuar ushtrinë e tij prej në lindje (Irbil, nga gadishulli dhe nga Dijar Bekër), nga Shami dhe Egjipti. Me numër ishin dumbëdhjetë mijë, ndërsa ushtria e frengëve gjashtëdhjetë mijë. Salahudini dëshironte që në betejë të takohet me kundërshtarët në ditën e Xhuma në kohën e namazit që të takohet me kohën kur muslimanët bëjnë dua për ti përfocruar muslimanët.

Salahudini ishte ekspert në front të luftës. Për ushtrinë e vet kishte zgjedhur vend të ngritur që i mbikëqyrnin bunarët. Pasi hynë të krishterët në front, a ishin etur për ujë në atë vapë verore, u ishin nxirë fytirat, ogourzive - kafirave dhe tagutëve . Në ditën e nesërme, në ditën e shtunë me 25. 4. 582 h. u shtua vapa, era filloi të frynë kah ushtria krishtere e muslimanët e shfrytëzuan rastin e kallin kullosën e tharë. Zjarri filloi tu shkon kuajve nëpër këmbë. U gjendën në pozitë të vështirë. Kishin rënë në mes dy zjareve, vapës së diellit dhe vapës së zjarrit. Pos kësaj

u përballuan me shpata, shtiza dhe shigjeta. U vranë tridhjetëmijë, u robëruan tridhjetëmijë e në mesin e të robëruarve ishte edhe mbreti i tyre. Te të robëruarit u gjet edhe Ronaldi udhëheqësi i kalasë së Kerekut. Për këtë, Salahudini kishte premtuar se do ta mbytë.

E sjellin mbretin dhe udhëheqësin e kalasë. Mbretit të robëruar, Salahudini i ofron ujë të ftohtë, ndërsa Ronaldit i jep të zgjedhë në mes islamit dhe vdekjes. Ai refuzoi islamit e Salahudini e mbytë me dorën e vet për ta përbushë betimin.

Pas këtij ngadhnjimi, rruga për ta çliruar Kuds sin lehtësohet. Salahudini ia mësyn pushtimin e kështjellave bregdetare që tu ndalen ndihmat ushtrisë krishtere të fortifikuar në Kuds. Pastaj marshon kah ato dhe i rrethon. Pastaj ushtria krishtere kërkon prej Salahudinit të pranon dorzimin e tyre. Ai ua pranoi.

Këtu dalin në shesh vyrtytet e larta të Salahudinit, sjelljet e tija shembullore që i kultivoi në fenë islame, fe e faljes dhe tolerancës.

Në vend që të hakmiret për mbytjet e tmershme që bënë ushtria krishtere kur hynë në Kuds, ai pranon të dorzohen dhe të paguajnë fidje të vogël e kush nuk paguante mbetjet e robëruar. Shumë nga pleqtë dhe të varfërit që nuk kishin të paguajnë fidje pothuajse të gjithë i liroi. Ata që paguanin fidjen, i liroi të kthehen të sigurtë. Mbretërit evropian ishin betuar se më nuk do të kthehen për ta luftuar Salahudin. Mirëpo së shpejti ata e prishin këtë kontratë, pregatiten përsëri për ti luftuar muslimanët me qëllim për ta okupuar Kuds in.

Mirëpo All-llahu ishte në pritë të tyre dhe të krishterët nuk mundën të pushtojnë Kuds in për herë të dytë derisa ndodhi lufta e kryqzatave të kohës re, ushtria evropiane hyn në Kuds dhe ia dhuroi çifutëve.

Nuk kaluan dy vjet të plota që ishte çliruar Kuds i, mbretërit krishter e thyen besatimin.

Ata që ishin tubuar në kala, nisen për në Akka dhe e rrethojnë. Pasi i arin lajmi Salahudinit, menjëherë u nis për ta ndihmuar. U del në front ushtrisë krishtere ku ndodhë përleshje e madhe. Nga vështirësitë pothuajse ushtria krishtere u larguan nga fronti sepse zgjati rrethimi. Në ndërkohë u vjen ndihmë materiale dhe ushtarake me udhëheqësinë e mbretit anglez Riçard dhe mretit francez Filip Agustos. Me këtë ndihmë ua kthyen vullnetin ushtrisë krishtere. Kështu aritën dy vite ta mbrojnë pozitën e tyre prej brenda dhe nga jashtë të ndalojnë që mos të hyn Salahudini në Akka. Me rënien e Akkas, Riçardi mendoi se rruga për në Kuds është hapur, mirëpo Salahudini qëndroi i pathyeshëm para forcave ushtarake krishtere dhe i rezistoi ata që të hynë në Kuds.

***

Salahudini tregoi vrytytet e tija të larta në betejën me Riçardin. Vyrtyte me të cilat habitet perendimi. Prej tyre është rasti kur Salahudin Ejubi i kishte dërguar kalë Riçardit Pasi që e kishte parë duke luftuar në këmbë. Kur është sëmurë Riçardi, Salahudini ia ka dërguar mjekun e vet.

***

Pasi vëren Riçardi se nuk mundet ta mundë Salahudin, bëri marveshje për paqë tre vjetë dhe atë sipas kushteve që i përpiloi Salahudini — All-llahu e mëshiroftë. Pastaj largohet nga Palestina duke premtuar se do të kthehet pas tre vjetëve që ta pushton Kuds por ai nuk u kthi më kurë. Mbeti në vendin e tij në rahati e kënaqësi duke e haruar të kaluarën.

***

Një vit pas kthimit të Riçardit në vendin e tij, dmth. Në vitin 589 h. vdes Salahudini Allahu e mëshiroftë me mëshirën e Tij dhe e shpërbleftë me shpërblimet më të mira për gjithë kontributin që dha.

Fundi i udhëtimit

Në muajin Safer të vitit 589 h. befas sëmurët Salahudini dhe dita ditës i ashpërsorhet sëmurja. Në natën e mërkurë të njëzet e shtatën të muajit Safer e ftoi njërin nga dijetarët që të bënë te ai, ti lexon Kur'an dhe tia përkujton shehadetin. Tregohet se kur i ka lexuar ai Kur'an ajetin : " Ai është All-llahu që ska të adhuroar (me të vërtetë) përpos Tij, e di të gabin (të fshehtën) dhe të dukshmen ..."/ Hashër 22/, Salahudini duke i përjetuar agonit e vdekjes ka thënë po, ashtu është. Pasi ka thirrë ezani i sabahut vjen kadiu i famshëm, pasi hyn te ai që po i përjetonte çastet e fundit, i lexojnë ajetin : " po nëse ata refuzojnë (atë që ua sjell), atëherë thuaj: " All-llahu është për mua mjaft, s,ka të adhuroar pos Tij vetëm te Ai jam mbështetur, e Ai është Zot i Arshit të madh ". /Teube 129/ buzëqeshë i shkëlqen fytyra dhe ia dorzon shpirtin Zotit të Madhëruar. All-llahu e mëshiroftë , ... dhe e bëftë banor të Xhenetit.

Ibën Halkani ka thënë: - Dita e vdekjes së tij ka qenë musibet (fatkeqsi) që nuk ka ngjarë prej kur kanë vdekur kalifët rashidunra. Kalanë, mbretrinë, dynjanë e kaploi një ndjenjë melankolike dhe vetjake nuk e din kush përpos All-llahut të madhëruar. Kam ndëgjuar prej njerëzve që kanë dëshiruar të japin shpirtin për të. Kam patur ndjenja se kjo është e tepruar, por e kam ditur se po të ishte e pranuar kjo do të jepte ndonjëri edhe shpirtin.

E kanë nxjerur pas namazit të drekës në tabut (arkivol) të mbuluar me stof . Kur e panë njerëzit, i ngritën zërat dhe shtohet zhurma, fillojnë të qajnë. Pastaj ia falin xhenazen dhe e varrosin te shtëpia e tij në kalanë e Damaskut.

Poetët thurën vargje të shumta. Më e mira ishte poezia e shkrimtarit të Salahudinit, Imad El-Asfahani në të cilën thotë:

Ku është ai që vazhdon të jetë udheheqes i yni

Shpresohet në thirjen e tij dhe friksohen nga hapat e tij

Ku është ai që prej forcës tij, frengët i ulën kokat

të mposhtur dhe me fuqinë e tij ariti ti zhvillon betejat

Në kasën e vet nuk kishte lënë përveç një dinar dhe tridhjet e gjashtë dirhem. Nga prona nuk kishte lënë as shtëpi, as tokë, as arë, as bahçe, asgjë prej pronave. Pas vete la shtatëmbëdhjetë djem dhe një vajzë.

Para përfundimit

Salahudin Ejubi —All-llahu e mëshiroftë - u dallua me:

- Iniciativën e tij për bashkimin e muslimanëve.
- Formimin e ushtrisë për ti luftuar kryqzatat.
- Çlirimin e trojeve islame.
- Gjykim të drejtë dhe saber.
- Trimëri dhe guxim.
- Dituri dhe dashuri ndaj dijetarëve.
- Mëshirë dhe ndjesë ndaj te dobtëve.
- Tolerancë dhe falje.
- Maturi dhe mjeshtri.
- Strateg luftarak.
- Mbrojtës i sunetit
- Burrë shteti etj.

Përfundim

Ky pra është Salahudin Jusuf ibën Ejubi, mbrojtës i sunetit dhe mposhtës i kryqzatatve. Për meritat e tij dëshmuar të gjithë i dituri dhe i padituri, i miri dhe i keqi.

* Ka shkruar për Salahudin Ejubin Vil

Dijurant i cili thotë:

- Ai (Salahudin Ejubi) i ka mësuar mjesh-

tritë politike dhe taktikat luftarake por me kete bashkangjiti mirsine dhe te kapurit per feje ne te cilen ishte i flaket si dhe praktiku-es. Modest në jetë që nuk dallohej nga jeta e asketëve. Rrobat më të mira i ka pasur ka qenë nga leshi i vrazhdë i trashë.

- Salahudini pasi rregulloi shumë punë të qeverisë, i është përveshur realizimit të interesave popullore si ndërtimin e spitaleve, xhamive, shkollave. I hoqi tatimet, i ktheu hakun secilit dhe i dha prioritet ndërtimtari-së dhe mësimi.

Ka thënë: - Banorët e shtetit islamik janë krenuar me drejtësinë e tij dhe gjykimin e tij të drejtë por edhe krishterët pranonin këtë edhe pse ai nuk ishte i fesë së tyre.

Ka thënë poashtu : - ka qenë i butë me të dobtit, mëshirues ndaj të pësuarve. Ndaj armiqve është ngritur aq sa i ka bërë historianët të habiten si islami ka krijuar njeri (burrë) madhështorë deri në kufi.

Këshilla që ia dha Salahudini birit të vet Dhahirit

Të këshilloj me devotshmëri ndaj All-llahut se ajo është koka e çdo hajrit.

Të urdhëroj me atë që të ka urdhëruar All-llahu se kjo është shkaku i shpëtimit.

Ta tërheq vërejtjen nga gjaqet dhe marjen me to se ai është gjaku që s'fle. H

Të këshilloj ti përfitosh zemrat e njerëzve dhe të shikosh gjendjen e tyre se ti je përgjegjësi, përgjegjësi i All-llahut për ata.

Të këshilloj që ti përfitosh zemrat e emirëve (princave) dhe njerëzve me punë të mëdha në shtet se nuk arita këtë që arita ndryshe përveç me sjelljen e tillë me njerëzit.

Mos e urej askend se vdekja nuk e len askend.

Ke kujdes atë që është mes teje dhe njerëzve nuk falet përpos me pajtimin e tyre e ajo

që është mes teje dhe All-llahut falet me teu-
ben (pendimin) tënd se Ai All-llahu është Bujar.
All-llahu e mëshiroftë Salahudin dhe

ndihmëtarët e tij dhe i shpërbleftë me shpër-
blimet më të mira në Xhenet.

Letërkëmbimi mes Richard dhe Salahuddin el Ejjubit

Prej: Riçard Zemër Luani mbreti i Anglisë

Deri te: Salahuddin El Ejjubi mbreti i Arabëve

Lartësia e juaj,

Bartësi i kësaj letreje është trimi i fuqishëm që luftoi me trimët e juaj në mejdanet e luftës në të cilët u bë i famshëm. Motra e tij është zënë rob nga ushtria e juaj e cila e solli në pallatin e juaj në të cilën iu ndërua emri në Thurejja Pasi që quhej Marry.

Nga ky post i mbertit po ju lus që të lironi motrën e këtij trimi ose t'ia bashkangjitni vëllaun e saj, duke mos i ndarë. Mos lejoni që bilbili të jeton largë atij që e don.

Duke e pritur vendimin e juaj ju përkujtoj me një fjalë të Halifës Umer ibën El Hattab, radijall-llahu anhu, të cilën e kam dëgjuar prej mikut tim Princi El Harith El Lubnani: Prej kur i robëruat njerëzit Pasi që u lindën të lirë.

Përgjigja e Salahuddinit:

Prej: Sulltanit të muslimanëve, Salahuddin El Ejjubi

Deri te: Riçard mbreti i Anglisë

Lartësia e juaj,

Dora ime e përshëndeti këtë trim të cilin ju e dërguat dhe shpresoi se ai do t'ua përcjell këtë përshëndetje nga njeriu i cili e njeh vlerën e juaj në mejdanet e luftës. Dijeni se unë nuk do ta marr rob së bashku me motrën e tij sepse ne nuk e lëjmë në shtëpi plaçkën e luftës. Ai do të kthehet së bashku me motrën e tij.

Pasi që Salahuddini veproi sipas fjalës së Umerit le të vepron Riçardi sipas porosisë së Mesihut, alejhi salam: Ktheja tokën të cilën e robërove pronarve të saj.

Përktheu: Talha Kurtishi

Devijimi i të rinjve

- I -

E porosis veten dhe juve që të keni frikë All-llahun. All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"O ju që besuat, kini frikë All-llahun me sinqeritet të vërtetë dhe mos vdisni, pos vetëm duke qenë muslimanë (besimtarë)!" (Ali Imran: 102).

Rinia konsiderohet thesari i çmueshëm i ummetit dhe rezerva e vlefshme, shndërohet në dhunti dhe mirësi kur shfrytëzohet për të mirë, nderë dhe ndërtim. Kurse shndërohet në dëm të madh dhe të keqe, kur e mer përpara e keqeja dhe çorodia.

Devijimi në etapën e rinisë është shumë i rrezikshëm dhe i frikshëm, sepse i devijuari sot është kriminel i të nesërmes, nëse nuk e kaplon kujdesi i All-llahut, subhanehu ve teala. andaj aq sa kujdesemi për rininë dhe çështjet e tyre, ashtu edhe përcaktohet ecuria e ummetit dhe shoqërisë.

Devijimi i të rinjve është prej çështjeve që më së shumti elaborohen sot dhe prej çështjeve që i shqeteson prindërit dhe pedagogët.

Disa shkrimtar dhe mendimtar i dominon emocioni dhe analiza sipërfaqësore disa herë gjat pozicionimit kundrejt këtij fenomeni, ashtu që e prekim problemin, e plasim plagën, i përsërisim dhimbjet herë pas here, mirëpo pa asnjëfar dobie. Shërimi i sukseshëm është logjikimi dhe analiza e thellë, prognozimi i të ardhmes sipas analizave të fenomenit, studimit të shkaqeve dhe veprimi në masat preventive, në mënyrë konstruktive dhe metodologjike, duke u bazuar në fe dhe sherijat.

Nuk është e çuditshme që specialistët të miren me fenomenin e devijimit në mesin e rinisë, për ta tharë burimin dhe çrrënjësor rrënjët, sepse rinia është shpresa e ummetit, përgaditja e ardhmërisë, nozulli i shoqërisë dhe nervi aktiv në jetën e popujve.

Devijimi i rinisë është dukuri e përgjithshme është shfaqur në çdo vend, kurse këndi i devijimit zgjerohet kur gjinden shpirtëra pa mburojë, ide pa imunitet dhe personalitet pa edukatë dhe respekt.

Rinia janë sikur njerëzit tjerë, edhe gabojnë edhe ia qëllojnë. Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë:

"Secili bir i Ademit është gabimtar, mirëpo gabimtari më i mirë është ai që pendohet". (hasen, Tirmidhiu).

Mirëpo ky ummet, të cilit i është përcaktuar mirësia për dallim nga popujt tjerë, nuk është dakord që rinia e sajë të mos jetë sunduese mbi tokë dhe zotërinjë në moral. Historia e ummetit tonë, që nga agimi i mëngjesit e deri më sot, ka regjistruar shembuj të rrallë të të rinjve të kapur për besim të shëndoshë dhe vepër të mirë, të kapur për metodën dhe sherijatin e All-llahut, është gëzuar ummeti me thëniet e tij dhe janë forcuar shtyllat e shoqërisë me veprat e tij dhe veçoritë e tija fisnike, kurse tërë kjo përgëzon mirësi të madhe, Pasi që ata janë argumenti i All-llahut për tjerët.

Në shekullin tonë llojet e dilemave janë të ndryshme, epsi është ndezur më shumë, kurse rinia jonë është eksponuar para shi-

gjetave të helmuara dhe shtizave të kalbura të armiqve, hidhurinë e tyre e ka shijuar shoqëria ynë nëpërmjet degjenerimit moral dhe ekstremizmit në tekfir.

Sa i përket mejdanit të ideve të devijuara, grupacioneve dhe sekteve të kota shoqëria e brezit të parë, gjenerata e sahabeve, nuk është ndytur me këto mbeturina, sepse Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, e ka mbrojtur mirë këtë gjeneratë.

Doli Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, në mesin e sahabeve, kurse ata kacafyteshin rreth Kaderit, njëri sillte një ajet e tjetri një ajet tjetër. U skuq Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, e tha:

"A me këtë jeni urdhëruar?! A me këtë jeni dërguar?! Të kundërshtoni Kur'anin mes vehte?! Popujt para jush kështu kanë devijuar, ju sjeni askund në krahasim me atë që është këtu. Shikoni veprat që jeni urdhëruar ti veproni, e veproni, kurse ato që ju janë ndaluar, largohuni prej tyre". (sahih, Ahmed).

Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, u hidhërua shumë kur u ngrit një injorant mburravec ta kundërshton vendimin e Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, për ndarjen e ganimitit (plaçkës së luftës), duke i thënë: Ndaj drejt o Muhammed. Kurse Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, i tha:

"Vaj për ty, po kush ndan drejt nëse nuk ndaj unë". E kur iku, Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, tha: "Lereni, se ka shokë që ndonjëri prej nesh e nënçmon namazin dhe agjërimin e vet në krahasim me të atyreve, e lexojnë Kur'anin, mirëpo nuk e kalon fytyrën e tyre, dalin nga Islami, sikur del shigjeta nga harku". (Muslimi).

Sahabet ishin të zgjuar në drejtim të fitnes, andaj ia mbyllën dyert dhe i përballuan në mënyrë metodologjike të vendosur, andaj kemi shembullin e Halifes së drejtë, Omer ibën Hattabit, radijall-llahu anhu, i cili e

rrahu Sabigun me dru të hurmës në kokë, kur e pa se i hulumton ajetet e paqarta dhe problematike në Kur'an. (shiko: Musnefun e Abdurrezakut, 11/426).

Ata ishin rigoroz në transmetimin e sunnetit, ndaluan nga meselet e vështira dhe spullimit në çështje të ndryshme, e shumë rregulla tjera që ua kanë ruajtur fenë sahabeve.

Robër të All-llahut!

Ka devijimi që i kërcënohet moralit, i rrënon vlerat, paraqet krim dhe gabim i qëllimshëm, shkakton dëme të mëdha në sistemin e shoqërisë, sidomos nëse është i shoqëruar me nënçmim dhe insistim, ose është bartje e fotografive të mëkateve të mëdha dhe përhapja e tyre në mesin e njerëzve, mëakte për të cilat është kërcënuar All-llahu me dënime të dhembshme.

Nëse rregulli moral është i shëndosh në jetën e ummetit, kjo është rruga e vetme e stabilitetit dhe fuqisë, e nëse sjellja e individëve devijon dhe pëlqet vullkani i epsheve dhe dominon pasioni, ummeti i afrohet shkatërrimit dhe eliminimit. All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"Kur duam të shkatërrojmë ndonjë vend (popull), i urdhërojmë pasanikët (parinë) e atyhit (të jenë në rrugë), e ata kundërshtojnë; atëherë zbatohet dënimi i merituar kundër tyre dhe i shkatërrojmë krejtësisht". (El-Isra: 16).

Familja është foleja më e dukshme e përgaditjes së rinisë dhe ndërtimit të personalitetit të tyre, nga ajo buron e mira ose e keqja, nga ajo vjen devijimi ose mirësia.

Familja e humb rolin dhe misionin nëse prindërit largohen nga shtëpia, kurse brennga e tyre kryesore bëhet garantimi i fitimit dhe pasurisë, duke i lënë tërësisht të lirë fëmijët, duke lënë pas dore edukimin e tyre, duke mos caktuar kohë për tu dhënë udhëzime dhe kujdes. Shumica e prindërve raportet e tyre me fëmijët dhe përgjegjësit e tyre në shoqëri i kanë përkufizuar në llogari

materiale, të cilat nuk i kalojnë nevojat e fëmijëve për ngrënie, pije, veshmbathje dhe argëtim, kurse edukimi moral, kujdesi për sjelljen e tyre, ndërtimi i personalitetit të tyre, ato janë në shtojcën e listës së përgjegjëse.

Asnjë i mençur nuk dyshon se prindërit kur zhvillojnë edukatë të shëndoshë dhe e vëndojnë në kokë të prioriteteve në jetën e tyre, i ofrojnë imunitet të mjaftueshëm kundër devijimit dhe mbrojtje nga përfundimi i dhembshëm. Ata në këtë formë edhe kontribuojnë për sigurinë e shoqërisë.

All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"O ju që besuat, ruajeni veten dhe familjen tuaj prej një zjarri, lëndë djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët. Atë (zjarrin) e mbikëqyrin engjëjt e rreptë e të ashpër që nuk e kundërshtojnë All-llahun për asgjë që Ai i urdhëron dhe punojnë atë që janë të urdhëruar". (Et-Tahrim: 6).

Kurse Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, thotë:

"Burri është çoban në familjen e vet dhe ai jep llogari për tufën e tij, kurse gruaja është çobaneshë në shtëpinë e burrit të saj dhe ajo jep llogari për tufën e saj". (Buhariu).

Familja në islam është përgjegjëse për mbrojtjen e rinisë nga devijimi, kurse prindërit e bartin hisen më të madhe të përgjegjësisë së ekstremizmit në sjellje dhe fanatizmit në fe, sepse Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë:

"Secila foshnje lind në natyrë të pastër (fitreh), kurse prindërit e hebreizojnë, krishterizojnë ose e bëjnë zjarputist". (Buhariu dhe Muslimi).

Atmosfera e familjes e mbushur me mje-gulla i ndihmon në devijim. Shtëpia ku ngri-tet zëri i mospajtimeve, hasmive dhe ndarjes nuk është e përgaditur për edukim dhe sta-bilitet. Ndoshta anëtarët e kësaj shtëpie ikin nga kjo atmosferë dhe shkojnë atje ku u of-rojnë strehim, mund tu ofrojnë strehim shokët e këqinjë, të cilët ua lehtësojnë mënyrat që të

bëhen kriminel të specializuar, e si mos të ndodh kjo kur ka humbur përkujdesin, këshi-llën dhe udhëzimin e prindërve. Mungon ai i cili e nisë rrugës së udhëzimit dhe dritës.

Divorci është dukuri e rezikshme shoqërore, e rrënon shoqërinë, është prej shkaqeve kryesore të devijimit të fëmijëve, sidomos nëse kjo shoqërohet me dobësinë e ndërgjegjës fetare. Secila divergjencë le pasojat të qarta dhe gjurmë të thella, madje është goditje në zemrën e shoqërisë dhe gjakderdhje në trupin e tij.

Fëmiu që ikë nga ferri i divorcit mund që mos të gjejë njeri që do ta këshillojë ose nda-loja nga të këqijat, kurse shoqëria e keqe ka mënyra të ndryshme të zbukurimit të të keqes dhe të prishurit kanë kurthe të llojllojshme.

Andaj nga shoqëria kërkohet, sidomos nga ata që janë të dijsëm dhe të mençur që ta kufizojnë këtë dukuri dhe ta mbrojnë shoqërinë nga pasojat shkatërruese të saja.

Prej shkaqeve të devijimit është rënia e disa familjeve viktimë e varfërisë, andaj dety-rohen disa fëmijë ta braktisin shtëpinë duke kërkuar shkaqet e rizkut, kurse nga shkaku i injorancës dhe perceptimit të dobët, ata i mer përsipër shoqëria e keqe dhe i çojnë rrugës së devijimit. Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, për këtë edhe kërkonte strehim nga varfëria duke thënë:

"All-llahu im, kërkoj strehim te Ti nga mos-besimi dhe varfëria". (sahih, Ahmedi).

Për tu mbrojtur nga problemi i varfërisë dhe pasojat të tija, Islami ka bërë obligim zekatin dhe ka stimuluar dhënien e sadaka-së, ka ngjallur domethënien e solidaritetit shoqëror, ka thirru në kujdes për jetimët, të varfërit dhe të ngratët, duke treguar se këto vepra kanë shpërblim të madh:

"Unë dhe kujdestari i jetimit jemi kështu në xhennet". Dhe tregoi me gishtin tregues dhe të mesëm. (Buhariu).

Nga solidariteti shoqëror është edhe përkrah-

ja e shoqatave humanitare që kujdesen për jetima, të varfër dhe të ngratë. Këto shoqata bëjnë afrimin mes të pasurve dhe të varfërve, ndihmojnë në përforcimin e lidhjeve shoqërore, ofrojnë mëshirë dhe dhimbisuri. Sa e sa të uritur kanë ushqyer, sa e sa të xhveshur kanë veshur, sa e sa njerëzve me brenga ua kanë lehtësuar.

Robër të All-llahut!

Shkolla, është foleja e dytë, detyra e shkollës ka ndikim të thellë në përmirësimin e rinisë ose devijimin e tyre, bartë kazmën e prishjes ose ndërtimit. Themeli dhe baza e shkollës është planprogrami edukativo arsimor. Pa dyshim se kjo etapë, sidomos duke e patur parasysh afrimin e botës dhe përhapjen e mendimeve të kota dhe epsheve, kërkon futjen e sa më shumë lëndëve fetare, që të bëhen mburojë për zemrën e të riut, mbrojtje e mendimeve të tija nga ekstremizmi dhe çorodia.

Feja është mburoja më e madhe e rinisë nga devijimi. Andaj leximi i historisë sqaron shumë qartë se shfaqja e grupacioneve, dalja në shesh e devijimit dhe përhapja e krimit, ka patur fat vetëm në shoqëritë që thirrja ka qenë pasive dhe është dobësuar praktikimi i sherijetit.

All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"Është e vërtetë se ky Kur'an udhëzon për atë rrugë që është më se e vërteta...". (El-Isra: 9).

Në mungesë të fesë së vërtetë, besimit të shëndoshë dhe metodës mesatare rinia është e përgaditur për devijim, mund të bëhet viktimë e kriminalitetit, terorizmit, ekstremizmit, kalimi në prehërin e armiqve, rënia në kurthat e të devijuarve, ose ta sundon breddhja, e të snderrohet në helm në trupin e ummetit, i cili e rrënon ardhmërin e vet dhe të ummetit.

Mësuesi është bosht i edukimit dhe arsimit, me ndihmën e tij e rezistojmë devijimin dhe i mbrojmë të rinjtë, nëse është i sjellshëm, i moralshëm, me besim të fuqishëm, e kryen detyrën në përpikshmëri dhe mban brengën e ummetit dhe shoqërisë së

tij. Këto janë cilësitë më të rëndësishme të mësuesit në shoqërinë muslimane.

Misioni i mësuesit është ushqimi i besimit, përforcimi i ndërgjegjës morale dhe ngjallja e kontrollit të All-llahut në zemrat e të rinjve.

Edhe shoqëria e mirë ndikon në përfitimin e vlerave dhe sjelljes, sepse Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë:

"Njeriu është ënë fenë e mikut të vet, andaj le të shikon se cilin e ban mik". (hasen, Ahmed).

Shoku i keq mund ta shpien njeriun në gjëra shkatërruese, kurse shoku i mirë është një shkak prej shkaqeve të vlerës dhe përqëndrimit.

Robër të All-llahut!

Koha boshe është shkak prej shkaqeve të devijimit. Koha nëse nuk angazhohet në formën e duhur, i sjell pasojat e këqija dhe i ndihmon më shumë në devijim. Prindërit duhet ta dinë ku dhe si e kalon fëmiju i tyre kohën e lirë.

Gjatë kohës së lirë mund ti vjen ndonjë ide e devijuar, pasion i çastit ose epih i ndezur, e të ndodhë problemi. Andaj duhet patur institucione edukative, kurse fetare, hallka të mësimit të Kur'anit që i marrin në prehër të tyre këta të rinj. Këto institucione duhe të luajnë rolin e tyre në përmirësimin e të rinjve që kanë marrë ekstremizmin si metodë, të rinjtë që janë dakord të jetojnë në skajet e jetës, të rinjtë që janë viktimë e alkoolit dhe drogës.

Aliu, radijall-llahu anhu, thotë:

"Kush kalon një ditë nga ymri i tij në gjëra të kota, në mos kryerje të ndonjë farzit, në mosndërtimin e krenarisë, mosarritjen e lavdisë, mosdëgjimin e të mirës, ose mosmarrjen e dijes, ka gabuar kundrejt kësaj dite dhe i ka bërë vetes padrejtësi". ("Fejdu-l-Kadir", 6/288).

All-llahu më dashtë bekim mua dhe juve me Kur'anin e Madhërishëm, na bëfshin dobi ajetet dhe përkujtimet që gjinden në te. E them këtë fjalë dhe kërkoj falje te All-llahu për mua dhe për ju, andaj edhe ju kërkon falje prej Tij, sepse Ai është Falës dhe i Mëshirshëm.

- II -

All-llahun e falënderojmë që krijoi dhe drejtoi, i cili përcaktoi dhe udhëzoi. Ate e falënderoj dhe jam mirënjohës ndaj Tij për dhuntitë që nuk numrohen dhe llogariten. Dëshmoj se ska hyjni tjetër përpos All-llahut që është Një dhe pa ortak, i Cili i ka emrat e mirë dhe cilësitë e larta. Dëshmoj se zotëriu dhe Pejgamberi ynë, Muhammedi, është rob dhe i dërguari i tij, të cilin All-llahu e ka dërguar me dritë dhe udhëzim, paqë dhe bekimi i All-llahut qofshin mbi te, familjen, shokët dhe mbi ata që ecin rrugës së tij.

E porosis veten dhe ju që të jeni të devotshëm, sepse devotshmëria është rruga e shpëtimit dhe suksesit, me te arrihet lumturia në dynja dhe ahiret.

Bota sot jeton në gjendje të ngacmimeve epsharake që i ndezin ndjenjat e të rinjve. Prej mënyrave më të dukshme të devijimit dhe prej kurtheve më të qarta të shejtanit njeri janë edhe kanalet televizive, kablloviqe dhe satelitore, të cilat i zbukurojnë devijimet dhe shpiejnë drejt dekadencës morale. Përballë këtyre kanaleve nuk mund të qëndrojnë edhe institucionet më të fuqishme edukativo arsimore, sepse ata me fuqi të madhe i kanë hapur dyert e devijimit, ndytjen e mendjes së djemve, prishjes së zemrave dhe largimin e mbulesës së turpit, kanë lehtësuar luftën ideologjike, depërtimin e kulturave dhe moraleve të huaja, stimulon prishjen dhe imoralitetin, trimëron në krim dhe devijim.

Nëse dëshirojmë të pakësojmë këndin e këtij devijimi, duhet hulumtuar zgjidhjet e këtij ankthi që gjindet në gjoksin dhe shtëpait tonë, i cili e dridh moralin tonë, duhet ballafaquar këto helmet dhe asgjësuar ndikimin e tyre.

Prej mejeve të shërimit të devijimit është thirrja në fenë e All-llahut me urtësi, këshillë të mirë, ta luan rolin e vet xhamia në udhëzim dhe përmirësim, ta kryejnë detyrën e tyre thirrësit dhe pedagogët. Mendimtarët dhe shkrimtarët duhet ta përdorin aftësinë e tyre në rezistimin e dukurive të devijimit, duke i studjuar dhe duke sjellur zgjidhje për to. Secili individ prej nesh konsiderohet rojtar besnik dhe përgjegjës për mbrojtjen e ummetit nga fesadi dhe devijimi, duke e ruajtur dritësinë dhe pastërtinë e shoqërisë.

All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"E Zoti yt nuk është që të shkatërrojë mizorisht vendet, nëse banorët e tyre janë punëmirë". (Hud: 117).

Kjo realizohet duke porositur njëri tjetrin në të vërtetë dhe duke porositur njëri tjetrin në durim, duke e kryer detyrën e urdhërimit në të mirë dhe ndalimit nga e keqja, vepër, e cila është garancë e sigurisë së shoqërisë dhe mënyrë e shpëtimit. All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"Pasha kohën!

Nuk ka dyshim se njeriu është në një humbje të sigurt.

Me përjashtim të atyre që besuan, që bënë vepra të mira, që porositën njëri-tjetrin t'i përmbahen të vërtetës dhe që këshilluan njëri-tjetrin të jenë të durueshëm". (Sureja El-Asr).

Dergoni salavate mbi Pejgamberin e udhëzimit, sepse All-llahu ju ka urdhëruar me këtë në Librin e Tij duke thënë:

"Është e vërtetë se All-llahu dhe engjëjt e Tij me madhërim e mëshirojnë Pejgamberin. O ju që keni besuar, madhërojeni pra atë (duke rënë salavatë) dhe përshëndeteni me selam". (El-Ahzab: 56).

Abdul-Bari Thubejti, imam dhe hatib në xhaminë e Pejgamberit, sal-lal-llahu alejhi ve sel-lem.

Përshtati: Bekir Halimi
Marrë nga: alminbar.net
Abdul-Bari Thubejti,
20.8.2004

Pasuria haram

O ju muslimanë, me të vërtetë bota e sotit është një botë në të cilën janë ndërruar shumë nga vlerat e shëndosha dhe janë ndryshuar shumë nga kuptimet e vërteta. Një botë ku njerëzit zhyten në gara për të tërheqë kah vetja intereset dhe për të fituar dobitë. Dunjaja është caku dhe arritja e saj është ideali?!

“Andaj, ti largohu prej atij që ia ka kthyer shpinën Kur'anit dhe që nuk do tjetër vetëm jetën e dynjasë! Ajo është e tërë dituria që kanë arritur...” (Nexhm, 29-30)

E çuditshme është që disa prej muslimanëve i ka kapluar kjo eufori dhe me te u rrëshqasin këmbët dhe kah ajo u lakmon nefsi që urdhëron për kah e keqja. Dhe fillojnë që të grumbullojnë nga dunjaja me gjitha mënyrat dhe të shtojë atë me të gjitha rrugët, aq sa është i saktë, për disa e që nuk janë pak, lajmërimi i Pejgamberit se:

“Do tu vije një kohë njerëzve në të cilën njeriu nuk do ta ket brengë se malli që merr a është prej hallallit apo prej haramit”- (trans. Buhari)

Për këtë gjë islami insiston në kahje të qartë dhe udhëzim të ndritshëm që muslimani të jetë insistues për pastrimin e fitimit të tij nga çdo fitim i fëlliqur ose pasuri haram:

“O ju që besuat, mos e hani mallin e njëritjetrit në mënyrë të palejuar...” (Nisa,29)

O ju muslimanë, fitimet e ndaluara kanë konsekuenca dhe pasoja të këqija. Më e rënda dhe më e rrezikshmja prej tyre është se ajo është një prej shkaqeve që shpie në Zjarr (xhehennem) dhe shkak për hidhërim të Gjithëfuqishmit. E Pejgamberi ynë i thotë Ka'b ibën Uxhres, Allahu qoftë i kënaqur me te:

“O Ka'b, nuk shtohet në trup mish i rritur nga -suhti- përveç që Zjarri të jetë më merit

për të” (hadith sahih sipas Hakimit, pajtohet Dhehebi, shih: Albani, N, Sahihut Tergib nr.1728)

Kurse fjala-Suht- o ju robër të Allahut është term fetar i cili përfshin çdo mall të fituar me haram.

O ju robër të Allahut, me të vërtetë pasuria haram, në gjitha format, është fatkeqe për pronarin e saj dhe dëm për ate që e mbledh ate.

Dhe mu nga kjo njëri prej shkaqeve të rëndimit përfshirës dhe faktorëve të nënçmimit që vazhdojnë në vendet e muslimanëve është grumbullimi i pasurisë nëpërmjet mënyrave të ndaluara të fitimit dhe me metoda të fëlliqura. A nuk jemi privuar nga përgjigja ndaj lutjes pos sebeb fitimeve të ndaluara?! A nuk na kanë ndodhur fatkqesitë dhe rëndimet pos nga shpërndarja e fëlliqësirave dhe të gjërave me të cilat meritojmë dënimin?!

Transmeton Muslimi në Sahihun e tij se Pejgamberi ka përmendur njeriun të cilit i zgjat rruga; “i pluhurosor dhe i grisur në rroba, që ngrit duart kah qielli dhe thotë: O Zot, o Zot, kurse ushqimin e ka haram, veshjen e ka haram dhe është ushqyer me haram, e si i përgjigjet lutjes së këtij?!”

Dhe në hadithin në Tirmidhi me sened sahih:

“Nuk pranohet namazi pa abdest e as sadakaja nga galuli”

Galul- te dijetarët është emërtim për çdo gjë që fitohet nga rrugë tjera pos rrugëve të lejuara fetarisht.

Malik bin Dinar tha: “i goditi njerëzit, në beni israilë, një thatësi dhe dolën disa herë në lutje për shi dhe nuk rra. Allahu i shpalli pejgamberit të tyre që ti lajmërojë se; ju dilni te Unë me trupa të fëlliqur, dhe ngreni kah

Unë duart me të cilat keni derdhur gjak, dhe barqet e juaja i keni mbuhsur me haram, kurse tani është bërë më i rëndë Hidhërimi Im ndaj jush, dhe nuk do ju shtohet nga Unë, pos largimit” (Bejhaki në “Shuabul Iman”)

O ju muslimanë, fitimi haram e largon bereqetin dhe mënjanon qetësinë dhe rehatinë, sa që Pejgamberi tha:

“Kush merr mall me hak, i jipet bereqet në te, kurse kush merr mall pa të drejtë, puna e tij është si e atij që han e nuk ngopet” (Buhari dhe Muslim)

dhe po në një hadith sahih se:

“Nëse rrejnë dhe heshtin (me qëllim të fshehjes së metave të mallit), u fshihet bereqeti nga tregtia e tyre” (Buhari)

O ti musliman, nëse don shpëtimin dhe shpreson lumturinë bëne të mirë fitimin dhe pastro mallin, dhe hiqe nga ai hakin e tjetërkujt. I Dërguari thotë:

“Kush ka diç të marrë me të padrejtë nga vëllai, qoftë mall apo nder, le ta kthje, le të marre hallallëk, para se të i mirret atij kur nuk as dinarë e as dirhemë, e nëse ka punë të mira i miret prej të mirave të tij e nëse nuk ka, atëhere i mirret nga të punët e këqija e i shtohet atij dhe i shtohet për në Zjarr” (Buhari)

Pra vini re e kini kujdes nga fitimi i mallit përveç nga rrugët e lejuara për të dhe arritja deri tek ajo pos me rrugë të lejuara fetarisht. Kanë hyrë fitimet haram në shtëpi të atyre që e kanë ngrënë ate dhe e kanë shkatërruar ate shtëpi, dhe kanë çarë shtyllën e krenarisë dhe ekselencës së tyre dhe

e kanë rrëzuar ate. E me çka do përgjigjen nesër kur të qëndrojnë para Allahut, azze ve xhel-le, dhe Ti pyesë ata për këto mallra se si i kanë fituar? Me cilën fe i kanë lejuar ato? E ti o musliman do jesh i pyetur për mallin tënd, nga e fitove dhe ku e harxhove sikur që ka ardhë lajm i vërettë për këtë nga Pejgamberi, salavatet e Allahut dhe shpëtimi i Tij qofshin mbi të. (Tirmidhi, shih; Albani, N, Silsiletul-ehadithis-sahiha, nr.946)

Largohuni o robër të Allahut gjatë grumbullimit të mallit, mënyrat e shtrembërta dhe rrugët e këqija dhe kundërshtimit të dispozitave të Kur'anit, udhëzimeve pejgamberike dhe rregullave fetare.

Kini kujdes në ate çka ju pret dhe për kah jeni nisur, në mënyrat e fitimit, duke hulumtuar për dispozitë të shëndoshë fetare nga burime të mbështetura dhe nga dijetarë besnik dhe rabbanijj. Ai që rruhet për hir të Allahut, Allahu e ruan ate dhe i jep atij furnizim nga nuk e pret dhe bile nga nuk ja merr mendja atij vet. Dhe kush braktis diç për Allah, Allahu ia zavendëson me të mirë se ajo. O Allahu im, na pamvarso me hallall prej Teje nga ajo që haram e ke bërë, dhe me dhënie nga Ti, nga krejt përveç Teje.

Na bekoftë Allahu, mua dhe juve, në Kur'anin, dhe na bëftë të kemi dobi nga ajo çka në te nga udhëzimi dhe sqarimi, them këte dhe kërkoj falje nga Allahu, për mua dhe juve, për çdo mëkat, dhe kërkon falje nga Ai, se ai është Falës i Madh dhe i mëshirshëm.

Husejn Alu Shejh

(hutbe e mbajtur në xhaminë e Pejgamberit në Medinei Munewvere, më 4/Rexheb/1425)

alminbar.net

nr: 3850

përktheu: R.R.

27.8.2004

Viti i ri shkollor

Pjesa më e madhe e shoqërisë sonë është në gjendje të mobilizuar, duke i vizituar shkollat fillore, të mesme, fakultetet, çerdhet, etj. Kjo dukuri përsëritet për çdo vit, andaj duhet domosdo të flasim për këtë temë.

Pika e parë: Si e kaluan pushimin veror djemt dhe vajzat tona?

Dije musliman i mirëfillt se të gjitha veprat e atyreve që i ke në përgjegjësinë tënde shkruhen në fletorën e veprave tuaja, duke u nisur nga hadithi i Pejgamberit, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, ku ka thënë:

"Secili prej jush është çoban dhe do të jap llogari për tufën e tij".

Andaj nëse fëmijët tuaj verën e kanë shfrytëzuar në vepra të mira, kjo të sjell shumë përfitime, mirëpo nëse gjendja është e kundërtë, atëherë edhe ti do të jesh pjesmarës në mëkatet e tyre.

Realiteti, fatkeqësisht është i hidhur...

Shumica e të rinjve pushimet verore i kalojnë në ahengje, ndeja të gjata tërë natën, vizita të diskotekave, kafeneve, udhëtimi në vende ku nuk ka respekt nderi dhe morali, etj.

Parashtrohet pyetja sa djem dhe vajza të reja e kanë shfrytëzuar pushimin veror për vizita farefisnore, për shtim të dijes, për mësimin e ndonjë zanati, për pjesmarje në kurse të ndryshme të dobishme, pjesmarje në kampingje edukative, në leximin e literaturës, qofshin lekturat ose libra tjera të dobishme në sferën e fesë dhe besimit, etj.

Urata secilit prind i cili ka fëmijë të mirë, të cilët janë të përkushtuar besimit, edukatës, mësimin, sepse në këtë formë edhe ata participojnë në shpërblimin që e fitojnë ata.

Kurse humbje e madhe për çdo prind i cili ka fëmijë të qëqinjë, edhe ky participon,

mirëpo në mëkatet e tyre.

Vëllezër të nderuar!

Ndoshta tash nuk ban dobi keqardhja për kohën e kaluar në vepra të padobishme gjat pushimeve verore, mirëpo ajo që dëshirojmë ta shkaktojmë me këtë fjalim është nxitja për analizë dhe llogari të asaj që ka bërë gjatë pushimit veror. Qëllimi është të përfitojmë nga gabimet që i kemi bërë në këtë vit që mos ti përsërisim në vitin e ardhshëm.

Pika e dytë: Fillimi i vitit të ri shkollor e angazhon mbarë shoqërinë.

Kjo në fakt është një gjë e mirë, mirëpo parashtrohet pyetja se sa kohë do të vazhdon ky interesim dhe preokupim me problemet e fëmijëve në drejtim të shkollimit dhe arsimimit.

Në disa raste prindërit nuk gjejnë kohë që të shoqërojnë fëmijët e tyre deri në shkollë, në shumë raste i gjejnë se motrat dhe vëllezërit janë ata që i shoqërojnë, e kjo padyshim tregon se sa e sa të pakujdesëm janë disa prindër ndaj shkollimit të fëmijëve të tyre.

Mos të flasim për mosposedimin e planeve dhe programeve konkrete për shkollimin shtëpiak, si shtesë dhe vazhdimësi e asaj që mësohet në shkollë.

Përgjegjësia kryesore për edukimin dhe arsimin e fëmijëve bjer te prindërit, sepse All-llahu, subhanehu ve tealë, ka thënë:

"O ju që besuat, ruajeni veten dhe familjen tuaj prej një zjarri, lëndë djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët. Atë (zjarrin) e mbiqyrin engjëjt e rreptë e të ashpër që nuk e kundërshtojnë All-llahun për asgjë që Ai i urdhëron dhe punojnë atë që janë të urdhëruar". (Et-Tahrim: 6).

Gjithashtu All-llahu, subhanehu ve tealë, na ka urdhëruar që të lexojmë edhe mësoj-

më me urdhërin e parë Kur'anor që ia ka dhënë Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, i cili urdhër vlen edhe për mbarë njerëzimin:

"Lexo me emrin e Zotit tënd, i cili krijoi (çdo gjë). Krijoi njeriun prej një gjaku të ngjizur (në mitrën e nënës). Lexo! Se Zoti yt është më bujar! Ai që e mësoi (njeriun) të shkruajë me pendë. Ia mësoi njeriut atë që nuk e dinte". (El-Alek: 1- 5).

Andaj prindëri aq sa kujdeset për shëndetin e fëmijut të vet duhet të kujdeset edhe ma shumë për arsimimin dhe edukimin e tij. Sepse arsimimi dhe edukimi i shëndoshë, i cili buron nga besimi ynë i pastër Islam, është i vetmi garant për një ardhmëri të lumtur të popullit tonë.

Mirëpo kujdesi për shkollim, që është shumë i rëndësishëm për ardhmërinë e popullit tonë nuk duhet të bëhet shkak që mos të interesohemi për obligimet tjera që i kemi para Zotit. Kurse prej obligimeve më kryesore që i kemi para Zotit është përlulja dhe nënshtrimi para Zotit, e që është obligimi i namazit.

Njeriu duhet të kujdeset për ardhmërinë materiale të fëmijut të vet, për ardhmërinë e tyre në këtë botë, mirëpo asesi nuk duhet ta neglizhojë ardhmërinë më të madhe dhe më të rëndësishme, e ajo është ardhmëria e ahiretit.

Nga ana tjetër kujdesi për namazin, i cili nuk pushon si obligim as në kohën e pushimit, është rregulluesi i kohës së muslimanit, andaj edhe kur të vijë dita e parë e mësimit, nuk i krijon probleme zgjimi herët për të shkuar në shkollë, sepse ai edhe në kohën e pushimeve është zgjuar herët për të falur namazin.

Muslimani duhet të jetë mesatar në jetën e tij, duhet të bëjë barazpeshë mes obligimeve që i ka para Zotit dhe obligimeve që i

ka para vetes, familjes dhe shoqërisë.

Është shumë lehtë të jipemi pas njëres në llogari të tjetrës, mirëpo ajo që kërkohet prej një muslimani të vetëdijshëm është që ti kryen edhe obligimet që i ka para Zotit edhe obligimet që i ka në jetën e kësaj bote.

Ashtu sikurse na vjen keq dhe hidhërohem kur vjen lajmi se fëmijë ynë ka rënë në provim ose nuk ka kaluar vitin, aq ma shumë duhet të hidhërohemi kur fëmijë ynë ka rënë edhe në provimin para Zotit.

Pastaj një fëmijë, te i cili nuk kultivohet frika ndaj Zotit dhe vetëdija për punë në rrugën e Tij, ai nuk mund të jetë edhe aq i dobishëm për shoqërinë, sepse çdo gjë që do ta bëjë, nuk do ta përsos e as nuk do ta përkryen, sepse nuk ka motivim të mjaftueshëm.

Pika e tretë: Gjatë ardhjes së vitit të ri shkollor duhet patur kujdes ndaj disa veprimeve:

a) Kujdesi për namazin e sabahut, i cili ia rregullon edhe programin e gjumit dhe i sjell freski në jetën e tij psiko-fizike.

b) Prindërit duhet të përcjellin gjendjen e fëmijëve të tyre gjatë shkollimit, duke u kujdesur që ta shoqërojnë me fëmijë të edukuar, të pasionuar pas dijes, pas besimit dhe moralit.

Duhet të viziton më shpesh mësuesin dhe profesorin e tyre, që së bashku të arrijnë në ngritjen e nivelit të besimit, arsimimit dhe edukatës te ata.

c) Duhet menjanuar të gjitha pengesat që dalin në rrugën e shkollimit të djalit dhe vajzës.

d) Duhet kujdesur për veshmbathjen e djemve dhe vajzave tona.

Ajo që na befason të gjithëve është kjo lakuriqësi e paparë deri më tani që është shfaqur në mjediset shkollore.

Vallë nxënësit janë në qendra të edukimit

dhe arsimimit ose në plazhë e sfilata të modës.

Si ka mundësi të jetë i koncentruar në mësim dhe shkollim një nxënës që përreth ka kësi gjëra që e trazojnë epshin e tij. E nejtja vlen edhe për mësuesin dhe profesorin, si ka mundësi të jetë i koncentruar në lëndën që e mëson, nëse këso ngacmimesh dhe joshjes e rrethekojnë.

Andaj është obligim i prindërve që të kujdesen për veshmbathjen e fëmijëve të tyre kur shkojnë në shkollë, poashtu edhe arsimtarët dhe profesorët duhet të jenë më rigoroz ndaj lakuriqësisë.

e) Këtu duhet përmendur edhe përdorimin e makijazhit dhe parfymosjes, gjëra që nuk përkojnë me realitetin e procesit arsimues.

f) Qëndrimi i njerëzve të papunë dhe të prishur përreth shkollave, me qëllim për ti ngacmuar vashat ose për ti rëzuar në kurthet e tyre. Kjo pa dyshim është rezultat i mungesës së vetëdijes, besimit, kulturës, masave më rigoroze, etj.

Të gjithë besimtarët duhe të bashkëpunojnë për ti eliminuar këto gjëra nga rrethet tona, sepse vetëm kjo na garanton eliminimin ose zvoglimin e tyre.

All-llahu, subhanehu ve teal, na tregon se si duhet të veprojnë besimtarët në këtë drejtim:

"Besimtarët dhe besimtare janë të dashur për njëri-tjetrin, urdhërojnë për të mirë, e ndalojnë nga e keqja, e falin namazin dhe japin zeqatin, respektojnë All-llahun dhe të dërguarin e Tij. Të tillët do t'i mëshirojë All-llahu. All-llahu është ngadhënjyes, i urtë". (Et-Teube: 71).

Pika e katërt: Përgaditja e projekteve të thirrjes në fenë e All-llahut.

Drejtorët e shkollës, mësimdhënësit, kryetarët e klasave, hoxhallarët, intelektualët dhe secili njeri zemërbardhë duhet të jep kontributin e tij për të përhapur principet e besimit islam në shkollat tona, sepse vetëm në këtë formë mund të ofrojmë kualitet të lartë edhe në mësim edhe në edukatë.

Kjo ndodh duke përhapur libra, fletushka, audio dhe video materiale në shkollat tona...

Normalisht se metodat e thirrjes në shkollat tona janë të shumta, secili mund të kontribon me idetë e veta në këtë drejtim, mirëpo ajo që është me rëndësi, është mosneglizhimi këtij veprimi.

Pika e pesë: Kujdesi për familjet e varfëra.

Edhe kjo është një hap shumë i rëndësishëm në ngritjen e nivelit të shkollimit në popullin tonë.

Ne të gjithë duhet të angazhohemi që tu ndihmojmë familjeve nevojtare në fillimin e vitit shkollor, duke u blerë librat shkollor, çantat për në shkollë, fletoret e dhura, lapsat dhe gdhendëset, sepse ky kontribut që e jep në këtë drejtim është një investim nga i cili përfiton ai që mëson, ti që investon dhe mbarë shoqëria ynë.

Kjo vepër është prej atyre veprave që u mbetet shpërblimi edhe pas vdekjes sikurse ka ardhur në hadithin e Pejgamberit, sal-lallahu alejhi ve sel-lem.

Andaj të nxitojmë që të kthejmë buzëqeshjen në fytyrën e jetimave, të ngratëve dhe të varfërve.

Ashtu sikurse gëzohen të tjerët me rrobat, librat dhe çantat e tyre etë reja, të bëhemi shkaktar që edhe ata që skanë të participojnë në këtë gëzim.

E lusim All-llahun të na bëjë të dashur dijen, besimin, shkollën, edukatën dhe punët e mira...

Bekir Halimi,
3.9.2004

Mësuesi shpresa e ummetit

Në hutbën e kaluar folëm rreth fillimit të vitit të ri shkollor dhe disa këshilla dhe porosi në atë drejtim.

Pa dyshim se zhvillimi i arsimit dhe zgjimi i ambicjeve në këtë drejtim nuk është obligim vetëm i prindërve, por në këtë fusha detyra dhe obligime kanë edhe mësuesit.

Nuk mund të zgjidhet ky problem i cili është mjaft i madh në rrethet tona, nëse nuk e marrim për sipër zgjidhjen e tij të gjithë ne, hoxhallarët, mësuesit, prindërit, intelektualët, studentët, secili që ka ndonjë rol sado të vogël në shoqëri, Pasi që pasojat e këtij defekti do të na kaplojnë të gjithë neve, andaj edhe secili prej nesh duhet ta luan rolin e tij në këtë drejtim.

Pa dyshim se njeriu sa më i aftë që është dhe sa ma i ngritur intelektualisht që është, pastaj sa ma shumë që ka të bëjë profesioni i tij me lëndën që flasim për te, edhe përgjegjësia e tij është më e madhe.

Andaj problemi i arsimit shumë ka të bëjë edhe me kualitetin e mësimeve.

Për këtë shkak do të mundohemi që në këtë hutbë ti tregojmë disa tipare që duhet ti ketë mësuesi, për të qenë studiimi dhe arsimit i nxënësve në nivel më të lartë.

Vlera e detyrës mësues

Nëse një mësues dëshiron të dijë vlerën që ka kjo detyrë në jetën e popujve i mjafton fakti se edhe pejgamberët në përgjithësi e kanë luajtur këtë rol, e në veçanti kjo përmendet për Pejgamberin, sal-lallahu alejhi ve sel-lem.

All-llahu, subhanehu ve teala, tregon në Kur'an se roli i Pejgamberit, alejhisselam, është edhe mësimi i injornatëve.

"Zoti ynë, dërgo ndër ta, nga gjiu i tyre të

dërguar që t'u lexojë atyre ajetet Tua, t'u mësojë atyre librin dhe urtësinë, e t'i pastrojë (prej ndytësisë së idhujtarisë) ata. S'ka dyshim se Ti je ngadhënjyesi, i dijsmi". (El-Bekare: 129).

"Është e vërtetë se All-llahu u dha dhuratë të madhe besimtarëve, kur ndër ta nga mesi i tyre dërgoi të dërguar që atyre t'u lexojë shpalljen e Tij, t'i pastrojë ata, t'ua mësojë Kur'anin dhe sheriatin, edhe pse, më parë ata ishin krejtësisht të humbur". (Ali Imran: 164).

"...Bëhuni dijetarë të mësimeve të Zotit, ngase u keni mësuar njerëzve librin dhe e keni studiuar atë". (Ali Imran: 79).

Shikoni se si All-llahu, az-ze ve xhel-le, e ka nderuar mësuesin duke ia atribuar Veh-tes, duke e quajtur rabanij.

"Jam dërguar si mësues". (sahih, Ibën Maxhe).

Të gjitha këto ajete dhe hadithe tregojnë se njerëzit më të ndershëm në historinë njerëzore kanë qenë mësues.

Ua kanë mësuar njerëzve të mirën, të vërtetën, të bukurën, moralin, nderin, aktivitetin, punën, zhvillimin, lëvizjen, etj.

Cilësitë e mësuesit të sukseshëm

a) Cilësitë e përgjithshme

Mirëpo një mësues nuk mundet ta luan rolin kryesor në procesin edukativo arsimor nëse nuk i plotëson disa kushte të caktuara dhe disa veçori personale.

Disa dijetarë bashkëkohor prej këtyre cilësive i kanë numëruar edhe këto:

1- Kultura e gjërë.

Pasi që detyra kryesore e mësuesit është përhapja e njohjes dhe diturisë në mesin e nxënësve, andaj kultura e gjërë te ai është

sikur malli te tregtari.

2- Të jetë shembëlltyrë.

Nxënësit nuk binden me ato dije që i prezenton mësuesi, nëse ai këto dije nuk ua mëson edhe praktikisht, andaj mësuesi nëse nuk përputh jetën e vet me dijen dhe njohuritë që ua përhap nxënësve nuk mund të jetë i sukseshëm.

Ai duhet të jetë shembull në të gjitha sjelljet, në të gjitha lëvizjet me nxënësit dhe me të tjerët, sepse mësuesi duhet të jetë edhe pedagog.

I këitillë ka qenë Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, shëmbëlltyrë për mbarë njerëzimin:

"Ju e kishit shembullin më të lartë në të dërguarin e All-llahut, kuptohet, ai që shpreson në shpërblimin e All-llahut në botën jetër, ai që atë shpresë e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh All-llahun". (El-Ahzab: 21).

3- Edukata.

Mësuesi nuk mund të arrijë sukses si edukator nëse nuk e luan rolin e prindërit të vetëdijësuar dhe të sillet me nxënësit sikur që sillet prindi me fëmijun e vet.

b) Cilësitë personale

1- Ta don profesionin e vet.

Nëse mësuesi e don profesionin e vet, e kryen detyrën me zell dhe vullbet të madh, në këtë do ta pasojnë edhe nxënësit e tij.

2- Të jetë modest.

Kjo asesi nuk domethënë të jetë i dobët.

Të ketë dhimbisuri, mirëpo kjo asesi nuk domethënë që mos të jetë i kujdeshëm dhe mendjeprehtë, të jetë i çliruar nga kompleksi i vlerës së ultë dhe të lartë. Duhet ta dijë se kur është argëtues dhe kur është serioz.

3- Të ketë shëndet, të jetë i gjallë, të ketë elan, etj.

4- Të ketë barazpeshë gjatë reakimeve dhe afekteve. Mësuesi duhet të jetë durimtar,

zemërgjërë, i qëndrueshëm, i qetë, etj, sepse këto cilësi shkaktajnë te nxënësi qetësi dhe zell.

5- Të jetë elegant dhe i pastër. Ti vjen aroma e këndshme, të ketë pamje të bukur, joshës në dukje, madhërues i dijes dhe dijetarëve.

Transmeton Imam Maliku se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ishte në xhami, e hyri një njeri me flokë të pakrehura dhe mjekër të paregulluar. Tregoi Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, në drejtim të tij me dorë, sikur dëshironte ta urdhërojë që ta kreh flokët dhe të rregullon mjekrën e tij. Ai ashtu edhe veproi, e pastaj u kthye. Pastaj Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, tha: a nuk është kjo më mirë se sa të vijë dikush me flokë të pakrehura sikur të ishte shejtan. (sahih, shiko: "Mushkatul-Mesabih", nr. 4421).

6- Oratoria.

Oratoria, sqarimi i mirë, zëri i qartë, shprehjet e bukura, biseda e rrjedhshme, tërë këto janë të rëndësishme te një mësues i sukseshëm, andaj nëse ka nevojë ai këto gjëra duhet edhe ti ushtrojë.

7- Mendjeprehtësia, intelgjencia, largpamësia, diapazoni i gjërë, zgjuarësia, tërë këto gjëra duhen nëse dëshiron të zgjedh problemet e mësimdhënies me urtësi.

8- Ti kuptojë nxënësit e vet, tua dijë emrat, të participon në zgjidhjen e problemeve të tyre, të vepron për interesin e tyre, mos të jetë i njëanshëm gjatë sjelljes me ta, duke patur parasysh hadithin e Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem:

"Keni frikë All-llahun dhe jeni të drejtë ndaj fëmijëve tuaj". (Buhariu).

Tërë kjo sjellje e forcon raportin me nxënësit dhe bëhet prej shkaqeve më të rëndësishme të suksesit të tij.

Imam Ibën Xhema thotë:

"Nëse mungon ndonjë nxënës në mënyrë jo të zakonshme, pyet për te mësuesi, ose shkon në shtëpinë e tij; nëse është i smëurë e viziton, nëse ka ndonjë nevojë i ndihmon, nëse ka ndonjë brengë ia lehtëson, e nëse nuk ka asgjë nga kjo që përmendëm, atëherë i afrohet dhe e thërret".

9- Njohja e lëndës së vet, sepse gabimet në lëndën e vet, e humbin besimin që ka te nxënësit, andaj edhe ata nuk lodhen për ta përgaditur mësimin.

10- Të jetë shumë i lexuar. Nuk duhet të mjaftohet vetëm me librin shkollor, por ai vazhdimisht duhet të lexon dhe shfleton, sidomos librat e reja që dalin dhe që kanë lidhje me lëndën e tij.

11- Të kujdeset për orarin e mësimeve.

12- Të jetë i afërt me kolegët dhe të ikë nga zënkat. Të jetë i sjellshëm, të kujdeset për gjuhën dhe të jetë larg përgojimit dhe muhabeve që e dëmtojnë veshin. All-llahu, subhanehu ve teala, na mëson duke thënë:

"E ti robve të Mi thuaju: "Le ta thonë atë që është më e mira, pse djalli ndërsen mes tyre, e është e ditur se djalli është armik i hapët i njeriut". (El-Isra: 53).

13- Përzjerja me njerëz dhe participimi me ta në jetën shoqërore.

Imam Ibën Xhema konsideron se:

"Ska gjë më të dëmshme për mësuesin se distancimi nga shoqërimi me njerëz dhe ikja nga lëvizja e jetës së masës së gjërë".

14- Ta njeh fenë dhe të kapet për te. Të urdhëron në të mirë dhe të ndalon nga e keqja dhe mos të frikohet nga askush.

Ebu Is'hak El-Xhubnejani thotë:

"Fëmijën tënd le ta mësojë njeriu fetar, sepse feja e fëmiut është sikur feja e mësuesit të tij".

Kurse Utbe ibën ebi Sufjani i thotë mësuesit të fëmiut të vet:

"Përmirësimi i fëmiut tim le të fillon me përmirësimin tënd, sepse sytë e tyre janë të

drejtuar kah ty, e mirë te ata është ajo që ti e ban, kurse e keqe, ajo që ti e le".

15- Të jetë i singertë.

Tërë veprimtarinë e tij në mësimdhënie ta bëjë për hirë të All-llahut, për të vazhduar dija, për tu larguar e kota, për tu shtuar dijetarët, andaj e flizon kohën dhe rehatinë e tij për ta kryer misionin e vet.

c) Cilësitë profesionale

1- Ta nderon personalitetin e nxënësit, duke u kujdesur për nevojat, preokupimet, të drejtat, duke i njohur mundësitë dhe aftësitë e tija.

2- Aftësia për ta udhëhequr klasën.

3- Tu jepet mundësi nxënësve që të flasin, sepse pjesmarja e tyre me bisedat dhe sqarimet e tyre i shpalos edhe më shumë mangësit e tyre, kurse kjo ndikon në përmirësimin e këtyre gabimeve.

4- Trimërimi i nxënësve në pjesmarje në aktivitetet e shkollës. Në këtë mënyrë arrimë të nxjerrim në shesh personalitetin e vërtetë të nxënësit, e në këtë mënyrë e kuptojmë ate dhe ia njohim problemet e tija.

5- Konsiderimi i dallimeve individuale.

6- Sjellja e kujdeshme ndaj sjelljeve të pahijeshme të nxënësve.

Utbe ibën Ebi Sufjani i thotë mësuesit të fëmiut të vet:

"Përmirësoje me afërsi dhe butësi, e nëse refuzon atëherë me ashpërsi dhe vrazhdësi".

7- Stimulimi për edukatë të mirë, seriozitet dhe përpjekje në studime, duke e falënderuar, duke e lavdëruar, duke ia pëlqyer veprimtarinë, etj.

8- Nuk duhet tua mësojmë nxënësve lëndën e librit vetëm në mënyrë teorike duke ikur nga praktikimi i tyre në jetën tonë të përditshme.

9- Mësimi duhet shtuar edhe pak argëtim sepse në këtë mënyrë zgjojmë gjallërinë e tyre dhe e ripërtërimë aktivitetin e tyre, mi-

rëpo me kusht që mos të tregohet në këtë drejtim.

Imam Aliu, radijall-llahu anhu, thotë:

"Përzie bisedën me shaka aq sa e përzien ushqimin me krip".

d) Cilësitë negative të mësuesit

1- Mësuesi i pakujdesëm.

Ky është një njeri që ka hyrë në profesionin e mësuesit gabimisht, raporti i tij me këtë profesion është sipërfaqësor dhe formal. Moskujdesi i tij del në shesh gjat përgaditjes së mësimit, vlerësimit të detyrave dhe provimeve të nxënësve, nuk e preokupojnë ankesat e tyre e as nuk mendon për gjendjen e tyre.

2- Mësuesi diktator.

Ky njeri nuk posedon shpirt sportiv dhe elasticitet mental. Ai është literar, i kapur për rregulloren dhe nuk shikon gjendjen e veçantë të disa nxënësve. Ate e preokupon vetëm kryerja e planprogramit. Nuk i jep rëndësi kulturës së përgjithshme dhe zhvillimit të personalitetit të nxënësve.

3- Mësuesi kaotik.

Ky mësues është në të kundërtën e mësuesit diktatorial. Nuk u jep rëndësi udhëzimeve të administratës, nuk e përfill rregulloren, nuk kujdeset që ta kryej planprogramin dhe nuk e preokupojnë synimet e arsimit. Ky lloj mësuesi kujdeset që të fitojë vetëm pëlqimin e nxënësve, kurse aspak nuk i intereson niveli i diturive që do të fitojnë.

4- Mësuesi i zakonshëm.

Ky lloj mësuesish dominon në shumicën e shkollave, kurse ajo që e përkufizon mësuesin e zakonshëm dhe jo të zakonshëm është ambienti i përgjithshëm i arsimit. Mësuesi i zakonshëm në vendet e përparuara dallon nga mësuesi i zakonshëm në vendet e varfëra.

Mësuesi i zakonshëm kujdeset që ta kryen planprogramin dhe kujdeset që ti zbaton udhëzimet që i vinë nga lart, mirëpo edhe u jep mundësi të caktuar të participimit nxënësve, ashtu sikurse edhe u mundëson që të parashtrojnë numër të caktuar të pyetjeve.

Njohja e tij e lëndës është e zakonshme, kujdesi për zhvillimin e personalitetit të nxënësit dhe përmirësimit të akitivitetit të tij është i zbeht ose nën mesataren.

Këto janë disa cilësi, të cilët i kemi përmendur duke u mbështetur në disa analiza dhe përvoja të disa pedagogëve musliman, andaj edhe ua kemi afruar si një kontribut, sado që është modest, mirëpo mendojmë se do të ndihmon në ngritjen e nivelit të mësuesve tanë, pa marrë parasysh sferën ku e zhvillon procesin mësuesor.

All-llahun e lusim të na jep dije, të na orienton kah ajo që është më e mirë dhe më e dobishme, të na ndihmon në organizimin e punëve tona dhe të na dhuron urtësi...

All-llahun e lusim që të na jep nga të mirat e kësaj bote dhe të ahiretit...

Të na bëjë çelës të të mirave dhe mbyllës të të këqijave...

Amin...

Bekir Halimi,
10.9.2004

Muaji Shaban

Shaban është emër i muajit, kështu është emërtuar sepse arabët shpërndaheshin për të kërkuar ujë, ose sipas disave për shkak të shpërndarjes nëpër shpella, e sipas të tretëve për shkak se gjindet mes muajit Rexheb dhe Ramazan. Shumësi i këtij emri është Shabanat ose Sheabiin.

1- Agjërimi në muajin Shaban

Aisheja, radijall-llahu anha, thotë: "Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, agjëronte sa që mendonim se aspak nuk është duke ngrënë, dhe nuk agjëronte sa që thonim se aspak nuk agjëronte. Nuk e kam parë Pejgamberin, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, duke agjëruar një muaj të plotë përveç Ramazanit, kurse më së shumti e kam parë duke agjëruar në muajin Shaban". (Buhariu dhe Muslimi). Në transmetimin tjetër të Muslimit qëndron: "E agjëronte gjithë Shabanin, përveç një pjesës së vogël".

Një grup i dijetarëve, prej tyre edhe Abdullah ibën Mubareku, kanë anuar nga mendimi se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, kurrë nuk e ka plotësuar muajin e Shabanit me agjërim, por e ka agjëruar pjesën më të madhe. Këtë mendim e përforcon hadithi të cilin e transmeton Muslimi nga Aisheja, radijall-llahu anha, ku thotë: "Nuk di se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka agjëruar muaj të plotë përveç Ramazanit", ose në transmetimin tjetër: "nuk e kam parë duke agjëruar një muaj të plotë prej ditës që ka ardhur në Medinë, në përjashtim të Ramazanit".

Kurse Ibën Abbasi, radijall-llahu anhu, thotë: "Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve

sel-lem, nuk ka agjëruar asnjë muaj të plotë përveç Ramazanit". (Buhariu dhe Muslimi). Andaj Ibën Abbasi, radijall-llahu anhu, e urrente të agjëron muaj të plotë përveç Ramazanit.

Ibën Haxheri, rahimehull-llah, thotë: "Agjërimi i tij vullnetar ishte më i shumtë në muajin e Shabanit sesa në muajtë tjerë. Ai agjëronte pjesën më të madhe të Shabanit".

Usame ibën Zejdi, radijall-llahu anhu, thotë: i thashë Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem: të shoh që më së shumti je duke e agjëruar muajin e Shabanit? Mu përgjeggj: ky është muaji që njerëzit e neglizhojnë, sepse gjindet mes Rexhebit dhe Ramazanit. Ky është muaji që ngriten veprat te Zoti i botëve, kurse unë dëshiroj që të më ngriten veprat duke qenë agjërueshëm". (Transmeton Nesaiu. Shiko: "Sahihut-Tergibi vet-Terhibi", të Shejh Albanit, rahimehull-llah, fq. 425). Kurse në transmetimin e Ebu Davudit, Aisheja, radijall-llahu anha, thotë: "Muaji më i dashur për ta agjëruar Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ishte muaji Shaban, pastaj e vazhdonte me muajin Ramazan". (Shejh Albani, rahimehull-llah, thotë se ky hadith është i vërtetë. Shiko: "Sahih Sunen Ebi Davud", 2/461).

Ibën Rexhebi, rahimehull-llah, thotë: "agjërimi i muajit Shaban është më i vlefshëm se agjërimi i muajve të shenjtë, kurse agjërimi më i mirë vullnetar është ai që është më afër Ramazanit, qoftë para ose mbra-pa, ashtu sikurse namazet vullnetare me farzet, ato që falen para edhe ato që falen

mbrapa, domethënë i plotësojnë mangësitë e farzeve. E njëjta gjë vlen edhe për agjërimin. Pastaj ashtu sikurse që sunetet e rregullta janë më të vlefshme sesa namazi vullnetar, ashtu edhe agjërimi para Ramazanit dhe pas është më i mirë sesa ai që është më larg.

Fjala e Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem: "Shabani është muaj që e neglizhojnë njerëzit sepse gjindet mes Rexhebit dhe Ramazanit", domethënë se Pasi që kufizohet me dy muaj të mëdhenj, muaji i shenjtë dhe muaji i agjërit, njerëzit angazhohen nga ky muaj, andaj bëhet i neglizhuar. Shumica e njerëzve mendojnë se agjërimi i Rexhebit është më i vlefshëm se agjërimi i muajit Shaban, sepse muaji Rexheb është muaji i shenjtë, mirëpo kjo nuk është e saktë.

Në hadithin e lartëpërmendur tregohet se mundet disa kohëra, vende ose persona të njihen si më të vlefshëm edhe pse gjinden kohëra, vende ose persona që janë më të vlefshëm se to.

Në këtë hadith gjithashtu ka argument se është e pëlqyeshme që të shfrytëzohen me ibadet kohërat që i neglizhojnë njerëzit. Për këtë disa nga selefi (muslimanët e parë) e shfrytëzonin kohën mes Jacisë dhe Akshamit me ibadet, sepse shumica e njerëzve janë neglizhent nga ibadeti në këtë kohë. E njëjta vlenë edhe për përmendjen e All-llahut, subhanehu ve teal, në treg, sepse e përmedin All-llahun në vend të neglizhencës dhe mes neglizhentëve. Të shfrytëzosh me ibadete kohën që zakonisht njerëzit e neglizhojnë, ka shumë dobi, prej tyre janë:

- Më lehtë e ke ta fshehish këtë ibadet, kurse te veprat vullnetare fshehja e tyre është më e mirë. Sidomos agjërimi, i cili është ibadet i fshehur me robët dhe Zotit të vet, për këtë edhe është thënë se në te nuk ka mundësi të ketë rija, syfaqësi. Ka pasur njerëz nga selefi që kanë agjëruar me vite,

askush nuk e ka ditur. Kur ka dalur nga shtëpia për në treg ka marur me vete bukën, rrugës i jepte ato sadaka, kurse ai vet agjëronte. Kështu, familja e tij mendonte se ka ngrënë bukën, kurse njerëzit e tregut mendoni se ka ngrënë në shtëpi. Për këtë, selefi e kanë pëlqyer për ate që agjëron që të tregon gjëra me të cilat do ta fshehë agjërimin e tij. Abdull-llah ibën Mesudi, radijall-llahu anhu, thotë: "nëse agjëroni, përdorni vajra (në fytyrë dhe flokë)". Kurse Katadeja, rahimehull-llah, thotë: "është e pëlqyer për agjëruesin që të përdorë vajra, që të largon nga vetja pluhurin e agjërit".

- Veprat e mira në kohën e neglizhencës janë të rënda për nefsin, kurse prej shkaqeve që një vepër e bëjnë më të vlefshme, është vështirësi e tyre për nefsin, sepse kur një vepër e bëjnë shumë njerëz, atëherë është më e lehtë, kurse nëse e neglizhojnë një vepër shumica e njerëzve, atëherë u bëhet e rëndë të zgjuarve. Transmeton Imam Muslimi nga Ma'kel ibën Jesari, radijall-llahu anhu, se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Ibadeti në kohën e fitnes është sikur të bësh hixhret tek Unë". Sepse në këtë kohë njerëzit i pasojnë epshtet e tyre, andaj ai që kapet për të vërtetën është duke bërë një vepër të rëndë.

Dijetarët kanë shumë mendime për shkakun e agjërit të shumtë të Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, në muajin Shaban, prej tyre janë edhe këto mendime:

- 1- Nuk mundet ti agjëron çdo herë nga tre ditë të çdo muajit për shkak të udhëtimit, andaj të gjitha këto i kompenzonte në muajin Shaban. Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, kur e bënte ndonjë vepër vullnetar e vazhdonte, e nëse i kalonte e kompenzonte.

- 2- Disa kanë thënë: gratë e tija, i kompenzonin ditët e mbetura nga Ramazani i kaluar

në muajin Shaban, edhe ai agjëronte me to. Kjo është në kundërshtim me atë që e thonë Aisheja, radijall-llahu anha, e cila e vononte kompenzimin e agjërit të ditëve të mbetura nga Ramazani deri në Shaban, sepse ishte e angazhuar me Pejgamberin, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem.

3- Disa të tjerë kanë thënë: sepse është muaji që shumica e njerëzve e neglizhojnë. Ky është mendimi më i saktë, duke u mbështetur në hadithin e Usame ibën Zejdit që e përmendëm pak më lartë.

Nëse i kishin mbetur Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ditë të paagjëruara nga agjërimi vullnetar, i kompenzonte në muajin Shaban që të plotësonte nafilet e tija para se të hyjë Ramazani, ashtu sikurse kur i kalonte sunneti i ndonjë namazi ose diç nga namazi i natës, e kompenzonte, kurse Aisheja, radijall-llahu anha, e shfrytëzonte kompenzimin e tij që edhe ajo të kompenzonte ditët e mbetura nga muaji i Ramazanit të kaluar, sepse në kohët tjera ka qenë e angazhuar me Pejgamberin, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem.

Në këtë rast duhet tua tërheqim vërejtjen se atij që i ka mbetur diç pa agjëruar nga muaji i kaluar i Ramazanit, duhet ta kompenzojë para se të hyjë muaji i ardhshëm i Ramazanit dhe nuk i lejohet ta vonojë, përveç se me ndonjë arsye. Ai që ka mundësi ta kompenzon para Ramazanit të ardhshëm dhe nuk e ka bërë, përveç kompenzimit duhet bërë teube dhe për çdo ditë duhet yshqyer nga një të varfur. Ky është mendimi i Malikut, Shafiut dhe Ahmedit.

Prej dobive të agjërit të muajit Shaban është se agjërimi i këtij muaji e stërvitë njeriun para ardhjes së agjërit të muajit Ramazan, që mos ti vjen i rëndë agjërimi i muajit Ramazan, por i vjen muaji i Ramazani, kurse ky është i pregaditur dhe aktiv.

Pasi që muaji Shaban është si parathënie e muajit Ramazan, atëherë edhe ky muaj duhet të ketë disa gjëra që i ka muaji i Ramazanit, siç është agjërimi, leximi i Kur'anit dhe dhënia e sadakasë. Seleme ibën Suhejli thoshte: Muaji i Shabanit është muaj i lexuesve të Kur'anit".

Edhe Habib ibën Ebi Thabit kur hynte muaji Shaban thoshte: ky është muaji i lexuesve të Kur'anit. Kurse Amr ibën Kajs el-Mulai kur hynte muaji i Shabanit, e mbyllte duqanin e tij dhe lirohej nga angazhimet tjera për të lexuar Kur'an.

Agjërimi në fund të Shabanit

Tregon Ebu Hurejreja, radijall-llahu anhu, se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Mos agjëroni para Ramazanit një ose dy ditë, përveç atij që ka agjëruar ditë të zakonshme". (Buhariu dhe Muslimi)

Sipas argumenteve që i kemi në disponim agjërimi para muajit Ramazan i ka tre situata:

A) Të agjëron me nijet që mos të gabon fillimin e muajit Ramazan, kjo është haram.

B) Të agjëron me nijet të zotimit, ose kompenzimit, etj, kjo është e lejuar sipas shumicës së dijetarëve, dhe

C) Të agjëron me nijet të agjërit vullnetar, nëse e ka pasur traditë ti agjëron ato ditë, siç është e hënë dhe e enjta, atëherë i agjëron, përndryshe jo.

Nëse ndokush thotë: pse urrehet të agjërohen ditët para muajit Ramazan, si përgjigje mund të themi, se kjo është kështu për shumë aspekte:

1- Për mos t'i shtuar muajit të Ramazanit ditë që nuk janë të tij. Për këtë shkak është i ndaluar edhe agjërimi i ditës së bajramit, që mos të bëjnë muslimanët siç kanë bërë pasuesit e librave, të cilët kanë shtuar sipas mendimeve dhe epsheve të tyre. Për këtë edhe ka ndaluar Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-

lem, agjërimin e ditës së dyshimtë.

2- Për të ndarë agjërimin vullnetar nga ai obligativ, edhe kjo është një gjë e ligjshme. Për këtë Pejgamberi, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, ka ndaluar ngjitjen e namazit obligativ me atë vullnetar pa i ndarë ato me selam ose fjalë, sidomos sunnetet para namazit të sabahut.

Ndokush mund të mendojë se ngrënia para Ramazanit ka për qëllim ngopjen me ush-

qim dhe ngopjen e epsheve para se ta ndalon nga ushqimi me agjërim, por kjo është gabim dhe injorancë, nëse ndokush kështu ka menduar.

Referenca:

1- "Lataiful-Mearif fima limevasimil-Ami minel-Vedhaifi", të Ibën Rexheb Hanbeliut.

2- "El-Ilamamu bishejin min ahkamis-Sijami", Abdul-Azizi Raxhihi.

Bekir Halimi,
3.10.2003

Kriza e vetëdijes civilizuese

All-llahu, subhanehu ve teala, e ka nderuar njeriun mbi mbarë krijesat me logjikë perceptuese dhe shpirt të vetëdijësuar, atë e ka bërë boshtin e shpalljeve dhe e ka dalluar në kreaturë dhe moral.

All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

"Ne vërtet nderuam pasardhësit e Ademit (njerëzit), u mundësuam të udhëtojnë hipur në tokë e në det, i begatuam me ushqime të mira, i vlerësuam ata (i lartësuam) ndaj shumicës së krijesave që Ne i krijuam". (El-Isra: 70).

Duke u nisur nga ky nderim erdhi detyrimi hyjnor për njeriun me detyrën e adhurimit ndaj All-llahut, az-ze ve xhel-le, dhe ndërtimin e tokës, andaj secili defekt në zbatimin e këtyre dy urdhërave, shkakton çrëhatime në jetën e tij dhe jetesë të vështirë.

Duke u nisur nga kjo që thamë, i dorëzo-hemi fakteve dhe jemi dëshmitar të ndodhive të saja... Ashtu që vërejmë se shoqëritë në ecurinë e tyre historike zhvillohen, kultivohen dhe forcohen me vepër të njeriut, pjekurinë e tij, plotësinë e vetëdijes mbi synimin e vërtetë në këtë jetë, pastaj duke i zbatuar rregullat e ligjeve të fuqisë, fitores dhe më-

këmbësinë në ruzullin tokësor. Popujt dhe shoqëritë rrënohen, dobësohen dhe asgjësohen nga shkak i mungesës ose devijimit të domethënies së këtij ekzistimi njerëzor, e kjo është sekreti i civilizimit gjatë ngritjes dhe rënies.

Për ta ambientizuar këtë që themi dhe për të sqaruar rëndësinë e vetëdijes civilizuese duhet ta zbrisim atë në realitetin e krizës sonë momentale, në të cilat jeton vendi (mendohet në Mbretërinë e Arabisë Saudite sh.r.) si pasojë e veprimeve terroriste dhe ekstremizmit ideologjik, nëse dëshirojmë të diagnostifikojmë realitetin e defektit dhe mos të angazhohemi me prezentim nga përshkrimi i sëmundjes..

Etapat e kaluara me ndodhitë që i kanë ndodhur ummetit kanë shkaktuar në shpirtin tonë një lloj të mendimit, ku pika e fundit që e mendojmë, kur të ndodh ndonjë krizë, është qortimi i vehtes, sepse zakonisht e lëmë në fund ndikimin e vetvetes në problemet që na ndodhin, edhe pse besojmë se:

"...All-llahu nuk e prish gjendjen e një populli (nuk ua largon të mirat) përderisa ata

ta ndryshojnë veten e tyre. ..". (Er-Rad: 11).

Dhe lexojmë ajetin Kur'anor:

"E kur juve u goditi një dështim (në Uhud) e që ju ia patët dhënë atë dyfish (armikut në Bedr), thatë: "Prej nga kjo"? Thuaj: "Ajo është nga vetë ju"! S'ka dyshim se All-llahu është i plotëfuqishëm për çdo send". (Ali Imran: 156).

Kriza jonë momentale në të gjitha sferat e jetës, qofshin ato të sigurisë, ose tjera, janë krizë e vetëdijes në kuptimin e fesë dhe kuptimin e fetarizmit, defekt në njohjen e individit të detyrave dhe obligimeve që i ka nga përkatësia e tij të një shoqërie. Shtoja kësaj edhe mbulesën e një kohe të gjatë që ka shkaktuar mungesën e shikimit të brendshëm civilizues, duke u futur në ngushticën e dobësisë, civilizimet e iluzionit dhe jetesa në materializëm.

Vetëdija civilizuese gjithëpërfshirëse i nevojave të njeriut dhe shoqërisë është garanca e ardhmërisë për ummetin islam, pa marrë parasysh se çfarë zbehje arrin, përderisa ummeti posedon burimin e jetës dhe eliksirin e fitores.

Pasi që ka këtë rëndësi të madhe vetëdija civilizuese e kemi domosdo që ta definojmë këtë term, të sqarojmë domethënien dhe realitetin e tij, që të bëhet e qartë qëllimi prej tij dhe që ky kuptim të bëhet hyrje për zbatim dhe vepër.

Vetëdija është prej termeve që përdorimi i tij është përhapur me të madhe, si rezultat i zhvillimit të gjërë në përdorimin e tij, ashtu sikurse shfaqet edhe në shumë sfera të ndryshme, sidomos në çështjet ideologjike dhe ato kulturore.

Vetëdija aludon në grumbullimin e informatave dhe memorizimin e tyre.

Kurse në format e më vonshme ky term merr formën e kuptimit dhe perceptimit të shëndoshë, kurse dijetarët e psikologjisë në

të kaluarën vetëdijën e definonin si: "Ndjenje për atë që është në veten e tij dhe gjërat që e rrethekojnë". (Shiko: "Ripërtëritja e vetëdijes", fq. 6, dr. Abdul-Kerim Bekar)

Mirëpo me zhvillimin e shkencës dhe komplikimit të termeve dhe nocioneve aludimi i "vetëdijes" filloi të mer kahjen e thellësisë, degëzimit, zgjerimit, që të hyjë në shumë sfera psikologjike, shoqërore dhe ideologjike. Mund ta rregullojmë domethënien e tij duke thënë: "Perceptim logjik i qartë i kërkesave të veprës së sukseshme".

Andaj secili projekt human duhet ta parakalon një logjistik tematik që garanton shpëtimin dhe përputhjen me ligjet e jetës. Vetëdija e xhveshur nga vepra, sipas meje, është sofizëm dhe ëndër.

Kurse termi "civilizim" është term që dallon domethënia e tij nga një kulturë në tjetrën dhe nga përdorimi që e gjykon ambienti i ndryshëm.

Ibën Halduni, i cili i pari e ka përdorur këtë term, civilizimit i ka thënë këtë definim: "Kulmi i ndërtimtarisë dhe fundi i ymrit të tij dhe se është shenjë e prishjes së tij". ("Mukaddima", Ibën Haldun, 2/36).

Sipas kësaj civilizim te Ibën Halduni është kulmi i tepimit në civilizim dhe fundi i ymrit të luksit materialist, që shënon edhe fillimin e rënies. Pa dyshim se kjo domethënie dallon nga ajo që e kanë për qëllim bashkëkohorët.

Vil Durant thotë: "Civilizimi është sistem shoqëror që i ndihmon njeriut të shton prodhimin e tij kulturor dhe përbëhet nga katër elemente: hyrjet ekonomike, sistemet politike, zakonet morale dhe përcellja e shkencave dhe arteve. Fillon aty ku përfundon shqetësimi dhe stresi".

Civilizimi sipas Durantit është civilizim i shpikur nga prodhimtaria, pa dallim të nivelit që arrinë. Kurse Tajlori nuk e përkufizon

civilizimin me asnjë kufi, përveç përparimit të pafund, pasi që ai në definicionin e civilizimit thotë: "Është shkallë e përparimit kulturor, ku artet, shkenca dhe jeta politike arrijnë një shkallë shumë përparimtare".

Ekzistojnë edhe shumë definicione tjera që dallojnë për shkak të dallimit të prapavijës së tyre shkencore, historike dhe akaidologjike në shikimin e tyre mbi civilizimin. Disa e zgjerojnë domethënien e civilizimit që të kaplojë të gjitha dimensionet e përparimit, e ky është drejtimi i disa mendimtarëve francez, kurse dikush tjetër e kufizon në disa aspekte të përparimit materialist, siç është rasti me disa mendimtar gjerman, e të tjerë që e bëjnë atë (civilizimin) sinonim të kulturës.

Kurse mendimtari musliman, Malik Ibën Nebi, arriti që ti jep domethënie dinamike civilizimit, e cila përkufizohet në domosdoshmërinë e: "Sigurimit të një grumbulli të kushteve morale dhe materiale që i mundësojnë një shoqërie të caktuar tu ndajë secilit individ dhe në secilën etapë të ekzistimit të tyre, që nga fëmijëria e deri në pleqëri, ndihmë të domosdoshme në ato etapa të zhvillimit të tij". ("Problemi i mendimeve në botën Islame", fq. 50, Malik ibën Nebi).

Realiteti i civilizimit të Malik ibën Nebi dhe të shumë mendimtarë tjerë është më i gjërë se ndërtimi material, andaj kjo ishte edhe shkaku që disa të bëjnë dallim mes termit "civilizim" dhe "qytetërim". Mirëpo pasi që shumë mendimtarë dhe studiues vërejtën se ngritja e jetës së njeriut ka dy dimensione kryesore: atë formal dhe atë të brendshëm, e panë të arsyeshme që termin "qytetërim" tia japin asaj që ndodh në ngritjen përbrenda jetës civilizuese, kurse termin "civilizim" tia japin ngritjes formale që për bosht të vetin ka mjetet e jetesës, veglat e prodhimit dhe mënyrën e organizimit të ambientit. Ky definim nuk është i domosdoshëm

te të gjithë.

Shkolla islame, sipas së cilës edhe formojmë këndvështrimin tonë për gjithësinë dhe jetën, i jep rëndësi të madhe çështjes së ndarjes mes qytetërimit dhe civilizimit.

All-llahu, subhanehu ve teala, i ka qortuar popujt e shumtë të cilët i kanë kaluar disa faza në ndërtimtari, në shfrytëzimin e të ardhurave, prodhimin e veglave, mirëpo rebelimi i tyre ndaj urdhërave të All-llahut dhe prishja e brendësisë së organizimit të tyre ndërtues ishte shkaku i shkatërrimit dhe eliminimit të tyre. Në këtë drejtim, All-llahu, tebareke ve teala, thotë:

"A nuk udhëtuan ata nëpër tokë e të shohin se si qe përfundimi i atyre që ishin para tyre!? Ata ishin edhe më të fortë se këta, ata e lëruan tokën dhe e rindërtuan atë më shumë se sa këta e rindërtuan, atyre u patën ardhur të dërguarit e vet me fakte të qarta. Pra, All-llahu nuk ishte që t'ju bëjë të padrejtë atyre, por ata vetvetes i bënë të padrejtë". (Er-Rum: 9).

Na ka treguar edhe për kulmin e ngritjes dhe fuqisë që e kanë arritur populli i Themudit :

"Përkujtoni kur Ai ju bëri sundues pas Adit, ju vendosi në tokë e ju në rrafshin e saj ndërtoni pallate, kurse në kodrina ngreni shtëpia, përkujtoni të mirat e All-llahut e mos u bëni shkatërrues në tokë". (El-A'raf: 74).

Mirëpo ata ishin një popull që mohuan Zotin dhe ia kthynë shpinën asaj që u tha Salihu, alejhisselam, e rezultat i kësaj ishte:

"Atëherë ata përjetuan tërmetin dhe u gdhinë në shtëpitë e tyre kufoma të ngrira". (El-A'raf: 78).

Përball kësaj Medineja që dëshmoi shoqërinë e parë islame, gjendja e saj qytetëruese ishte sa një fshat i vogël i cilit do vend të botës së tretë. Mirëpo kjo shoqëri sipas kritereve të qytetërimit, të cilat janë të përgjith-

shme, paraqiste kulmin e qytetërimit dhe ngritjes morale, të marëdhënieve dhe raporteve. Në shoqërinë e Medinës synimet madhore ishin të qarta dhe shëndritëse. Aq shumë ishin ato të qarta dhe dominonin në shpirtin e muslimanëve, sa që edhe fëmijët, bënë gara për të arritur nderin e dëshmorit, në atë formë që nuk mund ti gjehet shembulli në histori. Kishte musliman që punonin dhe përpiqeshin që një pjesë të pagës ta ndanë sadaka në mbrëmje. Njerëzit arritën gradën e lartë të pastërtisë, sa që para Pejgamberit, disa njerëz, burra dhe gra, u deklaruan se kanë bërë krime, duke insistuar që mbi ta të ekzekutohet dënimi i kësaj bote, qoftë ai edhe gurrëzim deri në vdekje, me qëllim që ta takojnë All-llahun, duke qenë Ai i kënaqur me ta. Transparenca e qeverisjes dhe shtetit ishte aq e madhe sa që rroga e halifes nuk ishte ma e madhe se harxhimet e ushqimit dhe veshmbathjes. Ajo shoqëri ishte e boshatisur nga manifestimet e dhu-

nës së pushtetit, saqë gjykatësit, burgjet dhe policët, ishin çështje skajësore, nëse nuk themi se mungonin tërësisht. Sado që sqarojmë shkallën e qytetërimit që ka arritur shoqëria islame në atë kohë, faktet mbeten shumë më të mëdha se sa fjalët. ("Ripërtërrja e vetëdijes", Abdul-Kerim Bekar, fq. 120-126).

Si rezyme mund të themi: qëllimi ynë nga përdorimi i fjalës "vetëdije" në kontekst të kuptimit civilizues të plotë të qytetërimit, mund ta definojmë si: "Perceptimi i individit dhe institucioneve të ndryshme të shoqërisë, të përgjegjësisë të tyre madhore në ndërtimin e plotë të personalitetit njerëzor dhe veprim në drejtim të shtytjes së procesit të rilindjes dhe përparimit moral dhe material, duke e përmirësuar mendimin, sjelljen dhe realitetin".

... All-llahu orienton kah e vërteta dhe e sakta.

Dr. Musfir ibën Ali El-Kahtani

Dekan i katedrës për studime islame dhe arabe në "Universiteti i mbretit Fehd për petrol dhe xehe"

Mbretëria e Arabisë Saudite

Përktheu: Bekir Halimi

27.8.2004

Komentim hadithi: Gusli-Larja

Aisheja, radijall-llahu anha, na e ka përkthuar mënyrën se si i Dërguari i All-llahut, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, lahej prej xhunublëkut: Fillonte me larjen e duarve, pastaj mirte abdest sikur për namaz dhe duar të lagura fërkonte kokën e tij deri tek rrënjët, kur u siguronte se uji ka dëpërtuar deri te lëkura e kokës derdhte ujë mbi kokë tre herë e pastaj e lante tërë trupin. Ajo gjitha-

shtu thotë: "Unë dhe i Dërguari i All-llahut laheshim prej një ene, mernim ujë me grushte prej saj." (Buhariu dhe Muslimi)

Kuptimi i përgjithshëm:

Aisheja, shoqja e të Dërguarit, besnikja dhe bija e besnikut, duke u kujdesur që muslimanëve në mënyrë më precize t'ua tregojnë jetën private të Dërguarit. Ajo shpalosi sekretet e saja personale me qëllim të mësi-

mit të muslimanëve, për këtë gjë të rëndësishme nga jeta e tyre (larja pas marrëdhënieve seksuale).

Në këtë hadith na e shpjegon mënyrën se si Pejgamberi është larë prej xhunubllëkut. Ajo tregon se në fillim i ka larë duart, pastaj ka marë abdest. Pastaj ka fërkuar kokën dhe kur është siguruar se uji ka depërtuar deri te lëkura e kokës e ka larë trupin duke filluar me kokën tre herë.

Ajo gjithashtu na tregon se shpesh herë është larë me të Dërguarin prej një ene të cilin e përdorin se bashku.

-Dobitë e hadithit.

1. Në fe nuk ka nuk ka turp nëse qëllimi është mësim i dobishëm.

2. Dashuria e Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, për Aishen

3. Lejohet futja e duarve në enë për të marrë ujë, por me kusht që duart të lahen para se të futen në enë.

4. Sunnet është marja e abdestit para larjes.

5. Sunnet është fërkimi i kokës mirë me duart të lagura.

6. Sunnet është larja e kokës tre herë me derdhje të ujit mbi të.

7. Pyetje: A është kusht fërkimi i lëkurës (trupit) me dorë kur lahes?

Ibën Kudame thotë: "Nuk është obligim fërkimi i trupit me duart gjatë larjes nëse njeriu është i sigurtë apo afër sigurisë se uji ka arritur në gjitha pjesët e trupit."

8. Janë dy lloje të guslit:

-Gusli i plotë (i përshkruar në këtë hadith)

-Gusli i mjaftueshëm-në të cilin mjafton shpërlarja e gojës (1, 2 ose 3 herë) dhe shpërlarja e hundës (1, 2 ose 3 herë), pastaj larja e tërë trupit me hudhjen në ujë apo me derdhjen e ujit mbi kokë dhe pjesëve tje-

rë të trupit duke filluar me anën e djathtë.

9. Lejimi i larjes së bashku me bashkëshorten nga një enë.

10. Lejohet shikimi i avretit të gruas dhe në të nuk ka asgjë të keqe. Asnjë hadith i cili flet për këtë gjë nuk është i saktë.

Është pyetur Imam Maliku, rahimehullah: "A lejohet që burri të bën marrëdhënie me gruan e vet plotësisht i zhveshur", tha: "Po", përsëri e pyetën: "Disa e shohin këtë si mekruh", Imam Maliku u përgjigj: "I Dërguari i All-llahut shpesh herë së bashku me Aishen janë larë të zhveshur kurse gjatë marrëdhënieve (intime) zhveshja është akoma më e nevojshme."

Ai gjithashtu ka thënë: "Nuk ka mëkat nëse shikon drejt organit të saj gjatë marrëdhënieve."

Sqarime:

-Gusli a e zëvendëson abdestin?

Mendimi më i saktë është se njeriu i cili mer gusl nuk ka nevojë të merr abdest përpos në raste nëse e prish abdestin pasi që e ka përfunduar marjen e guslit."

Ibën Omeri, radijall-llahu anhu, është pyetur për abdestin pas guslit dhe ka thënë: "Cili abdest është më i mirë se gusli."

Gjithashtu Hudhejfeja ka thënë: "Njeriu lahet prej kokës deri në këmbë, e ju thoni a merr abdest." Ky është mendim i Ibën Tej-mijjes dhe mendimi i Shejh Ibën Uthejminut.

-Larja e gruas prej xhunubllëkut.

Gruaja e cila ka gërsheta (bisht), a duhet që ti zgjidh gjatë larjes prej xhunubllëkut?

Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Le ta lan kokën dhe le të kalon me dorë të lagur mbi gërshetat e saj, kurse gjatë larjes prej menstruacioneve duhet ti zgjidh gërshetat e saj."

Talha Kurtishi,
20.8.2004

Bidati

Definicioni:

Bidati në kuptimin gjuhësor (etimologjik) dmth. është marrur nga fjala: risi, pra diçka e shpikur pa shembull të mëparshëm, si psh, fjala e Allahut: (Ai është shpikësi i qiejve dhe i tokës-pa kurrfar shembulli të më parshëm). El-Bekare: -117. Gjithashtu fjala e Allahut: (Thuaj: Unë nuk jamë risimtar prej të dërguarve). El-Ahkaf: 9. Pra nuk jamë peygamberi i parë e as shpikës i kësaj rruge mirpo kam pasur shembuj para meje.

E nëse thua: Fulani ka shpikur risi, pra kuptohet; Fulani ka bërë një vepër pa shembull të më parshëm.

Bidati ndahet në dy pjesë kryesore:

1-Bidat apo risi në zakone, sikurse zbulimet e reja shkencore etj. e kjo gjë është e lejuar sepse origjina e dispozitave në zakone është e lejuar derisa të vijë argumenti nga feja për ndalimin e tij (e nëse nuk ka argument për ndalimin e tij atëherë pra është i lejuar).

2-Bidati në fe, e ky lloj i bidatit është i ndaluar-haram, sepse origjina e dispozitave fetare është: mosveprimi derisa të vie argumenti për lejimin e tij (e nëse nuk ka argument për lejimin e tij atëherë është i ndaluar). Thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: (Kush shpik në fenë tonë atë që nuk është prej saj, ajo është e refuzuar) (1), kurse në një transmetim tjetër thotë: (Kush punon një punë që nuk e kemi punuar ne, ajo është e refuzuar). (2)

Llojet e bidateve në fe:

Bidati në fe ndahet gjithashtu në dy lloje:

Lloji i parë: Bidati në fjalë dhe besim në zemër, sikurse fjalët dhe besimi i Xhehmijëve (3), Mu`tezilëve (4), Rafidijëve (5) dhe gru-

pacioneve tjera, e të cilat janë të humbura në qështjet e besimit.

Lloji I dytë: Bidati në adhurime, pra; adhurimi i Allahut në mënyrë të cilën nuk na ka mësuar Ai e as Pejgamberi i Tij, e ky lloj i bidatit ndahet në disa nëngrupe:

A: Adhurim i shpikur nga fillimi i tij deri në fund, psh, shpikja e ndonjë lloji të namazi, agjërimi apo festa si mevludi etj.

B: Shtojcë e një pjese të adhurimit e ky adhurim në esenc është i lejuar si psh, shtimi i rekatit të pestë në farzin e namazit të drekës apo ikindisë etj.

C: Bidat në cilësinë apo mënyrën e kryerjes së këtij adhurimi si psh, bërja e dhikrit pas namazit (pra kjo gjë është e lejuar), mirpo nëse bëhet me zë dhe në mënyrë të përbashkët (me xhemat) atëherë ndalohet, ose mundimi i vetes në kryerjen e adhurimeve dhe dalja nga kufinjët e normales.

D: Caktimi i ndonjë kohe apo vendi për adhurim të cilin feja nuk e ka caktuar si psh, caktimi i ditës së pesëmbdhjet të muajit Shaban dhe agjërimi i saj apo falja namaz nafilekëtë nat. . Pra origjina e agjëritit dhe namazit janë të lejuara në përgjithësi por përcaktimi i kësaj për të cilën nuk ka argument është bidat.

Dispozitat e bidatit me llojet e tij:

Q`do bidat në fe është i ndaluar dhe lajthitje nga rruga e drejtë, thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: (Keni kujdes nga shpikjet në fe, sepse çdo shpikje -risi- është bidat e çdo bidat është humbje). (6) gjithashtu thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: (Kush shpikë në fenë tonë atë që nuk është prej saj, ajo është e refuzuar) (7), e në një transmetim tjetër thotë: (Kush pu-

non një punë që nuk e kemi punuar ne, ajo është e refuzuar) (8).

Pra këto hadithe argumentojnë se çdo shpikje në fe është bidat dhe çdo bidat është i ndaluar dhe i refuzuar, mirpo duhet ta dimë se kjo ndalesë apo ky haram është shkallë apo gradë, sipas llojit të bidatit, pra ka të rrezikshëm por ka edhe më të lehtë e prej tij ka kufër të qartë si psh, tavafi rreth varreve (9), lutja e të vdekurve dhe kërkimi i të mirave apo ndihmës prej tyre, apo është mjet që të dërgon në shirk si psh; ndërtimi i xhamive mbi varreza, falja në varreza dhe lutja në to, apo është dyfytërsi në besim si psh; bidatet e Havarixhëve (10), Kaderijëve (11) dhe Murxhive (12) në fjalët e tyre të cilat janë në kundërshtim me argumentet e fesë tonë, apo është mëkat si psh; mosmarrtesa pa arsye, agjërimi në këmbë duke qëndruar në diell etj. (13)

Vërejtje :

Ata që e ndajnë bidatin në bidat të mirë dhe të keq kan gabuar në ndarjen e tij dhe e kanë kundërshtuar Pejgamberin sal-Allahu alejhi ve selem i cili ka thënë: (Çdo bidat është humbje), pra Pejgamberi thotë çdo bidat është humbje e këta persona thonë jo, nuk është ashtu mirpo ka edhe bidate të mira.

Thotë Hafidh iben Rexhebi në librin e tij të njohur ``Xhamiul ulumi vel hikem``: Fjala e Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem: (Çdo bidat është humbje) është prej fjalëve përmbledhëse të tij me të cilën e ka përmbledhur çdo gjë, dhe ka vendosur një rregull të madhë në fe, i cili është i përngjashëm me fjalën tjetër të tij sal-Allahu alejhi ve selem: (Kush punon në fenë tonë atë që nuk është prej saj, ajo është e refuzuar), pra çdokush që shpikë në fe diçka e nuk ka bazë, ajo është humbje, dhe feja jonë është larg tij, pa marrë prasysh a është kjo shpikje në qesh-

tjet e akides -besimit-, adhurimeve apo në fjalë. (14)

E ata që thonë se ka bidat të mira nuk kanë argument përveq fjalës së Omerit radij-Allahu anhu i cili ka thënë në qështjen e te-ravisë: (Sa bidat i mire që është ky), gjithashtu këta persona thonë se në kohën e se-lefit -të parëve tanë të mirë-ndodhën shumë gjëra që nuk kishin ndodhur më parë e ata nuk i kundërshtuan si psh; mbledhja e Kur'anit në një libër, shkrimi i haditheve etj. mirpo këta persona duhet ta dinë se këto vepra, pra qoftë fjala e Omerit apo të tjerat kishin bazë në fe e nuk u bënë për herë të parë.

Sa i përket fjalës së Omerit radij-Allahu anhu ``Sa bidat i mire që është ky``, ai pati për qëllim kuptimin e tij gjuhësor, e jo fetar, pra vepra e tij kishte bazë në fe, sepse Pejgamberi e kishte falur këtë namaz me shokët e tij disa ditë, e pastaj më nuk doli në xhami për këtë namaz, e kur u pyet se ku qëndron shkak në mosdaljen e tij në xhami për këtë namaz tha se kam frikë mos po u obligohet e nuk mund ta kryeni, e pastaj filluan shokët e tij të fallen në xhami grupe të voglasa ishte Pejgamberi gjallë, e pas vdekjes së tij, Omeri radijAllahu anhu i bashkoi besimtarët që të fallen pas një imami të caktuar ashtu siq faleshin në fillim pas Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem, pra puna e Omerit nuk konsiderohet bidat, e sa i përket fjalës së tij ajo ka qëllim kuptimin gjuhësor. Edhe mbledhja e Kur'anit në një libër ka bazë në fe sepse Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem i urdhëronte shokët e vet me shkrimin e Kur'anit, mirpo ishte i shkruar nëpër vende të ndryshme, e sahabët e mblodhën në një vend që të ruhej më mirë. Kurse sa i përket qështjes së mbledhjes dhe shkrimit të hadithitkjo vepër ka gjithashtu bazë në fenë tonë, sepse Pejgamberi sal-

Allahu alejhi ve selem sa ishte gjallë urdhëronte të shkruhej hadithi i tij për disa shokë që kërkonin tu shkruhej ndonjë qështje fetare e kishin frikë nga harresa e të ngjashme, edhe pse në mënyrë të përgjithshme i pat ndaluar nga shkrimi i hadithit por shkaku i ndalesës ishte se frikësohej sal-Allahu alejhi ve selem nga përzierja mes Kur'anit dhe hadithit, e për këtë arsye urdhëroi t'ë shkruhej vetëm Kur'ani, e pas vdekjes së tij ky problem më nuk ekzistonte sepse Kur'ani u plotësua dhe u shkrua sa ishte gjallë Pejgamberi e disa sahab e mësuan përmendësh para vdekjes së tij e disa të tjerë më vonë. Kështuqë pasi u zgjidh problemi i Kur'anit sahabët filluan ta shkruanin hadithin me qëllim që mos të zhdukej, Allahu l shpërbleftë për këtë punë, sepse ata u bënë shkaktarë që të ruhej libri i Allahut dhe suneti i Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem nga çdo ndryshim dhe zhdukje.

1- Paraqitja e bidateve tek muslimanët

A-Koha kur u shfaqën bidatet:

Thotë Shejhul-Islam Iben Tejmijje rahimehullah: " Dije se shumica e bidateve u paraqitën kah fundi i sundimit të hulefaurr-rashidinëve (15), ashtu siq tha edhe Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: (Kush do të rroj prej jush pas meje do të sheh përçarje dhe kundërshtime të shumta, u këshilloj ta pasoni sunetin tim dhe sunetin e prijsave të drejtë që do të vijë pas meje të cilët do të jenë të udhëzuar" (16)

Bidati i parë i cili u paraqit është ai i Kaderit, i lrxhasë, i Shiitëve dhe i Havarixhëve (17) të gjitha këto bidate u shfaqën në shekullin e dytë të hixhretit, e sahabët ishin akoma gjallë, të cilët i kundërshtuan pasuesit e këtyre bidateve, e më vonë u paraqit bidati i l'tizalit (18) dhe ndodhën përçarje mes muslimanëve dhe u pasuan epshtet.

Pastaj u paraqit bidati i Sufive (19) dhe i ndreqjes së xhamive nëpër varreza, të gjitha këto të fundit u paraqitën pas tre shekujve të vlefshëm, e kështu sa më shumë largohej koha e Pejgamberit shtoheshin bidatet.

B: Vendi i paraqitjes së bidateve:

Bidatet u paraqitën në qytete të ndryshme të shtetit Islam, thotë Shejhul-Islam Iben Tejmijje: Vendet më të mëdha të cilët i banuan shokët e Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem, dhe nga të cilat doli dituria dhe imani janë pesë: Meka, Medina, Basra, Kufa dhe Shami, nga këto vende u përhapën dituritë e Kur'anit, Hadithit, Fikhut dhe dituritë tjera Islame, mirpo gjithashtu nga këto vende dolen dhe u përhapën bidatet kryesore përveq Medinës së Pejgamberit, e sa i përket Kufës nga ajo oli bidati i Shiitëve dhe i Murxhive e pastaj u përhapën në vendet tjera, nga Basra doli bidati i kaderit, l'tizalit dhe u përhap në vendet tjera, kurse në Sham u përhap bidati i kaderit, nasibijve, e sa i përket bidati i Xhehmijve ai u paraqit në Horasan i cili ishte bidati më i rrezikshëm, pra sa më larg Medinës ishin këto vende lindnin nga to bidate më të rrezikshme. Pas vdekjes së Uthmanit radij-Allahu anhu u paraqit bidati i harurijve (20), e sa i përket Medinës ajo ishte e pastër nga këto bidate, edhe pse kishte njerëz që fshehurazi i punonin dhe i besonin këto bidate mirpo ishin të frikësuar dhe të nënçmuar, ku në anën tjetër pasuesit e bidateve në vendet tjera të lartpërmendura vepronin haptas dhe pa frikë. Nuk është për tu habitur qështja e Medinës sepse Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem ka thënë se në të nuk do të hyjë Dexhalli (i cili është më i rrezikshëm se bidatet, për shkak se Allahu do e ruaj Medinën, kështuqë Allahu e ka ruajtur edhe nga bidatet.) E kështu vazhdoi dituria dhe imani në Medine deri në kohën e shokëve të Imam Malikut, pra deri në shekullin e

katër hixhrij. (21)

Pra në tre shekujt e parë në Medine nuk pati bidate haptas, e as që doli ndonjë bidat në qështjet thelbësore të fesë sikurse ishte gjendja në qytetet tjera.

2-Shkaqet shtytëse të paraqitjes së bidateve:

-Gjëja në të cilën nuk ka dyshim është se kapja për Kur'an dhe sunet dhe pasimi i tyre janë shkaku kryesor për mosrënjen në bidate (dhe në kurthat) e pasuesve të tyre, thotë Allahu subhanehu ve teala (Dhe se kjo është rruga -feja- lme e drejtë (që e caktova për ju), pra përmbajuni kësaj, e mos ndiqni rrugë të tjera që t'ju ndajnë nga rruga e Tij) S. el-En'amë-153.

E këtë ajet e komentoi Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem në hadithin të cilin e transmeton ibën Mesudi radij-Allahu anhu, i cili thotë: Pejgamberi e bëri një vijë të drejtë e tha: " Kjo është rruga e Zotit", pastaj i bëri disa vija në të djathtë dhe në të majtë të saj e tha: " Këto janë rrugë që në krye të secilës është nga një shejtan që të thërret të hysh në të", pastaj e lexoi ajetin " Dhe se kjo është rruga ime e drejtë, pra përmbajuni kësaj e mos ndiqni rrugë të tjera që t'ju ndajnë nga rruga e Tij. Këto janë porositë e Tij për ju, ashtu që të ruheni. " (22)

Pra ai që largohet nga Kur'ani dhe suneti do e përfshijnë valët e bidateve dhe do e fundosin në humbje. Shkaqet shtytëse të paraqitjes së bidateve mund ti bërmblehim në disa pika më kryesore: mosnjohuria e dispozitave fetare, pasimi i epsheve, pasimi i mendimeve të paargumentuara me fanatizëm, dhe pasimi i verbër i tyre. E ndoshta do të ishte e udhës ti përmendim këto shkaqe më hollësisht.

Shkaku i parë: Mosnjohuria (Injoranca) e dispozitave fetare.

Sado që kalojnë vitet apo largohet koha e Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem dhe largohen njerëzit nga gjurmët e tij përhapet mosdituria, për të cilën thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: " Kush do të rrojë prej jush pas meje do të sheh përçarje dhe kundërshtime të shumta". Kurse në një hadith tjetër thotë: (Allahu nuk e ngrit diturinë duke e marrur nga gjoksi i dijetarëve, mirpo e merr duke i vdekur dijetarët, e kur të mos mbetet asnjë dijetarë njerëzit i marrin prijësa të tyre të pa diturit, i pyesin, e ata përgjigjen pa dituri kështuqë e humbin veten dhe të tjerët nga rruga e drejtë. (23) Pra asgjë nuk mund ta pengojë përhapjen e bidateve përveq diturisë dhe dijetarëve, të cilët nuk i japin mundësi e as nuk i lënë derë hapur bidatxhinjëve që ti përhapin bidatet e tyre.

Shkaku i dytë: Pasimi i epsheve.

Ai i cili largohet nga pasimi i Kur'anit dhe sunetit do i pasojë epshet e tij, thotë Allahu xhel-le she`nuhu (E nëse ata nuk të përgjigjen ty, atëherë dije se ata ndjekin vetëm epshet e tyre, e kush është më i humbur se ai që duke mos pasur fakt prej Allahut, ndjek epshin e vet.) S. El-Kasas-50. Gjithashtu thotë Allahu: (A e ke parë ti -Mihamed- atë që duke e ditur, dëshirën e vet e rrespekton si zot të vetin, atë Allahu e ka humbur, ia ka mbyllur të dëgjuarit dhe zemrën e tij, i ka vërë perde mbi të parit e tij, më thuaj, pos Allahut, kush mund ta udhëzojë atë?) S. El-Xhathije-23.

Pra bidatet janë edhe rezultat i pasimit të epsheve.

Skaku i tretë: Pasimi me fanatizëm i mendimeve të dijetarëve (medhhebeve).

(Pra edhe kjo gjë është shkakë i paraqitjes së bidateve mirpo duhet ta kemi parasysh kushtin e lartpërmendur, pra nëse këto mendime të tyre nuk janë të bazuara në Kur'an e as në Hadith e nëse është e kun-

dërta atëher jemi të obliguar ti pasojmë këto mendime pa marrë parasyshë kush është ky dijetar, thotë Allahu subhanehu ve teala në Kur'an: (E kur u thuhej atyre -idhujtarëve- : Pranoni atë që Allahu e shpalli! Ata thanë: Jo, ne ndjekim atë rrugë në të cilën i gjetëm prindërit tanë!). S. El-Bekare-170. sh. p).

Pra këtij shembulli i përngjajnë pasuesit e medhhebeve (24) të cilët nuk dalin nga fjalët e dijetarit të tyre edhe nëse janë gabim dhe se e vërteta qëndron me ndonjë dijetarin tjetër, të cilët nëse i argumenton me ndonjë ajet Kur'anor apo hadith të Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem thonë: Kështu është medhhebi ynë apo kështu i kemi gjetur gjyshërit dhe baballarët tanë.

Shkaku i katërt: Përngjarja apo pasimi i jobesimtarëve nga disa pauses të medhhebeve.

Pasimi i jobesimtarëve në punët dhe adhurimet e tyre është shkaku ndoshta me kryesorë dhe më i rrezikshëm i largimit nga suneti dhe i pasimit të bidateve. Thotë Ebu Vakid El-Lejthi: Shkuam me Pejgamberin sal-Allahu alejhi ve sel-lem në Hunejn e ne sapo patëm pranuar Islamin, e mushrikët -jobesimtarët e kishin një pemë në të cilën i vendosnin armët për bereqet-bekim, e kaluam rreth një peme të ngjashme me të e i thamë Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve sel-lem: O Pejgamber i Allahut na e cakto neve një pemë ti vendosim edhe ne armët tona sikurse mushrikët, e tha i habitur: Allahu ekber, kjo nuk është asgjë tjetër vetëmse pasim i jobesimtar

Ëve, pasha Allahun thatë ashtu siq i patën thënë Benu Israilët Musait alejhis-salam: (O Musa, na e bën edhe ne një zot -statujë- si zotët që i kanë ata -ai popull-. Ai -Musai- tha: ju jeni popull që nuk dini). S. A`rafë-138, do ti pasoni traditat e popujve para jush. (25)

Ky hadith tregon se përngjarja apo pasimi i jobesimtarëve është shkaku i cili i shtyri

Benu Israilët e gjithashtu edhe disa shokë të Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem të kërkojnë kërkesën e tyre të turpshme nga pejgamberët e tyre.

Gjithashtu edhe sot është e njëjta gjendje pra muslimanet i pasojnë jobesimtarët në festat e tyre si psh, mevludi të cilin e kanë marrë nga krishtlindjet, veqimi i ndonjë dite apo jave me punë të caktuara, ndreqja e përmendoreve për përkujtimine të vdekurve, pastaj bitatet që kanë të bëjnë më xhenazen si psh, tubimi i njerëzve ditën e shtatë në ish shtëpinë e të vdekurit, ditën e dyzetë këndojnë Kur'an apo diç tjetër oë shpirtë të të vdekurit pastaj ngritja e tepërt e varrezave mbi tokë, ndreqja e tyre me mermer etj.

Qëndrimi i Ehlu Sunetit drejt bidatçive

Ehlu Suneti gjithmonë i kanë kundërshtuar dhe i kundërshtojnë bidatçitë dhe rugën e tyre, e gjithashtu ata mundohen ta ndalojnë përhapjen e mendimeve të tyre. Ja disa shembuj që vërtetojnë këtë gjë:

1-Transmeton Umu Derdai dhe thotë: Hyri tek unë Ebu Derdai (pra burri i saj) i hidhëruar dhe e pyeta se q`farë ke? Më tha: Pasha Allahun nuk po shoh tek këta njerëz asgjë nga punët e Muhamedit sal-Allahu alejhi ve selem përveq faljes së namazit akoma me xhemat. (26) (Transmeton Buhariu).

2-Thotë Amër ibën Jahja: e kam dëgjuar babain tim duke transmetuar nga babai i tij i cili ka thënë: Ishim ulur para derës së Abdullah ubën Mesudit duke e pritur para namazit të që të dalë nga shtëpia e të shkonim së bashku në xhami, kur papritmas erdhi Ebu Musa el-Eshariu the pyeti: a është me ju Ebu Abdurr-Rrahmani (pra Abdullah ibën Mesudi)? i thamë: jo. E u ul me neve duke pritur derisa doli e pastaj i tha: O Ebu Abdurrahman pashë pak më herët në xhami ca punë që nuk i pëlqeva, edhe pse (në shiqim të pa-

rë) ishin të mira. Ibën Mesudi e pyeti se qfarë pe? Tha: Prit pak e edhe ti do i sheh, e pastaj i tha: i pashë ca njerëz ishin mbledhur grupe dhe ishin bërë rrethe e e pritnin namazin, në duar kishin ca guralecë, n çdo grup ishte nga një prijës i cili u thoshte: Thoni Allahu Ekber njëqind herë, ata thonin, pastaj u thoshte thoni La ilahe il-Allah njëqind herë e ata thonin. Tha Abdullah ibën Mesudi: Përse nuk u the ti numërojnë të këqijat e tyre, e ti siguroje se të mirat janë të rezervuar tek Allahu dhe nuk humbin e as nuk ka nevojë ti numërojnë ato. Pasi hyri në xhami shkoi tek një grup prej tyre dhe u tha: Qfarë është kjo që po u shoh duke bërë? Thanë: O Ebu Abdurrahman guralecë me të cilët po i numërojmë tesbihët tanë. Tha numëroni mëkatet tuaja e sa u përket të mirave unë ua sigurojë ato se nuk do tu humbin tek Allahu, të mjerët ju o umeti i Muhamedit sal-Allahu alejhi ve selem sa shpejt do të shkoni në humbje e akoma në mesin tuaj janë gjallë shokët e tij, akoma nuk i janë kalbur teshat e as nuk i janë thyer enët. Pasha Allahun ju ose jeni më të udhëzuar se Muhamedi sal-Allahu alejhi ve selem ose jeni hapës te dyerve të humbjes !!! . Thanë: O Ebu Abdurrahman pasha Allahun me këtë vepër nuk dëshirojmë asgjë tjetër përveqse shpërblimin e Allahut. Tha: sa njerëz dëshirojnë shpërblim nga Allahu por nuk dinë si ta kërkojnë, Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem na ka thënë: (Do të vijin disa njerëz që do e lexojnë Kur'anin e ai nuk i kalon as fytyrat e tyre), kam frikë se shumica e këtyre njerëzve do të jenë prej jush, e pastaj u largua. Tha transmetuesi i hadithit Amër ibën Seleme: Shumicën prej tyre i kam parë në luftën e Nehrevanit ishi në grup me Havari-xhët duke luftuar kundër nesh" (27)

3-Erdhi një njeri tek Imam Maliku dhe e pyeti atë nga cili vend ti veshi ihramat për

haxh? Tha Imam Maliku: Vesh inga vendi të cilin e ka caktuar Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem. Tha: A lejohet ti veshi diku më larg ? Tha Imami: Jo. Pyeti pse? Tha Imami: Kam frikë për ty nga fitneja (28). Tha: Qfar fitne ka në shtimin e punëve të mira? Ia ktheu Imam Maliku: A nuk e ke dëgjuar fjalën e Allahut Subhanehu ve Teala: (Prandaj le të ruhen ata që e kundërshtojnë rrugën e tij

-Pejgamberit- se ata do ti godit ndonjë fitne -sprovë- apo ndonjë dënim i idhët). (29) e a ka fitne më të madhe se të shtoshë në fe një punë të cilën nuk e ka vepruar Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem. (30)

Këta janë vetëm disa shembuj, e dijetarët akoma vazhdojnë ndjekjen e të parëve të tyre duke i kundërshtuar bidatet në çdo kohë, vel hamdu liL-Lah.

Ehlu suneti dhe metodologjia (31) e tyre në kundërshtimin e bidatxhinjëve

Metodologjia e tyre në kundërshtimin e bidatxhinjëve është e ngritur mbi argumentet e Kur'anit dhe Sunetit, e cila është rruga e vetme bindëse, me të cilën së pari i paraqesin bidatet dhe dyshimet e bidatxhinjëve rreth tij e pastaj i kundërshtojnë ato me argumente nga Kur'ani dhe Suneti.

Në këtë qështje dijetarët kanë shkruar shumë libra dhe i kanë kundërshtuar në të gjitha grupet (e ashtëquajtura islame) siq janë shiinjët, havari-xhët, xhehmijët dhe esh`arinjët etj. Prej të parëve që shkroi në këtë qështje është Imam Ahmedi, Uthman ed-Darimij, pastaj ibën Tejmijje, ibënul-Kajimi dhe të tjerë.

Siq thamë më herët librat e dijetarëve për këtë qështje janë të shumta, prej tyre ka të pergjithshme por gjithashtu ka edhe të veqanta pra që flasin kundër bidateve të caktuara, prej ketyre librave si me kryesore mund ti përmendim:

Nga librat e dijetarëve të vjetër:

- 1-El-I`ëtisam - Imam Shatibiu
- 2-lkditaus-sirat el-mustekim - Ibën Tejmijje
- 3-Inkar el-havadih vel bideu - Ibën Ved-dah
- 4-El-havadih vel bideu - Tartushij
- 5-El-baith alainkaril-bidei vel havadih - Ebi Shame

6-Minhaxh es-sunetin-nebevije fir-redi aler-rafidati vel kaderije - Ibën Tejmijje

Nga librat e dijetarëve bashkohor:

- 1-El-ibdau fi medar-ril ibtidai - Alij Mahfudh
- 2-Es-suneh vel mubtediat el-mutealikatu bil edhkari ves-salavat - Muhamed ibën Ahmed esh-Shukajrij el-havamedij
- 3-Et-tahdiru minel bidei - AbdulAziz ibën Baz

Shembuj nga bidatet bashkohore

Bidatet në këtë kohë janë të shumta duke i pasur parasyshtë shkaqet shtytëse të tyre si psh. largimi i kohës së Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem, mosangazhimi me dituritë fetare, shtimi i thirrësve në bidate, pasimi jobesimtarëve në zakonet e tyre për të cilët patë thënë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: “ Do ti pasoni zakonet e popujve para jush...” (32)

Prej bidateve bashkohore janë:

- 1-Festimi i mevludit
- 2-Kerkimi i bereqetit (bekatisë) nga apo në vende të caktuara, apo nga të vdekurit etj.
- 3-Bidatet e ndryshme në adhurime dhe në afrim tek Allahu.

Festimi i mevludit (33)

Nga pasimi i zakoneve të krishtere është edhe festimi i mevludit apo lindjes së Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem të cilën e festojnë të paditurit dhe “ dijetarët” e humbur në muajin Rebiul ev-vel të çdo viti, prej tyre kush e festoon në xhami, e të tjerë nëpër shtëpi apo vende të caktuara, ku pre-

zentojne grupe të mëdha njerëzish. Nuk ka dyshim se kjo vepër është më se e ngjashme me festën e të krishterëve të ashtëquajtur krishtlindje (34), me të cilën e festojnë lindjen e Isaut alejhis-selam.

Kjo festë jovetëm që është bidat dhe pasim i traditave krishtere mirpo ajo në të njëjtën kohë është edhe shtytës i madhë për në kufër-mosbesim, gjithashtu aty lavdërohet Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem aq shumë sa që të kërkojnë njerëzit ndihmë prej tij e jo prej Allahut, e në anën tjetër Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem na ka ndaluar nga të lavdëruarit e tij të tepërt, i cili thotë: Mos më lavdëroni siq e lavdëruan të krishterët Isaun të birin e Merjemes, un jamë vetëm rob, prandaj më thoni Rob i Allahut dhe Pejgamber I Tij. (35)

Ka prej tyre që besojnë se Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem merr pjesë në këto tubime, shoqërohen në disa vende këto tubime me muzikë, bëjnë ziqre të ndryshme me të cilat i përngajnë sufinjëve, ndoshta edhe përzihen burra dhe gra. Por duhet pasur parasyshtë se edhe nëse në këto tubime nuk gjinden këto harame mjafton për të qenë i ndaluar mevludi që është se kjo vepër është bidat pra diçka e shpifur që nuk ka bazë në fe, për të cilat thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: “ Q`do shpikje në fe është bidat e q`do bidat është humbje”.

Thamë se kjo vepër është bidat, e kjo për arsye se nuk ka kurfar argumenti për të në Kur`an, Sunet, e as në veprat e muslimanëve të mirë të cilët jetuan në tre shekujt e parë, mirpo ky bidat u paraqit për herë të parë në shekullin e katërt hixhrij, të cilin e shpikën një grup shiinjësh të ashtëquajtur Fatiminj. Thotë Imam Ebu Hafs Taxhud-din el-Fakihani -Allahu e meshiroftë: Shumkush më ka pyetur për festën të cilën e festojnë disa njerëz në muajin Rebiul ev-vel të cilin e

quajnë mevlud a ka bazë në fe apo jo? E unë pasi mbështetem në Allahun dhe kërkoj nga Ai ndihmë them për këtë qështje: Muvludi nuk di të ketë bazë në Kur'an, Sunet, e as nuk është transmetuar se ndonjë nga imamët e muslimanëve ta ketë punuar, me këtë kam për qëllim imamët të cilët i pasojnë argumentet e jo secilin që e quan veten imam, por kjo është vepër të cilën e shpikën të larguarit nga rruga e të parëve tanë dhe pronarët e barqeve të mëdhenjë. (36)

Thotë dijetari islam Ibën Tejmijje -Allahu e mëshiroftë-: Gjithashtu kjo vepër të cilën e bëjnë disa njerëz është përngjarje me të krishterët ose e veprojnë nga dashuria e madhe e tyre për Pejgamberin sal-Allahu alejhi ve selem edhe pse për ditën e saktë të lindjes së ti jdijetarët nuk janë dakort, por sido që të jetë kjo është vepër që nuk e vepëruan të parët tanë, e po të ishte vepër me vlerë dhe e dobishme patjetër ata do e kishin vepruar para neshë duke e pasur parasyshtë se ata ishin më të kujdesshëm se ne dhe se çdo gjeneratë për veprimin e punëve të mira, ata e donin më shumë se ne Pejgamberin sal-Allahu alejhi ve selem, ishin më të kujdesshëm në pasimin dhe ngjalljen suneteve të tij. Pra dashuria ndaj Pejgamberit nuk vërtetohet në festimin e festave që nuk kanë bazë askund në fe, por vërtetohet me pasimin e sunetit, përhapjen e tij mbrojtja e tij me çdo kusht, e kjo pra është rruga e të parëve tanë -sahabëve, dhe e atyre që erdhën pas sahabëve e i pasuan ata në të mirë. (37)

Në qështje me kundërshtimin e këtij bidati janë shkruar shumë libra dhe broshura si në këtë kohë ashtu edhe më herët, pra duhet ditur se kjo vepër jo vetëm që është bidat por ajo është shkaka për shpikjen e shumë bidateve tjera të ngjashme me të si psh. Festimi i ditëlindjeve të shumë njerëzve të mirë, njerëzve me pozitë në shoqëri apo në

shtet etj. pra kjo vepër është shkakuar për hapjen e shumë dyerve të sherrit.

Kërkimi i bereqetit -bekimit- nga vendet apo njerëz të caktuar qofshin të gjallë apo të vdekur këta të fundit

Me fjalën kërkim të bereqetit kemi për qëllim bekimin e një sendi të caktuar e nëse është i bekuar atëherë shtimin e këtij bekimi në këtë gjë. E ky bereqet duhet të kërkohet nga ai i cili e posedon këtë mundësi, e ai është Allahu subhanehu ve teala, e sa i përket krijesës qoftë ky njeri apo diç tjetër nuk ka mundësi veprimin e një gjëje të tillë. Pra duke e pasur parasyshtë këtë qështje të lartpërmendur e cila është një prej bazave të akides -besimit- Islame (pra qështjen e kërkimit të bereqetit nga Allahu) atëherë kjo vepër nuk lejohet ti drejtohet dikujt tjetër pos Allahut subhanehu ve teala. Nëse kjo vepër bëhet duke besuar me zemër dhe duke qenë i bindur se ky njeri ka mundësi ta plotësojë dhe ta pranojë këtë lutje atëherë kjo gjë konsiderohet shirk, e nëse beson se ky person është ndërmjetësues tek Allahu për arritjen e këtij bereqeti atëherë kjo vepër është shtytëse për në shirk. E sa i përket qështjes se shokët e Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem merrnin bereqet nga flokët, djersët apo ndonjë pjesë tjetër e trupit të tij kjo është cilësi me të cilën Allahu subhanehu ve teala e dalloi Pejgamberin sal-Allahu alejhi ve selem sa ishte gjallë, argument për të cilën është fakti se sahabët pas vdekjes së Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem nuk kërkuan bereqet nga varri, teshat apo nga dhoma e tij. Gjithashtu nuk shkonin të faleshin në vendet të cilat ishte falur ai, apo të pushonin aty ku kishte pushuar ai me qëllim që të kërkonin bereqet, gjithashtu ata nuk kërkuan bereqet as nga Ebu Bekri, Omeri e as nga sahabët e tjerë. Pra sahabët nuk kër-

kuan as nga Pejgamberi e as nga njerëzit më të mirë pas pejgamberëve siq ishin Ebu Bekri dhe Omeri bereqet atëher si lejohet të kërkojmë këtë gjë nga dikush tjetër ! ? . (38)

Bidatet e ndryshme që kan të bëjnë me adhurimin dhe afrimin e njeriut tek Allahu

Bidatet që kan të bëjnë me adhurimet janë në shumta në këtë kohë duke e pasur parasyshë se në qështjet e adhurimit nuk lejohet të shtohet asgjë derisa të gjejmë për at qështje argument, e nëse ky adhurim nuk ka argument atëher nuk është adhurim por bidat, për të cilën thotë Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem: Kush shpik në fenë tonë atë që nuk është prej saj, ajo është e refuzuar. E prej bidateve bashkohore në këtë qështje janë edhe: bërja e nijetit të namazit me zë - pra thotë: vendosa ta fali filan namazin... apo fjalë të ngjashme me të, e vendi i nijetit nuk është gjuha dhe shqiptimi i tij mirpo është zemra, sepse dijetarët nijetin e llogaritin prej punëve të zemrës e jo të gjuhës. Pastaj bërja e duave dhe dhikrit pas namazit me xhemat, i cili sipas normave të sheriatit duhet të bëhet individualisht dhe me zë të ulët. Pastaj kerkimi i leximit të sures Fatiha -Elhamit- nga imami osa muezini apo nga dikush tjetër pa marrë parasyshë kush është ai nëpër tubime, pas duave të ndryshme, apo tek varrezat etj. (39)

Mbajtja zi për te vdekurin, përgaditja ushqim nga familja e të vdekurit, pagesa e disa njerëzve për ta lexuar Kur'anin për shpirt të të vdekurit (40), duke menduar se këto punë janë të dobishme për të vdekurin, por në realitet të gjitha këto janë biidate për të cilat Allahu nuk ka zbritur kurrfar argumenti. Festimi i të ashtëquajturave festa fetare, si psh. Festimi I netëve të mëdhaja, i hixhretit - shpërnguljes- së Pejgamberit sal-Allahu alejhi ve selem në Medine. Ngritja e varrezave apo ndërtimi i tyre me mermer, ndreqja e

xhamive në varreza, kerkimi ndihmë nga të vdekurit, gjithashtu i ka mallkuar Pejgamberi sdal-Allahu alejhi ve selem ata të cilët falen në varreza dhe ata që ndezin në to qirinjë, e bidate të tjera që nuk mund ti përmendim në këtë broshurë të vogël.

Dhe në fund themi se bidati është urë e cila të dërgon në kufër -mosbesim-, është shtojcë në fe të cilën nuk e ka zbritur Allahu e as nuk na e ka mësuar Pejgamberi sal-Allahu alejhi ve selem, e bidatet janë më të dëmshme se mëkatet e mëdha, dhe me këtë vepër shejtani gëzohet më tepër se sa me mëkatet e mëdha sepse mëkatari e bën mekatin e madhë duke e ditur se është mëkat e ndoshta ndonjëher pendohet prej tij, kurse bidatxhiu e bën bidatin me bindje se është duke bërë vepër të mirë e kështuqë nuk pendohet nga ajo. Veprimi i bidateve është shkak për vdekjen e suneteve, është shkak për urrejtjen e suneteve dhe pasuesve të tij nga bidatxhinjë, bidatet të largojnë nga Allahu, e hidhërojnë Atë, dhe janë shkak për largimin e zemrës nga e drejta dhe prishjen e saj.

Sjellja me bidatxhiun:

Ndalohet vizita dhe ndejtja me të përveq nëse kjo gjë bëhet për shkak të këshillimit dhe kundërshtimit të tij, sepse ndejtja me të ka rrezik të ndikoj tek ti dhe të përhapet e keqja e tij, gjithashtu është obligim ti paralajmërojmë të tjerët për ta dhe për sherrin e tyre, kjo bëhet nëse nuk kemi mundësi ti ndalojmë nga punimi i bidateve dhe nga përhapja e tyre, e nëse kemi mundësi atëher është obligim i dijetarëve dhe i udhëheqësve ti ndalojnë bidatet dhe vepruesit e tyre, sepse rreziku i tyre është i madhë, gjithashtu duhet ditur se jomuslimanët i ndihmojnë bidatxhinjë në çdo mënyrë ti përhapin bidatet e tyre, sepse kjo don të thotë shkatërrim i muslimanëve dhe i Islamit.

Dhe në fund e lusim Allahun -az-ze ve xhel- që ta ndihmoj fenë e Islame, ta ngrej fjalën e Tij mbi çdo fjalë tjetër, dhe ti posh-troj armiqët e muslimanëve. E përshëndetjet

qofshin mbi Pejgamberin tonë Muhamedin sal-Allahu alejhi ve selem.

Salih El Fevzan

Shënime:

- 1-Transmeton Buhariu dhe Muslimi.
- 2-Transmeton Muslimi.
- 3 Një nga grupet e pasuesve të mendjes të cilët i pasuan bidatet dhe mendimet që ishin në kundërshtim me akiden e Selefit, kan ndikim të madhë nga lëhudët dhe të krishterët.
- 4 Grupacion u paraqit në fund të sundimit Emevij dhe u zhvillua gjatë sundimit Abasij besimin e tyre e ngritën në bazë kuptimit të mendjes e jo në argumente gjithashtu patën ndikim nga filozofia.
- 5 Grup shiit që beson se hilafetin (sundimin) pas Pejgamberit e meritonte Aliu e jo Ebu Bekri e as Omeri radijallahu anhum dhe besojnë se kjo qështje është prej bazave të besimit. (El-Mevsuatu el-mujesere fil edjani vel medhahib).
- 6 Transmeton Ebu Davudi dhe Tirmidhiu dhe thotë: hadithi është i mirë dhe i vërtet.
- 7 Transmeton Buhariu dhe Muslimi.
- 8 Transmeton Muslimi.
- 9 Siq janë tek ne në disa vende adhurimi i teqeve dhe tyrbeve.
- 10 Quhet çdokush që mundohet ti bëj puq prijësit të cilin e kan pranuar muslimanët për udhëheqës të tyre.
- 11 Grupacion islam i cili pason mendime të gabuara në qështjet e kaderit dhe thotë se njeriu është i lirë në kryerjen e punëve të tij e Allahu nuk mund të përzihet në to. (El-Mevsuatu el-mujesere. . .)
- 12 Grupacion islam i cili gaboi në kuptimin e imanit të cilët gjithashtu u ndanë mes vete në definicionin e imanit disa thanë imani është besim me zemër dhe shqiptim me gojë të tjerët thanë mjafton vetëm shqiptimi etj.
- 13 Shiqo ``El-I' tisam`` 2-37.
- 14 Xhamiul ulumi vel hikem 223.
- 15 Katër sunduesit e drejtë pas vdekjes së Pejgamberit salallahu alejhi ve selem e ata janë: Ebu Bekri, Omeri, Uthmani dhe Aliju radijallahu anhum.
- 16 Mexhmu-ul-fetava 10-354
- 17 Definicionet e tyre i përmendëm më herët.
- 18 Shiqo tek definicioni i Mu`tezilëve.
- 19 Në fillim ishte lëvizje islame e cila thërriste në urrejtjen e kësaj bote dhe në adhurim të shumtë, derisa arritën të jenë grupe që u ndikuan nga filozofia dhe nga besimet e kota indiane, perse dhe greke.
- 20 Quhen Havarixhët.
- 21 Mexhmu-ul-fetava 20-300, 303.
- 22 Transmeton Ahmedi, iben Hibani dhe Hakimi.
- 23 Xhamiu bejanil-ilmi ve fadlihi. Iben Abdul-Berr 1-180.
- 24 Medhheb quhet drejtimi shkollor i një dijetari të caktuar, dhe çdo medhheb emërohet zakonisht sipas themeluesit të tij.
- 25 Transmeton Tirmidhiu dhe thotë hadithi është sahih.
- 26 Transmeton Buhariu.
- 27 Transmeton Tirmidhiu.
- 28 Fjala Fitne dmth. sprovim në fe. Shiqo Muhtarus-sihah
- 29 S. Nur-63.
- 30 El-Baithul-hathith ala inkaril-bidei vel-havadith.
- 31 Në kuptimin gjuhësor dmth. drejtimi apo rruga e qartë. Shiqo Muhtarus-sihah. Kurse në kuptimin terminologjik dmth. Metodologji, e autori ka për qëllim kuptimin e dytë të fjalës.
- 32 Transmeton Tirmidhiu.
- 33 Këtu hyjnë edhe qelimet të cilat bëhen në vendin tonë.
- 34 E për fat të keq sot në Kosovë festohet kjo festë krishtere e të ngjashme me të si dita e shën Valentinit apo e quajtur dita e dashurisë.
- 35 Transmeton Buhariu dhe Muslimi.
- 36 Risaletul mevrid fi amelil mevliid.
- 37 Iktidaus-siratul mustekim 2-610.
- 38 Më gjëresisht për këtë qështje shiqo librin Iktidaus-siratul mustekim 2-795/802.
- 39 Pra thënja e fjalës -Lilahi el fatiha- e xhemati e lexojnë suren Fatiha në vete apo me zë. (Sh. P.).
- 40 Siq është praktik tek ne leximi i Kur'anit , i Jasinit, sures Bekare etj.

Përktheu: Lulzim Susuri
27. 05. 2003

Vajzat dhe adoleshenca

Një babë i cili hyn shpesh në dhomën e gjumit të vajzës së tij e gjen atë të futur në mendime, duke shikuar në boshllëk në dhomën e saj. Ajo ndoshta edhe nuk e ndien fare prezencën e tij në dhomë. Ai ankohet që ajo (vajza) nuk ia tregon atij sekretet e saja siç ka bërë më përpara.

Çfarë ka ndodhur?

Ajo ka hyrë në një fazë të jetës së saj që njihet si adoleshencë, me të gjitha ndryshimet fizike dhe psikologjike që sjell ajo me vete, ndërsa e shpie atë përpara në moshën e rritur.

Pjekuria seksuale mund të jetë njëra nga ngjarjet më të rëndësishme në jetën e një personi. Përfshin hyrjen në një kohë tërësisht të re; ku trupi i një djalë përballet me perspektivën për tu bërë burrë dhe vajza përballet me perspektivën për tu bërë një grua, ashtu siç trupi i saj bëhet i aftë për të pasur fëmijë, pra për tu bërë nënë.

Gjatë kësaj kohe ndryshime të dukshme zënë vend në trupin e një vajze. Ajo rritet e gjatë dhe merr cilësitë e një gruaje në zërin e saj, trupin e saj, flokët e saj. I fillojnë menstruacionet. Në fakt menstruacioni është i njëjtë nga të dyja palët, edhe doktorët por edhe dijetarët e ligjit e shohin si shenjë e rëndësishme e pjekurisë seksuale.

Është një ngjarje e madhe për një vajzë të re dhe ajo duhet ta festojë një gjë të tillë. Ajo ka hyrë në moshën e të rritur, në moshën e përgjegjësisë. Allahu i lartësuar thotë: "....(Ne e bëmë atë të rritet) pastaj atë e bëmë krijesë tjetër (me shpirtë). I lartë është Allahu, më i miri Krijues!" [el-Muminun :14]

Kjo ngjarje duhet të shikohet si një kohë e

bukur e jetës, plot me gjëra pozitive, premti-me dhe gëzime, një kohë ose një rilindje, ku një vajzë mund të shohë brenda vetes së saj shenjat e fuqisë krijuese të Allahut në veprim.

Është urtësia e Allahut të lartësuar, sesi Ai na krijoi ne. Allahu i lartësuar thotë: "O ti njeri, po ç'të mashtroi ty kundrejt Zotit tënd që është bujar e i urtë? I cili të krijoi, të përsosi dhe të drejtoi. Të formësoi në formën që Ai dëshiroi!" [el-Infitar : 6-8]

"Vërtet, Ne e krijuam njerin në formën më të bukur". [et-Tin : 4]

Allahu ka krijuar çdo gjë në mënyrën më të bukur. Pjekuria dhe menstruacioni janë pjesë të asaj që Allahu ka krijuar dhe ka caktuar për robërit e Tij.

Probleme serioze mund të dalin nga trajtimi i menstruacioneve si të ishte ajo diçka e turpshme dhe dështimi për ta diskutuar ate me gratë e reja. Kjo shpie shumë gra që të kenë keqkuptime rreth ligjit Islam, shumë prej të cilave janë të pabaza:

- Disa gra besojnë që për ata nuk janë të lejuara të përdorur parfum, të ndryshojnë rrobat e tyre, të lajnë flokët e tyre ose të veshin rrobat, ndërsa janë në ciklin e menstruacionit.

- Disa gra besojnë që është e palejueshme për një grua me menstruacione, të bëjë një kontratë martesore.

Ndjenjat e turpër rreth menstruacionit mund të çojnë në dhunimin e ligjit Islam:

- Ka gra të cilat vazhdojnë faljet e tyre formale ndërsa janë në periudhën e menstruacionit ose nga injoranca ose nga turpi. Megjithatë është një çështje konsensusi në

ligjin Islam, që një grua me menstruacione as nuk falet dhe as nuk agjëron.

- Shumë gra kryejnë tavafin e tyre gjatë haxhit ndërsa janë në menstruacione dhe pastaj pyesin se çfarë duhet të bëjnë rreth tij. Ndjenja e turpit të vajzës përpara babait të saj, vëllait të saj, ose anëtarëve të tjerë të familjes, e ka bërë atë për të kryer tavaf në atë gjëndje.

- Një mësuese e shkollës së mesme njëherë kishte thënë: "Unë u fala me vajzat për një muaj të tërë, pa munguar askush nga nxënësit në asnjë nga faljet e tyre". Është e pamundur që asnjë vajzë në një klasë të tërë të mos ketë patur periudhat e saj gjatë atij muaji. Ata janë falur nga turpi.

Kjo sjellë probleme të tjera:

- Një vajzë e re mund të fsheh faktin që ajo është në periudhën e menstruacioneve nga familja e saj, duke i shkaktuar kjo gjë asaj të vuajë vështirësi serioze dhe shqetësime psikologjike.

- Një vajzë e re mund të vuajë nga një kompleks serioz psikologjik kur ajo përjeton periudhën e saj të parë në një moshë të re dhe i tregon nënës për të, e nëna çfarë bën, kthehet nga ajo dhe i bërtet asaj: "Si mund të kesh periudhën tani! Ti je ende e vogël !".....Sikur vajza të kishte në dorë një zgjedhje se kur do t'i kishte periudhat.

- Në një shkollë vajzash, një nxënëse e klasës së gjashtë ka qëndruar jashtë laboratorit duke qarë. Mësuesja e saj e bën atë të hyjë më vrap në klasë. Vajza e shkretë hyn në klasë, lotët duke i rënë poshtë nga fytyra e saj dhe uniforma e shkollës së saj fillon e bëhet më shumë e më shumë e lagësht. Mësuesi në këtë pikë bëhet nervoz dhe e trajton atë në mënyrë të vrazhdët. Ajo harron se është puna e saj për t'i treguar vajzës mbështetje dhe t'i mësojë asaj çfarë ajo ka nevojë të dijë.

- Menstruacioni mund të jetë një eksperiencë shumë e frikshme për një vajzë e cila nuk kupton se çfarë është duke ndodhur.

Të kuptuarit e këtyre çështjeve është tepër i rëndësishëm në Islam. Një vajzë ka nevojë të dijë të drejtat dhe përgjegjësitë e saja. (Tani) Ajo ka nevojë të dijë sesi të kryej faljet, agjërimin, haxhin, sesi ta mbajë Kur'anin dhe shumë çështje të tjera.

Është vërtetë e rëndësishme që ajo të kuptojë çfarë është duke ndodhur me të për hir të shëndetit të saj. Gjithashtu ajo ka nevojë të mësojë sesi të jetojë me periudhat e saja mujore të cilat kanë efekt në trupin e saj, po ashtu gjëndja e saj mendore dhe emocionale.

Ne mund të shohim sesa e rëndësishme është të kuptuarit të drejtë të kësaj çështjeje nga ana fetare dhe ajo mjekësore.

Ndryshimet fizike në një vajzë të re kur ajo arrin pjekurinë seksuale shoqërohen nga ndryshime në mendjen dhe personalitetin e saj.

Ajo fillon të ndjejë një dëshirë të fortë për të treguar identitetin e saj. Ajo mund gjithashtu të shfaq rebelim. Në këtë kohë, ajo mund gjithashtu fillojë të tregojë një interes për djemtë dhe mund të dëshirojë të hyjë në marrëdhënie me ta, ose në mënyrë direkte ose indirekte.

Duke vepruar në këtë mënyrë, vajza adoleshente është duke u përpjekur t'i dërgojë nënës së saj mesazhin e mëposhtëm: "unë jam një grua tani. Unë jam një individ. Unë nuk jam më një fëmijë i vogël, që ti e ke trajtuar si të tillë."

Vajzat në këtë moshë kanë nevojë:

Së pari, ata kanë nevojë që prindërit dhe mësuesit e tyre të jenë shembuj të mirë. Në këtë moshë, ata janë veçanërisht të ndjeshëm për të parë çdo gjë negative, si për shembull njerëzit që nuk praktikojnë atë që flasin.

Një shembull i mirë është i një mësueses e cila i jep një ligjëratë klasës së saj sesi ato nuk duhet të lejojnë veten e tyre të jipen pas muzikës ose të bëhen të dhënura ndaj saj. Ndërsa ajo është duke ligjëruar, një celular fillon të bjerë dhe zija është një nga melodi-

të popullore, të njohura nga secili në klasë. Mësuesja e hap çantën e saj, e merr telefonin e saj dhe i përgjigjet telefonatës...

Gjëja e dytë që ata kanë nevojë është një marrëdhënie miqësore me nënat e tyre. Një nënë nuk duhet thjeshtë të imponojë çdo gjë që ajo dëshiron tek vajza e saj. Ndryshe nga kjo, ajo duhet ta shoqërojë atë dhe t'i tregojë asaj rrugën. Ajo nuk duhet ta trajtojë më vajzën e saj në të njëjtën mënyrë që ajo ka bërë kur ajo ka qenë e vogël. Kjo përfshin këtu trajtimin e shkollimit të vajzës, rrobat të saja, oraret e saj të përditshme, shoqet e saja, marrëdhëniet e saja ose madje edhe gabimet e saja dhe ajo ka mundësi të bëjë gabime në këtë moshë.

Një nënë duhet të tregojë kujdes shumë të veçantë dhe sensibilitet në mënyrën sesi e trajton vajzën e saj. Ajo duhet të përpiket ta bind atë sesa t'ia imponojë vullnetin e saj mbi të. Vajza e saj nuk duhet të dëgjojë fjalët: "Ti je ende një fëmijë....ti je ende e vogël".

Gjëja e tretë që vajzat adoleshente kanë nevojë të nihen si individ të rritur. Ata kanë nevojë të trajtohen si individ në të drejtat e tyre, arritjet e të cilëve dhe pikat e mira janë të dukshme. Ata kanë nevojë t'i tregohet respekt për atë se çfarë janë. Shqetësimet e tyre personale, po ashtu kanë nevojë dhe të respektohen.

Së katërti, ata kanë nevojë për mbikqyrje inteligjente dhe të kujdesshme. Kjo është veçanërisht e vërtetë kur një ndryshim shihet në personalitetin e vajzës; për shembull nëse ajo shkon nga të qenurit strikte në praktikimin e fesë së saj në moskokëqarje ose lënje të detyrave të saja fetare. Lloje të ndryshme vajzash që ajo i ka mbajtur si shoqe ndryshojnë, ose nëse ajo papritur bëhet e ndikuar nga telefoni, ose nëse ajo fillon të shpenzojë orë të tëra të gjata vetëm në dhomën e saj.

Shoqet e një vajze adoleshente dhe ndërveprimi i saj me to mund të sjellë shumë konsekuenca të padëshirueshme nëse prindërit e saj

janë të pakujdesshëm dhe të pavëmendshëm.

Së pesti, gabimet e një vajze adoleshente duhet të trajtohen me urtësi dhe prioritet. Ajo nuk duhet të bëhet subjekt i degradimit, rrahjeve dhe egërsisë ekstreme. Një vajzë adoleshente mund të bie në një numër serioz gabimesh.

Ajo mund të përpiket të rebelohet kundër standarteve të familjes së saj dhe të tregojë individualitetin e saj ose ajo mund të përpiket të imitojë dikënd tjetër.

Një vajzë e re tetëmbëdhejtë vjeçare në një kolegji të farmacisë, foli rreth eksperiencës së adoleshencës së saj dhe pranoi sesi ajo e ka ndier nevojën për të qenë e lirë, "për të thyer zingjirët" që familja e saj ia kishte imponuar. Ajo kishte dashur të ishte e aftë të dilte jashtë shtëpisë pa lejen e prindërve të saj dhe ajo nuk kishte dashur t'i tregonte atyre se kur të vinte në shtëpi.

Duke shikuar mbrapa rreth të kaluarës së saj ajo tha: "Unë tani e kuptoj që dëshira ime për liri jomartësore ishte një çmenduri. Një vajzë e re në atë moshë të jetës së saj ose një djalë i ri – nuk dinë se çfarë është e dobishme dhe çfarë është e dëmshme. Ajo nuk e di sesi të sillet megjithëse ajo mund të ndihet me zemër të thyer, dëshirën për të zbuluar botën rreth saj pa dëgjuar dëshirën e askujt, ose të mos ishte subjekt i mbikëqyerjes së tyre".

Megjithatë, kjo vajzë e re arriti të mbijetojë vitet e saja të adoleshencës e padëmtuar. Përsa i përket nënës së saj, ajo tha këtë: "Ne nuk kemi patur një atmosferë detyrimi ose dominimi në shtëpinë tonë. Vendimet e familjes sonë ishin të bazuara mbi konsultime të përbashkëta, madje edhe modelimi i shtëpisë, zgjedhja e shkollave, ku të shkojnë gjatë verës, buxhetin familiar dhe sesi të merremi vesh me fqinjët dhe në të gjitha këto vendime ne i lejonim vajzave tona të merrnin pjesë. Ne i kemi dëgjuar pikëpamjet e tyre".

Këshillimi i jep një vajze adoleshente një

sens të rëndësishme së saj. I jep asaj një shans për të zhvilluar aftësitë e saj arsyetuese dhe i mëson asaj aftësitë sesi të marrë në konsideratë konsekuencat e ardhshme kur të dëshirojë të marrë vendime dhe sesi ti vendosë prioritetet e saja. Pjesëmarrja e saj në familje për vendim marrjet është një pjesë e rëndësishme e edukimit të saj.

Allahu i thotë të Dërguarit të Tij: "...ngase All-llahu të dhuroi mëshirë, e sikur të ishe i vrazhdë e zemërfortë, ata do shkapërdheshin prej teje, andaj ti falju atyre dhe kërko ndjesë për ta, e konsultohu me ta në të gjitha çështjet, e kur të vendosësh, atëherë mbështetu në All-llahun, se All-llahu i do ata që mbështeten". [Ali Imran: 159]

Prindërit mund të nxjerrin dy përfundime nga ky verset i Kur'anit famëlartë:

I. Mirësjellja dhe këndëshmëria — jo vrazhdësia, dhuna dhe egërsia — janë rrugët

më të mira për të sjellur me vajzat tona, veçanërisht gjatë viteve të adoleshencës së saj.

II. Vajzat tona duhet të konsultohen dhe jonet në çështjet që i shqetësojnë ato personalisht, por edhe në vendimet e përgjithshme të familjes.

Nga vetë eksperiencia ime dhe nga krahasimi i asaj se çfarë unë kam parë në shumë familje është se, kam vërejtur që familjet që gëzojnë paqe dhe qetësi vetëm se përdorin këndshmeri në marrëdhëniet e tyre me fëmijët që ato kanë. Këto fëmijë janë më të prirur të jenë të drejtë dhe të mirë dhe kanë më pak mundësi të ç'udhëzohen. Përkundër kësaj, familjet që mbajnë një atmosferë të ashpër dhe të rreptë që përpigjen të imponojnë vullnetin e tyre mbi fëmijët e tyre, fëmijët e tyre gjejnë mënyra sesi t'i ikin dhe në mënyrë sekrete bëjnë gjitha llojet e gjërave mbrapa shpindës së prindërve të tyre.

Selman bin Fahd el-Avde

Marrë nga: Islam today. net

Përktheu: Ammar Ardit Kraja

20.8.2004

Dashuria dhe martesë

Martesa është nga sunnetet e ardhura nga pejgamberët dhe të dërguarit. Allahu thotë: "Ne dërguam edhe para teje të dërguar dhe atyre u mundësuam të kenë gra e fëmijë". [er-Rrad: 38]

Pejgamberi, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Unë vAllahi, jam ai që i frikësohet më shumë Allahut dhe jam më i devotshmi midis jush, megjithatë, unë agjëroj ashtu siç edhe bëj iftar, unë falem siç edhe flej dhe unë martohem me gra. Kushdo që dëshiron diç tjetër e jo Sunnetit im, ai nuk është i imi". (sqarim i shkurtër i kuptimit të hadithit është se Pejgamberi tregon se: pra edhe bëj agjë-

rim me iftar në mbrëmje e edhe nuk kam agjërim të vazhdueshëm por edhe ndonjë ditë nuk agjëroj, edhe fali namaz nate por edhe pushoj dhe flej gjatë natës dhe nuk bëj jetë celibate duke u larguar nga martesë dhe duke mos pasur marrëdhënie intime sh.r.)

Të martuarit është një përgjigje thirrjes së Allahut kur ai thotë: "Dhe martoni të pamartuarat (të pamartuarit) edhe robërit e robëreshat tuaja që janë të ndershëm e të ndershme. Nëse janë të varfër, All-llahu i begaton nga mirësitë e Tij, All-llahu është bujar i madh, i Gjithëdijshtëm". [el-Nur: 32]

Ajo poashtu është një përgjigje e thirrjes së

Pejgamberit, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, kur ai ka thënë: "O të rinj, cilido nga ju që ka mundësi të martohet le të martohet sepse ajo (martesa sh.r.) ndihmon për të ulur shikimin dhe për të ruajtur pjesët private. Kushdo që nuk ka mundësi për këtë (mundësi për martesë) le të agjërojë sepse agjërimi është që ndal (që redukton dhe zvogël në intenzitet epshin)".

Kjo është kështu ngase Omeri, Allahu qoftë i kënaqur me të, ka thënë: "Kushdo që ju thotë që të mos martoheni është duke ju thirrur tek diçka që nuk është islam".

Njëhere Omeri pa një njeri i cili nuk u martua kurrë, përkundër faktit që ishte në moshë madhore. Omeri i tha atij: "Askush nuk e le martesën, përveç një impotenti apo një gjynahqari të hapët".

Martesa nga aspekti islam është mënyra e lejuar për ti përmbushur dëshirat tona natyrale dhe fizike. Një person i cili nuk mund të përmbushë nevojat e tij në një mënyrë të lejuar ka prirje për të rënë në ate që është e ndaluar.

Allahu thotë: "...dhe ata të cilët e ruajnë nderin e vet (sa i përket jetës intime), me përjashtim ndaj grave të veta (me kurorë) dhe ndaj atyre (robreshave) që i kanë në pronësinë e vet, për të cilat nuk janë të qortuar..." [el-Muminun : 5-6]

Allahu thotë: "Dhe nga faktet (e madhërisë së) e Tij është që për të mirën tuaj, Ai krijoi nga vetë lloji juaj palën (gratë), ashtu që të gjeni prehje tek ato dhe në mes jush krijoi dashuri dhe mëshirë. Në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë". [el-Rum : 21]

Një mendimtar ka herë ka thënë: "Unë jam i përgatitur të harroj të gjitha gratë e botës dhe të gjithë begatitë e kësaj bote për hir të një gruaje e cila kur do të vonohesha do të merakosej dhe do të shqetësohej për mua".

Pejgamberi, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, ngriti jetën martesore dhe intimitetin midis një burri dhe një gruaje në nivel të adhurimit,

duke thënë: "Kur ndonjëri nga ju bën marrëdhënie intime me gruan e tij atëhere ajo vepër është sadaka (adhurim). Askush nga ju nuk shpenzon e që Allahu të mos e shpërblejë atë për atë gjë, madje edhe për një kafshatë buke që ju e vendosni në gojën e gruas tuaj".

Një martesë e lumtur është e ndërtuar mbi themele të shëndosha. Pastaj ajo mund ta ketë potencialin për të fuqizuar kombet, rigjenerimin e rinisë dhe duke e shpërblejë atë në një të ardhme me gjenerata të shëndosha. Pejgamberi, sal-lallahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Martoni gra të dashme dhe që lindin, une jam në gara për numër të shumtë, me ju, para ummeteve". (hadith hasen sahih, Albani, N, Sahihut-tergib, nr.1921)

Një martesë e lumtur është një mundësi që të bashkohen familje të ndryshme dhe që njerëz nga qytete të ndryshme e vende të ndryshme ta njohin njëri-tjetrin.

Në një studim të kryer nga një psikolog për të nxjerrë përfundime për ate se nëse burrat dhe gratë ishin njëkohësisht të lumtur, u gjet që; gratë ishin të prirura të jenë më të lumtura se burrat por edhe më të prirura sesa burrat për të qënë më të dëshpëruar. Nëse një grua gëzon gjërat themelore të një jetë të lumtur — një shtëpi të mirë, një burrë të drejtë, fëmijët dhe shëndetin atëherë ajo është më e prirur të jetë e lumtur dhe e kënaqur. E nëse i mohohen këto të drejta, ajo me lehtësi mund të bie në depresion dhe dëshpërim deri në një gradë që burrat nuk janë kurrë të prirur ta përjetojnë.

Sigurisht, sukcesi dhe dështimi në martesë është një çështje shumë subjektive. Çfarë një person e sheh si një martesë të sukseshme dikush tjetër mund ta quaj dështim total. Megjithatë, ka disa faktorë të cilët janë në përgjithësi të përbashkët e që mund të përdoren si bazë për diskutime në këtë gjë. Për shembull, një martesë ku grua nuk ka

respekt për burrin e saj dhe nuk ka asnjë shqetësim për reputacionin e tij vështirë që mund të quhet një martesë e sukseshme. Mu si kjo askush nuk do guxojë ta përshkruajë si një martesë të sukseshme, ate ku burri neglizhon familjen e tij dhe e lë gruan e tij dhe fëmijët për interesat e tij personale.

Suksesi dhe dështimi janë kushte të ndryshme. Një martesë mund të fillojë e sukseshme dhe pastaj të dështojë. Si rrjedhojë, një martesë mund të fillojë si një dështim por me disa përpjekje nga të dy bashkëshortët mund të bëhet e drejtë. Çfarë kërkohet për një martesë është mënyra e njerëzve për të gjetur siguri dhe lumturi. Martesa nga më të sukseshmet është martesa që ofron lumturi të kësaj bote ndërsa ndihmon për të lehtësuar lumturinë tonë në Ahiret.

Gjenden tre faktorë që janë absolutisht të domosdoshëm për sukses: komunikimi, dashuria dhe sakrifica. Nga kjo pikënisje, hapat e mëposhtëm mund të merren për të kuptuar lumturinë martesore:

1. Njohja e pengesave që njerëzit duhet të përballojnë në jetën e tyre martesore, faktorët që çojnë në dështim dhe si t'i tejkalojnë ata.

2. Kultivimi i mbështetjes tek Allahu dhe vetëdija se Ai është afër nesh me përgjigje. Të paturit një vetëdije të tillë atëherë kjo është një nga shkaqet e shpëtimit.

3. Përforsimi i vullnetit.

Dr. AbduRahman el-Mejdani, në librin e tij "Morali islam dhe themelet e tij" ofron udhëzimet e mëposhtme me të cilat ne mund të forcojmë vullnetin tonë:

- Sa i gatshëm jam unë që të bëj vepra të mira dhe të vërtetshme?
- Sa optimist jam unë?

• Sa i durueshëm dhe i qëndrueshëm jam unë kur përballem me problemet?

• Sa shumë mund ta kontrollojë unë zemërimin?

Nëse ne dëshirojmë të forcojmë vullnetin tonë, ne duhet të bëjmë këtë që vijon:

1. Ne duhet ta forcojmë besimin tonë tek Allahu...

2. Ne mund të përpiqemi të pastrojmë shpirtërat tanë.

3. Ne duhet të angazhohemi në adhurim aq sa të mundemi.

Psikologët kanë konfirmuar që përdorimi i një metode sistematike të autosugestionit është mënyra më e mirë për të forcuar vullnetin tonë.

Një program islam për restaurimin e lumturisë martesore duhet të përmbajë të mëposhtmet:

• Transformimi i dhimbjes në lumturi dhe në mundësi për të qenë i kënaqur me caktimin e Allahut.

• Lutja dhe këmbëngulja në te. Sa shumë pengesa për tek lumturia martesore janë tejkualuar me dua?

• Shikimi i çështjeve në një dritë të qartë. Eksperienca na ka treguar që sa më tepër dhe më thjeshtësisht dhe drejtë që ne të shikojmë, aq më më lehtësisht do të zgjidhen problemet tona. Ne nuk duhet ta teprojmë në ekzagjerimin e situatës dhe ankesave tona...

• Vendosja e një kohe të caktuar dhe vendi për biseda të hapura kur çdo palë është e përgatitur mentalisht për të dëgjuar çfarë ka për të thënë pala tjetër në një mënyrë të qetë dhe atmosferë mirëkuptimi. Shumë probleme janë kapërcyer në këtë mënyrë.

Me të vërtetë të gjitha problemet kur diskutohen në mënyrë të hapët sjellin qetësim.

Shejh Selman bin Fahd el-Avde
Përktheu: Ammar Ardit Kraja
27.8.2004

Ibën Rexheb el Hanbeli

El hafidh Ibën Rexheb el Hanbeli. Njëri nga dijetarët më markant të shekullit të tetë hixhrij, Imami, Hafidhi, Al-lameja Ibën Rexheb El Hanbeli. Pasi që u pasurua me dije u bë njëri nga autorët më të frytshëm i cili shkroi mjaft libra të dobishme në lëminë e tefsirit, hadithit dhe zuhdit. Në edukimin e tij duket mjaft ndikimi i prindit dhe i gjyshit të cilët ishin dijetarë në kuptimin e plotë të fjalës...

Quhet Zejnuddin Abdur Rahman ibën Ahmed ibën Abdur Rahman ibënë el Hasen ibën Muhammed ibën Ebi Berekat, Mes'ud Es Selami, El Bagdadi pastaj ed Dimeshki El Hanbeli i njohur si Ibën Rexheb, i cili ishte ofiqi i gjyshit tij Abdur Rahman i cili quhej Rexheb sepse kishte lindur në muajin Rexheb.

Gjithë burimet janë të pajtimit që ky dijetarë është lindur në vitin 736 H në një familje të respektuar, të dalluar me devotshmëri dhe dije.

Gjyshi i Ibën Rexheb-it Abdur Rahman ibën El Hasen kishte hallkën e tij në qytetin e Bagdadit në të cilën lexoheshin hadithet e të Dërguarit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem. Në këto tubime prej moshës tre deri në ate pesëvjeçare ka prezantuar edhe vet Ibën Rexhebi.

Edhe i ati i tij Shihabuddini ishte njeri i dijshtëm që njihnte mirë mënyrat e leximit të Kur'anit dhe hadithet e të Dërguarit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem. në vitin 744 H i ati me gjithë familjen shpërngulet në Damask të Sirisë. Kërkimin e dijes përpos në Siri e vazhdoi edhe në Kuds dhe Hixhaz (Mekke dhe Medine). Pas udhëtimeve të dijes u kthye në Damask ku filloi të japë mësim në mënyrat e leximit të Kur'anit.

Shihabuddini, baba i Ibën Rexheb-it kujdesej që djali i tij të mëson nga mësues besnik

duke i dhënë rëndësi më tepër hadithit. Së bashku me djalin e tij udhëtoi në shumë vende ku djali i tij u pasurua me dije dhe ixhazetname (leja prej mësuesit që nxënësi i tij të transmeton më tutje transmetimet dhe librat e tij) nga shumë dijetarë. Kërkoi dije në Bagdad, Damask, Egjipt dhe vende tjera.

Nga mësuesit prej të cilëve morri ixhazetname do t'i përmendim:

- Zejneb bintu Ahmed El Makdisijje
- Ebul Fedail Abdul Mu'min ibën Abdul Hakk El Hanbeli El Bagdadi
- El Kasim ibën Muhammed El Berzali
- Muhammed ibën Ahmed Et Tel-li

Nga mësuesit e tij në Damask do t'i veçojmë:

- El Kadi Ebul Ab-bas i njohur si Ibën Kadi El Xhebel
- Ebul Ab-bas Ahmed ibën Abdur Rahman El Hariri El Makdisi
- Ahmed ibën Abdul Hadi ibën Kudame El Makdisi
- Musnidul asr Umer ibën Hasen El Meragi El Halebi
- Muhammed ibën Isma'il El Habbaz (para të cilit lexoi Sahihun e Imam Muslimit në gjash-të tubime të njëpasnjëshme)
- Shemsuddin Ebu Abdil-lah Muhammed ibën Ebi Bekr Ez Zer'i i njohur si Ibën Kajjim El Xhevziije. Përfitoi prej tij më tepër se një vjet para vdekjes së tij. Para tij dëgjoi kasiden e njohur me emrin "En Nunijje"
- Ebul Mudhaffer Esh Shirazi Ed Dimeshki etj.

Në Egjipt dëgjoi prej:

- Nasiruddin Muhammed ibën Isma'il Ejjubi
- El Fet'huddin Muhammed El Kalanisi
- Izzuddin ibën Xhema'ah

Ishte mësues në medresenë El Hanbelijje deri në vitin 791 H në të cilin vit iu ndalua ligjërimi në të.

Këshillat e tij ishin të qarta, tërheqëse, zgjonin ndjenjat fisnike, ishte i çiltërt dhe mësues i shkathët me metodë të këndshme që bënte të kuptonin të gjithë. Me zemër të plotë me frikë prej All-llahut, i respektuar nga gjithë. Zemrat e njerëzve anonin kah ai.

Nga nxënësit e tij do t'i përmendim:

- El Kadi Shihabuddin Ibën Ressay
- Muhibuddin Ebul Fadl El Bagdadi
- Davud ibën Sulejman
- Ebu Dherr Abdur Rahman ibën Muhammed El Misri

- El Al-lame ibën Leh-ham El Ba'li Ed Dimeshki etj.

Fjalët e dijetarëve për të:

Ibën Leh-ham: "I pari në mesin tonë, mësuesi jonë, dijetari, al-lameja, uniku, hafidhi, dijetari i Islamit, zgjedhësi i problemeve dhe qartësuesi i të paqartave..."

"...pasardhësi i gjeneratave të parë të Selefit të ndershëm..."

"Në një rast na pyeti për një çështje dhe pasi që nuk gjeti përgjigje u përgjigj me përgjigje precize që i befaso i gjithë. Pastaj ishim në një tubim në të cilin të pranishëm ishin edhe dijetarë të medhhebeve të tjerë. U parashtrua e njëjta pyetje e ai heshti. Kur e pyeta pse nuk u përgjigj tha: Unë flas atëherë kur shpresoi shpërblimin e All-llahut. Në këtë tubim u frika të flas sepse nuk shpresoja shpërblimin e All-llahut. (u frikova që të mos më mashtron shejtani e të flas duke pritur lavdratat e të pranishmëve).

Shihabuddin Ahmed ibën Hixhxi: "E mësoi mirë shkencën e hadithit, ishte më i dituri në mangësitë e fshehta të haditheve dhe transmetimet e tyre."

Ibën Nasiruddin Ed Dimeshki: "Dijetari, Imami, Al-lameja, asketi, shembulltyra e bekuar, Hafidhi, besniku në të cilin mbeshtete-

shim, argumenti, njeriu që këshillonte muslimanët dhe i dobishmi prej muhadithëve..."

Ibën Haxher: "Shejhu Muhaddithi Hafidhi, njohësi i mirë i hadithit, transmetuesve, rrugëve të hadithit, komentuesi i haditheve, dallohej me adhurim dhe namaz të natës..."

Jusuf ibën Abdul Hadi: "... është autor i librave të dobishme unike, dallohet me humlumtim në tekstet e imam Ahmedit..."

"... ka përmendur shumë gjëra të bukura që nuk mundemi t'i përfshijmë me fjalët tona..."

Veprat e shumta që i shkroi janë argument për gjërësinë e dijes së tij, për talentet e shumëfishta, për sinqeritetin dhe asketizmin:

- Tefsir i sures En Nasr
- Tefsir i sures El Ihlas
- Tefsiri i sures El Fatiha
- El Istigna bil Kur'an
- Fet'hul Bari bi sherh Sahih El Buhari
- Sherh Xhami' Et Tirmidhi
- El Hikem El Xhedire bil Idha'ah
- Sherh hadith Ma dhi'bani xhai'ani...
- Bejanu fadli ilmis Selef ala ilmil halef
- El Kelam ala kelimetil Ihlas ve tehkihiha
- Sherh 'llef Et Tirmidhi
- Xhami'ul Ulumi Vel Hikem Fi Sherh Ham-sine Hadithen Min Xhevami'il Kelim
- El Kava'id El Fikhijje
- El Istihraxh fi mesa'ilil Haraxh
- Kitab Ahkamil Havatim ve ma jete'al-leku biha
- Edh dhejl ala tabekatil Hanabile
- Muhtesar sireti Umer ibën Abdul Aziz
- Vek'atu Bedr
- Leta'iful Me'arif
- Et Tehuvif minen Nar vet Ta'rifu bi hali

Daril Bevar

- El Ferku bejne en Nasihati vet Te'jir
  - El Ilmam fi fada'ili Bejtil-lahil Haram etj.
- Jeta e tij në këtë botë përfundoi në vitin 795 H në qytetin e Damaskut. All-llahu e mëshiroftë me mëshirën e tij të gjërë.

Përktheu: Talha Kurtishi
20.8.2004

El Kadi Ijad

Imami Al-lame, Hafidhi, dijetari i Islamit në lindje, kadiu dhe njeriu që me trshëgiminë e tij shkencore ndikoi dukshëm në gjeneratat pas tij.

Quket Ijad ibën Musa ibën Ijad ibën Amër ibën Musa ibën Ijad El Jehsubi El Endelusi Es Sebtij El Maliki. Gjyshi tij Amër ibën Musa u shpërngul prej Andaluzisë dhe banoi fillimisht qytetin e Fas-it (Maroko) që më vonë të shpërngulet në Sebtteh.

Ky Imam lindi në vitin 476 H. Prej moshës së re filloi kërkimin e dijes dhe udhëtimet në kërkim të saj. Në vitet e para të shekullit të gjashtë hixhrij udhëtoi në Andaluzi për të përfituar nga dijetarët e saj. Nga dijetarët e asaj kohe mësoi para:

- Ebu Ali El Gassani i cili ishte dijetari më i njohur i hadithit
- El Kadi Ali ibën Sukkere Es Sadeft
- Ebu Bahr ibën El As
- Muhammed ibën Hamdejn
- Ebul Husejn Siraxh Es Sagir
- Ebu Muhammed ibën Attab
- Hisham ibën Ahmed
- Ebu Abdull-llah Muhammed ibën Isa Et Temimi
- El Kadi Muhammed ibën Abdil-lah El Mesili etj.

Gjatë viteve të mësimit tuboi dije të shumta shkroi libra që u përhapën në vendet Islame dhe u bë i njohur.

Halef ibën Beshkuval duke e përshkrur thoshte: Ishte prej dijetarëve me aftësi të shumta, i mençur dhe mendjeprehtë. Mbau postin e gjykatësit në qytetin e tij (Sebtteh) dhe njerëzit për të kishin vetëm fjalë mirënjohje. Më vonë u transferua për gjykatës në qytetin e Granadës ku edhe u takova dhe mësova prej tij...

Fekihu Muhammed ibën Hammaduhu kështu e përshkruante: Ishte i lehtë por jo i dobët, i vendosur në të vërtetën...

Askush në Sebtteh nuk kishte shkruar më shumë libra se ai...

Ishte dijetari më i njohur në Sebtteh dhe me famë të cilën nuk e kishte arritur askush. Fama e madhe nuk ndikoi në të dhe ai mbeti i thjeshtë, me droje prej All-llahut.

El Kadi Shemsuddin: Ai është Imami i hadithit në kohën e tij dhe më i dituri në shkencat e tij. Ishte më i dituri edhe në shkencat e gjuhës, poezi, historinë arabe dhe gjenaologjinë e arabëve.

Edh Dhehebi: Është autorë i veprave të çmueshme nga të cilët si më madhështore dhe më të mirë do të veçojmë librin Esh Shifa fi Sherefil Mustafa.

Ky libër është vepër e Imamit të vërtetë që nuk mundet të kritikohet as nga aspekti i shkencës së hadithit e as nga aspekti i shijës. All-llahu e shpërbleftë për qëllimin e mirë që e patë duke e emëruar këtë libër si Shifa (Shërim) i cili tregoi ndëkimin e tij shëruës.

Nga kritikrat që mundën t'i drejtohen këtij libri është kritika për hadithet e dobëta që i ka përmendur për të cilët i Dërguari i All-llahut nuk ka nevojë që të lavdërohet me to dhe të cilët u japin guxim ziliqarëve që kundër neve t'i drejtojnë shigjetat e urrejtjes. Por duhet ditur se ai që nuk e ka ditur (që këto hadithe janë të dobëta) është i arsyetuar (nuk ka mëkat).

Nga ky dijetar përfituan shumë nxënës në mësin e të cilëve ka dijetarë të vërtetë siç janë:

- Imam Abdullah ibën Muhammed El Eshiri
- Ebu Xha'fer El Garnati

- El Hafidh Hafe ibën Beshkuval
- Ebu Muhammed ibën Ubejdullah El Haxhri
- Muhammed ibën El Hasen El Xhabiri
- Muhammed ibën Ijad (djali i tij që më vonë u bë gjykatës i qytetit Daniye)

Nga veprat që i shkroi do t'i përmendim:

- El Ikmal fi sherh Sahih Muslim (një prej referencave kryesore të Imam Nevevi-ut në komentimin e tij të Sahih Muslim-it). Në këtë libër ai plotësoi komentimin e el Mazeriut i njohur me emrin El Mu'lim bi fevaidd Sahih Muslim
- Esh Shifa fi sherefil Mustafa (jetëshkrimi i të Dërguarit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem)
- Tertibul Medarik ve Tekribul Mesalik fi dhikri fukahai Medhheb Malik
- Kitabul Akide
- Xhamiut Tarih në të cilin shënoi historinë e mbretërve të Andaluzisë dhe Magrib-it

- Sherhu hadithi Ummi Zer'i
- Meshrikul Envar fi iktifai Sahihil Athar (në të cilin komenton fjalët më pak të njohura, që janë përmendur në hadithet e të Dërguarit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem).

Jeta e tij në këtë botë sipas disa burimeve përfundoi në muajin Ramazan të viti 544 H. Burimet tjerë duke u mbështetur në fjalën e djalit të tij pohojnë se meleku i vdekjes i erdhi në mesnatën e 9 Xhumadel Ahire të vitit 544 H. U varros në qytetin e Marakesh-it në të cilin u deportua pasi që mohoi të pohon se mbreti Tumert është i pagabueshëm.

Edh Dhehebiu përmend se i ka ardhur lajmi së është vratë me shtizë Pasi që ka mohuar të pohon pagabueshmërinë e mbretit Tumert.

All-llahu e mëshiroftë me mëshirën e tij të gjërë. Amin.

Përgatiti: T. Kurtishi

Burimi kryesor: Sijer A'lam En Nubela vëll. 20, fq. 212-219

27.8.2004

Mehmed ef. Hanxhiq

Mehmed ef. Hanxhiq El Bosnevi el Ez'heri. Njëri prej përfaqësuesve më të dalluar të dijetarëve të Islamit në Ballkan. Është autor i veprave të dobishme në gatise gjitha lëmitë e shkencave Islame prej të cilave më së tepërmi u profilua në shkencën e hadithit degët e të cilës i mësoi me precizitet të shkençëtarit.

Quhet Mehmed i biri i Muhammedit i biri i Muhammedit i biri i Salihit prej familjës që mbante mbiemrin Hanxhiq.

Haxhi Mehmed Hanxhiq u lind në Sarajevë më 16.12.1906 G që korespondon me vitin 1324 H. Këtu e kreu mektebin, ruzhdijen

(shkollë fillore me program të zgjeruar) dhe Gjinnazin e sheriatit në të cilën dallohej me aftësi ashtu që gjatë mësimit në të përvetësoi gjuhën arabe dhe filloi të shkruaj poezi. Maturoi në vitin 1345 H/1926 G e pastaj shkoi në Kairo dhe u regjistrua në "El-Ez'her" në të cilin diplomoi në vitin 1350 H/1931 G përpos mësimeve univerzitare përfitoi edhe nga shumë dijetarë që ligjëronin në xhamitë e Kairosë. Dihet se kalonte nete të tëra në debatim dhe diskutime me dijetarët e Kairosë. Pas diplomimit para se të kthehet në atdhe së bashku me babën e tij kryen obligimin e Haxhxhit. Qëndrimet në

Mekke dhe Medine i shfrytëzon për zgjerimin e dihapazonit të dijes.

Mësuesit e tij:

Përfitoi nga shumë dijetarë të kohës së tij emrat e të cilëve i shënon në shënimet e tij personale. Si mësues të tij ai i përmend:

Jusuf ef. Imamoviq, hfz. Sulejman ef. Çu-
çak, Muhammed ef. Haxhimajakoviq, hfz.
Xhafer ef. Kulenoviq, Salih ef. Muftiq, Shaqir
ef. Sikiriq dhe Muhammed ef. Pashiq.

Prej mësuesve në Kairo do t'i përmendim:

Ali Esh Shaib para të cilit lexoi librat Dur-
rul Muhtar dhe Muhtesar El Buhari

Ali ibën Dhurre para të cilit lexoi Et Tefsir
En Nesefi

Merr pjesë edhe në ligjeratat e Ali Mahfu-
dh-it, Muhammed El Azebi-ut, Muhammed
Ebu Selame, Mu'avved Es Sehavi-ut, Hasan
El Xhibril-it, Habibull-Ilah Esh- Shenkiti-ut,
Hasanejn El Mahluf-it etj. Këto mësues Han-
xhiqi i përmend në shënimet e tij.

Pas kthimit në Sarajevë, u emërua ligjërue-
s në Medresenë e Gazi Husrevbeut dhe për
prefekt në konviktin e saj. Ligjeronte gjuhën
arabe, tefsirin, hadithin dhe fikhun

Në vitin 1356 H/1937 G është transferuar
në bibliotekën e Gazi Husrevbeut ku punoi
në rradhitjen dhe klasifikimin e librave dhe
dorëshkrimeve.

Kur në vitin 1358 H/1939 G vdiq Muham-
med ef. Tufo, profesor në Shkollën e lartë is-
lame shariatiko-teologjike Hanxhiqi u zgjodh
ligjërues me kontratë në këtë shkollë për
lëndët tefsir (shpjegimi i Kur'anit) dhe bazat
e të drejtës së shariatit (usuli fikh). Në fillim
të vitit 1363H/1944 G u emërua për profe-
sor të rregullt të kësaj shkolle..

Nxënësit e tij:

Hanxhiqi ishte mjaftë i respektuar dhe me
ndikim fisnikërues tek ata që kërkonin dije.
Prej dijes së tij me siguri më së shumti kan
përfutur nxënësit e medresesë dhe shkollës

së lartë ku ka ligjëruar. Shumë prej tyre më
vonë ishin bartësit e dritës Islame në krahi-
nat e Bosnjes dhe Ballkanit në përgjithësi. Si
më të dalluar do t'i përmendim:

Ahmed ef. Aliçiq, Ismail, ef. Bradariq, Mus-
tafa ef. Busulaxhiq, Seid ef. Kariq, Enver ef.
Mulahaliloviq, Hasan ef. Hasanefendiq, Lutfi
ef. Beshliq, hfz. Ibrahim ef. Trebinjac, Muha-
rem ef. Mujagiq etj.

Veprimtaria e tij:

Duke qenë akoma nxënës Mehmed Han-
xhiqi filloi të shkruajë, kurse artikullin e parë
e botoi në "Novi Behar" më 1928. Prej atë-
herë e deri në vdekje shkroi dhe botoi mbi
treqind punime, prej të cilave dhjetë janë lib-
ra. Përpos shkrimit është marrë edhe me
përkthim të veprave dhe teksteve prej gju-
hës arabe dhe turke.

Duke e përshkruar angazhimin e tij shken-
cor prof. Hamdija Kreshevlakoviq thotë: "Me
vdekjen e Haxhiqit u zhduk njeriu që lind
njëherë në çdo njëqind vjet. Vdekja e njeriut
të tilla është humbje e madhe për çdo popull
e sidomos për popullin tonë. Ishte thesar
përplot me dije, kutubhane e vërtetë si tho-
shte Bashagiqi, punëtor i palodhshëm.
Brenda gjashtmbëdhjetë viteve të punës
efektive shkroi një bibliotekë të vërtetë. Pu-
nonte shpejtë sikur e hetonte se jeta e tij do
të jetë e shkurtër."

Ka shkruar për tema nga të gjitha fushat e
shkencës islame. E ka hulumtuar punën let-
rare të muslimanëve boshnjako-hercegovas
në gjuhët orientale sikur edhe historinë kul-
turore të tyre. Edhe nga fusha e historisë së
Islamit dhe muslimanëve përgjithësisht ka
shkruar disa punime. Ka dhënë kontributin e
tij edhe në zgjidhjen e shumë çështjeve ak-
tuale nga jeta e muslimanëve të Bosnjë e
Hercegovinës.

Hanxhiqi shkroi Ilmu-l-kelamin, libër shko-
llor nga akaidi, i cili përdorej në klasën e te-

të të shkollave të mesme si libër për mësim-besimin. Krahas dr. Shaqir Sikiriqit dhe Muhamed Pashiqit mori pjesë në hartimin e gramatikës arabe për klasët e larta të shkollave të mesme. Kjo gramatikë u botua në dy pjesë. Hyrjen në shkencën e tefsirit dhe hadithit Hanxhiqi e shkroi si doracak, që do t'u shërbejë nxënësve të Medresesë së Gazi Husrevbeut për lëndët tefsir e hadith, sepse edhe librat edhe doracakët për këtë lëndë kanë qenë në gjuhën arabe. Vazet e Hanxhiqit i botoi Këshilli kryesor i El-Hidajes me qëllim që t'u shërbejnë imamëve dhe mualimëve si material për hartimin e hutbeve, vazëve dhe ligjëratave. Ligjëratat e veta nga tefsiri dhe usuli-fikhu Hanxhiqi tashmë i kishte përgatitur për botim, por vdekja e hershme e pengoi në këtë. Punimi i tij "Mbi hutben" ("Glasnik islamske vjerske zajednice", 1935) shërbeu si shembull se si duhet përpiluar hutbet, cilat gjëra kanë përparësi si dhe çka duhet të flaket nga hutbet tona të rëndomta.

Nga historia e muslimanëve Hanxhiqi ka shkruar për muslimanët në Sicili, për halifin Umer ibën Abdu-l-aziz, për muslimanët në Spanjë, Hungari dhe Poloni.

Duke e studiuar punën letrare të muslimanëve boshnjako-hercegovas në gjuhët orientale, Hanxhiqi pos "Punës letrare të muslimanëve boshnjako-hercegovas" ka dhënë edhe mbi njëzet punime nga kjo fushë (veçan i ka përpunuar Ibrahim ef. Peçevi - Alajbegoviqin, Husein Lamekaniun, Vahdetin e të tjerë). Planifikonte përkthimin e Historisë së madhe islame Asri seadet nga gjuha turke (në nëntë vëllime). Nga kjo përktheu vëllimin e parë dhe një të tretën e vëllimit të dytë, por vdekja edhe në këtë e pengoi.

Rahmetli Hanxhiqi shkroi edhe në gjuhën arabe. Qysh kur gjendej në studime në Kajro, botoi tre punime në gjuhën arabe. Në "El-Xhevheru-l-esna fi teraxhimi ulemai ve shuairai Bosna" ka dhënë pasqyrën e punës së muslimanëve të Bosnjë e Hercegovinës në gjuhët orientale, derisa në dy punimet tjera "Hajatu-l-enbija" dhe "El-Kelimu-t-tajib..." ka dhënë shpjegime e komente për disa hadithe. Në "Glasnikun" e BFI-së (1933-1935) dhe në El-Hidaje (1936-1939) botoi disa artikuj po ashtu në gjuhën arabe. Me rastin e festimit të katërqindvjetorit të Gazi Husrevbeut, Hanxhiqi thuri një poezi më të gjatë në gjuhën arabe si mirënjohje Gazi Husrevbeut "Kasidetun fi med'hi-l-Gazi Husrev-beg".

Është autor edhe i librave tjera:

"Tefsirul ajatil Ahkam min suretil Bekare"

"Tefsirul ajatil Ahkam min suret En Nisa"

"Kodificiranje sheriatskog prava kod raznih pravnihih shkolla" (Kodifikimi i së të drejtës së sheriatit tek shkillat e ndryshme juridike)

Muhammed (sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem)

Tedhjilu Keshfi dhunun an Esami El Kutubi vel Fununi

Mexhme'ul Bihar fi tarihil Ulumi vel Esfar

Sherhu Tejsiril vusul ila Xhami'il Usul (nuk e ka përfunduar)

Idhharul Behaxhe bi sherhi Sunen Ibën Maxhe (nuk e ka përfunduar)

Vdekja e tij:

Vdiq më 29. 7. 1944 në moshën 38 vjeçare pas një operacionit rutinor në spitalin e Sarajevës. Edhe publikisht janë shprehur dyshime rreth shkaqeve të vdekjes së tij. All-llahu e mëshiroftë me mëshirën e tij të gjërë. Amin.

Përgatiti për publikim: Talha Kurtishi
3.9.2004

Tema: Nata e Beratit

Pyetje:

Nata 15 e muajit Sha'ban?

Përgjigje:

Falënderojmë All-llahun, i Cili na e ka plotësuar fenë, na i ka plotësuar dhuntitë, kurse paqa dhe bekimi qofshin mbi Pejgamberin, Muhammed, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, Pejgamberi i mëshirës dhe teubes.

All-llahu, subhanehu ve teala, thotë: "Sot përsosa për ju fenë tuaj, plotësova ndaj jush dhuntinë Time, zgjodha për ju islamin fe". (El-Maide: 3).

"A mos kanë ata ortakë (zota ose idhuj) që u përcaktuan atyre fé, të cilën nuk e urdhëroi All-llahu?". (Esh-Shura: 21).

Transmeton Buhariu dhe Muslimi nga Aisheja, radijall-llahu anha, se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: "Kush shpikë në fenë tonë gjëra që s'janë prej sajë, kjo vepër është e refuzuar".

Transmeton Xhabiri, radijall-llahu anhu, se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, gjatë hutbes së tij thoshte: "Biseda më e mirë është, Libri i All-llahut e udhëzimi më i mirë është udhëzimi i Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, kurse gjërat më të këqija janë ato të shpikurat, kurse çdo bidat është delalet". (Muslimi).

Shumë ajete dhe hadithe flasin në këtë drejtim.

Të gjitha këto argumente në mënyrë të qartë tregojnë se All-llahu, subhanehu ve teala, e ka plotësuar këtë fe, ua ka plotësuar dhuntitë, e nuk është ndalur Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, derisa e ka kumtuar fenë plotësisht dhe i ka sqaruar ummetit të gjitha gjërat që i ka caktuar sherijati, qofshin fjalë ose vepra dhe ka sqaruar se çdo gjë që e shpikin njerëzit pas tij dhe ia mveshin islamit, qofshin fjalë ose vepra, të gjitha këto janë të refuzuara, edhe po të jenë me qëllim të mirë. Këtë gjë e kanë kuptuar mirë shokët e Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, edhe dijetarët pas tyre. Ata ua kanë tërhequr vërejtjen muslimanëve prej bidateve dhe i kanë mohuar. Këto gjëra i ka përmendur secili që ka shkruar vepra që flasin mbi madhërimin e sunnetit dhe mohimin e bidateve, siç është Ibën Veddahi, Ibën Shame, Tartushi, etj.

Prej bidateve që i kanë shpikur njerëzit është edhe festimi i natës së gjysmë muajit shaban (nata e beratit), duke e veçuar këtë ditë me agjërim, duke mos pasur për këtë argument në të cilin mundet të mbështetemi. Mbi vlerën e kësaj dite ekzistojnë disa hadithe, mirëpo janë të dobëta, kurse sa i përket namazit në këtë ditë, të gjitha janë apokrife, siç e kanë treguar këtë shumë dijetarë. Disa prej tyre do t'i përmendim pak më poshtë.

Sipas mendimit të shumicës së dijetarëve festimi i kësaj dite është bidat dhe se hadithet që flasin për këtë ditë janë të dobëta, e disa janë edhe apokrife. Prej dijetarëve që e kanë treguar këtë gjë është edhe Ibën Rexhebi, rahimehull-llah, në librin "Letaiful-Mearif". Sipas disave ka mundësi të punohet me hadith të dobët, mirëpo nëse për këtë vepër ka bazë të shëndoshë në hadithet e vërteta, kurse për këtë ditë nuk ka bazë të shëndoshë, që ta forcojmë me hadith të dobët. Këtë rregull e ka sqaruar shumë mirë Shejhul-Islam, Ibën Tejmije, rahimehull-llah.

Të gjithë dijetarët janë të pajtimit se nëse muslimanët kanë mendime të ndryshme për ndonjë çështje, duhet kthyer në Kur'an dhe Sunnet, e çka të gjykojnë ato, ose njëri prej tyre, ajo është sherijati dhe fe që duhet ta pasojmë, kurse ajo që është në kundërshtim me të duhet refuzuar. Nëse për ndonjë ibadet nuk ka bazë në Kur'an dhe Sunnet, atëherë është bidat të cilin nuk lejohet ta bëjmë, e mos të flasin për daret në të ose t'i nxisim njerëzit në këtë vepër. All-llahu, subhanehu ve teala, thotë:

“Nëse nuk pajtoheni për ndonjë çështje, atëherë parashtrojeni atë te All-llahu (te libri i Tij) dhe te i dërguari, po qe se i besoni All-llahut dhe ditës së fundit. Kjo është më e dobishmja dhe përfundimi më i mirë”. (En-Nisa: 59).

“A mos kanë ata ortakë (zota ose idhuj) që u përcaktuan atyre fé, të cilën nuk e urdhëroi All-llahu?”. (Esh-Shura: 21).

“Thuaj: Nëse e doni All-llahun, atëherë ejani pas meje që All-llahu të ju dojë, t'ju falë mëkatet tuaja, se All-llahu është që fal shumë, mëshiron shumë”. (Ali Imran: 31).

“Për Zotin tënd jo, ata nuk janë besimtarë (të asaj që të zbri ty as të asaj para teje) derisa të mos zgjedhin ty për të gjykuar në atë konflikt mes tyre, e pastaj (pas gjykimit tënd) të mos ndiejnë pakënaqësi nga gjykimi yt dhe (derisa) të mos binden sinqerisht”. (En-Nisa: 65).

Ka shumë ajete që flasin në këtë drejtim dhe janë vendimtare se gjatë mendimeve të ndryshme duhet kthyer në Kur'an dhe Sunnet, dhe se duhet kënaqur me këtë gjykim, dhe se kjo është argument i imanit të një besimtari dhe e mirë për robin në dunja dhe ahiret.

Hafidh Ibën Rexhebi, rahimehull-llah, në librin e tij, “Letaiful-Mearif”, thotë: “Namazi gjatë natës së gjysmëmuajt shaban nuk ka bazë nga Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, e as nga shokët e tijë”.

Kurse çdo gjë që nuk ka bazë në argumente të shëndosha nuk i lejohet muslimanit ta shpikë në fe, pa marë para sysh a është duke e bërë vet ose në grup, pa marë para sysh a e bënë publikisht ose e fshehtë, duke u bazuar në përgjithshmërinë e fjalës së Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem: “Kush shpikë në fenë tonë gjëra që s'janë prej sajë, kjo vepër është e refuzuar”.

Dhe shumë argumente tjera që flasin në këtë drejtim.

Imam Ebu Bekr Tartushi në librin e tij, “Shpikjet dhe bidatet”, thotë: “transmetohet nga Ibën Vedahi, e ky nga Zejd ibën Eslemi, i cili ka thënë: asnjë hoxhë i yni e as fukahatë tonë nuk i kanë dhënë asnjëfar vlere gjysmëmuajt shaban, nuk e kanë zë gjë hadithin e Mekhulit, nuk e kanë konsideruar natë me vlerë. Kur Ibën Ebi Melikjea e ka dëgjuar njërin duke thënë: fulani thotë se nata e Beratit ka vlera sa nata e Kadrit, ia ktheu: po ta ndëgjoja do ta goditja me shkop”.

Shevkani, rahimehull-llah, në librin e tij, “Dobi të përmbledhura”, thotë: “Hadithi që fletë për namazin e natës së gjysmëmuajt shaban është i trilluar”. E në disa libra tjerë ka thënë se është i kotë, i pa bazë, i dobët etj.

Disa dijetarë janë mashtruar me këto hadithe, siç është rasti me Ebu Hamid Gazalin dhe disa dijetarë të tefsirit.

Hafidh Iraku thotë: Hadithi që flet për namazin në natën e gjysmëmuajt shaban është i trilluar mbi Pejgamberin, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, dhe është gënjeshtër mbi të”.

Imam Nevevi thotë: “Namazi i Regabit dhe namazi i natës së gjysmëmuajt shaban janë bidate dhe nuk duhet të mashtrohet ndokush nga fakti se janë të përmendura në librin “Kutul-Kulub”, ose “Ihaju ulumud-din”, e as nga hadithet që janë përmendur atje, sepse krejt ato janë të kota, e as me shkrimet e disa dijetarëve që u është përzier kjo çështje, sepse ata kanë gabuar në këtë rast”.

Shejhu Ebu Muhammed, Abdur-Rahman ibën Ismail El-Makdisiu ka shkruar libër shumë të vlefshëm mbi këtë temë, ku ka vërtetuar kotësinë e sajë në mënyrë të zgjerruar dhe të mirë. Dijetarët kanë folur shumë rreth kësaj teme, po të dëshironim t'i përmendim do ta zgjatnim shumë. Mirëpo kjo që kemi përmendur, mendojmë se mjafton për atë që e kërkon të vërtetën.

Ajetet, hadithet dhe fjalët e dijetarëve që i përmendëm më lartë i sqarojnë kërkesit të të vërtetës se: festimi i natës së gjysmëmuajit shaban, me namaz ose gjëra tjera, veçimi i ditës së sajë me agjërim, është bidat i urrëjtur sipas shumicës së dijetarëve dhe nuk ka bazë në sherijatin e pastërt, e cila ka dalur pas shekujve të sahabeve, radijall-llahu anhum.

Në këtë kontekst kërkesit të të vërtetës i mjafton ajeti: “Sot përsosa për ju fenë tuaj..”. Dhe ajetet tjera që flasin në këtë drejtim.

Edhe hadithi: “Kush shpikë në fenë tonë gjëra që s’janë prej sajë, kjo vepër është e refuzuar”.

Imam Muslimi transmeton nga Ebu Hurejre, radijall-llahu anhu, i cili thotë se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë:

“Mos e veçoni natën e xhuma me namaz të veçantë, e as ditën e sajë me agjërim të veçantë, në përjashtim të rastit kur ju takon në agjërim të zakonshëm”.

Po të ishte e lejuar të veçohet ndonjë natë me agjërim, atëherë nata më meritore do të ishte nata e xhuma, sepse dita e sajë është dita më e mirë në të cilën ka lindur dielli, sipas haditheve të Pejgamberit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem. Pasi që Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ua ka tërhykur vërejtjen nga veçimi i natës së xhuma me namaz të veçantë, kjo tregon se veçimi i ndonjë nate tjetër edhe më parë është i ndaluar, në përjashtim të ndonjë rastit kur është veçuar me hadith të vërtetë. Pasi që sipas sherijatit është e ligjshme namazi i natës gjatë ramazanit dhe natës së Kadrit, Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ua ka treguar ummetit dhe i ka nxitur në te, bile edhe vet i ka bërë.

Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, thotë: “Kush falet gjatë netëve të Ramazanit, me besim dhe shpresim të shpërblimit, i falen mëkatet e mëparshme”. (Buhariu dhe Muslimi).

“Kush e falët Natën e Kadrit me besim dhe shpresim të shpërblimit, i falen mëkatet që i ka bërë më parë”. (Buhariu dhe Muslimi).

Kështu që, po të ishte nata e gjysmëmuajit shaban dhe nata e parë e xhumasë së parë të Rexhebit, ose nata e Israsë dhe Miraxhit e ligjshme veçimi i tyre me festim ose me ndonjë ibadet të veçantë, do tia tregonte Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, këtë mbarë ummetit ose do ta bënte vetë, po të ndodhte diç e tillë, këtë do të na e tregonin sahabet e tij e nuk do të na e fshehnin, sepse ata kanë qenë njerëzit që më së shumti kanë këshilluar, pas Pejgamberëve. All-llahu qoftë i kënaqur prej tyre.

Pak më parë të treguam fjalët e dijetarëve se për këtë gjë nuk ka asnjë hadith të vërtetë nga Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, e as nga sahabet e tij,, radijall-llahu anhum, as për natën e Regabit e as për natën e Beratit, atëherë na bëhet e qartë se festimi i kësaj nate është bidat, gjë e shpikur në Islam edhe veçimi me ibadet të veçantë është bidat. Kjo vlenë edhe për natën e Israsë dhe Miraxhit.

Sa mirë thotë poeti:

Gjërat më të mira janë udhëzimet e para

Kurse më të këqijat janë ato të shpikurat

E lusim All-llahun që ti udhëzojë mbarë muslimanët që të kapen për Sunnet dhe të përqëndrohen në te dhe të kujdesen prej bidateve dhe gjërave që i kundërshtohen. Paqa dhe bekimi qofshin mbi Muhammedin, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, dhe mbi shokët e tij në përgjithësi.

Marrë nga “Përmbledhja e fetvave” të shejh Ibën Baz, rahimehull-llah, v.2/882.

Publikimi i parë: Alblislam.Com 29.10.2001

10.10.2003

Zgjatja e jetës

Na ka lajmëruar Enes ibën Malik, radijall-lahu anhu, i cili thotë: I Dërguari i All-llahut, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: “Ai që dëshiron t’i zgjerohet furnizimi dhe t’i zgjatet jeta, le të mban lidhjet familjare.”

Komentimi i shkurtër i Albanit:

Sipas këtij hadithi, All-llahu, subhanehu ve teala, kujdesin për lidhjet familjare e ka bërë shkak fetar për zgjatjen e jetës, sikurse në hadithe tjera të saktë e ka përmendur moralin e mirë dhe sjelljen e mirë ndaj fqit si shkak për zgjatjen e jetës. Këto hadithe nuk bijnë ndesh me faktin e njohur në fe sipas të cilit jeta e njeriut është caktuar (dhe nuk ndryshon), sepse kjo gjë (jeta e njeriut) varet nga realizimi i kushteve dhe shkaqeve fetare sikur lumturia dhe dëshprimi (në ahiret) të cilat edhe pse janë të prerë dhe të ditur tek All-llahu varen nga shkaqet fetare në këtë botë (lumturia varet nga veprat e mirë në kohë që dëshprimi varet nga veprat e këqija). I Dërguari i All-llahut, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka thënë: Veproni, sepse çdo

njërit i është lehtësuar ajo për të cilën është krijuar, nëse është prej të lumturve (xhenetlive) All-llahu do t’ia bën të lehtë veprat e të lumturve, nëse është prej të dëshpruarve (xhehenemlive) All-llahu do t’ia lehtëson veprat e të dëshpruarve, pastaj lexoi ajetin: “E, sa i përket atij që jep dhe ruhet, dhe vërteton bindshëm për më të mirën, ne do ta përgatitim atë për më të lehtën. E sa i përket atij që bën koprraci dhe ndien veten të pavarur (nga Zoti), dhe që përgënjestron atë më të mirën, Ne do ta përgatisim për më të vështirën.” (El Lejl, 5-10)

Sikur që Imani i cili rritet dhe pakohet sipas veprave të mira dhe të këqija, nuk bie ndesh me atë që është shkruar në Pllakën e ruajtur (Leuhi Mahfudh) ashtu edhe jeta e njeriut që zgjatet varësisht nga plotësimi i kushteve fetare nuk bie ndesh me atë që është shkruar në Leuhi Mahfudh. Këtë që e thamë, analizoe me vëmendje sepse ndihmon në zgjidhjen e shumë problemeve.

Muhammed Nasiruddin Albani
Referenca: Sahih El Edeb El Mufred,
hadithi nr. 56, fq. 50-51

Libri - Katërdhjet hadithe mbi moralin

14. Turpi dhe vlera e tij

Transmeton Imran ibën Husejni, radijall-llahu anhu, i cili thotë: Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, tha: "turpi nuk sjell vetëm se mirësi" në transmetimin e Muslimit qëndron: "turpi është mirësi në tërësi". (Transmeton Buhariu dhe Muslimi)

Neveviu thotë: dijetarët thonë se realiteti i turpit është: moral i cili ndikon në lënien e të shëmtuarës dhe pengon mosdhënien e të drejtës çdonjërit që i takon një e drejtë. Na kanë transmetuar se Ebul Kasim Elxhunejd, rahimehull-llah, për kuptimin e turpit ka thënë: të pamurit e begative dhe të pamurit e mangësive, nga këto të dyja lind një gjendje e cila quhet turp. (Rijadus-salihin fq. 246)

Ijadi thotë: sa i përket asaj se i tërë turpi është mirësi apo nuk sjell vetëm se mirësi, është paksa problematike përgjithësimi i këtij kuptimi sepse dikush mund ta shfrytëzojë këtë kuptim për lënien e ballafaqimit me mëkatarin apo e shfrytëzon këtë kuptim për lënien e disa obligimeve. Përgjigjja për këtë është se me fjalën turp në këto hadithe nënkuptohet turpi ligjor i sheriatit. Turpi nga i cili rezulton lënia e disa obligimeve nuk është turp të cilin e miraton sheriat porse ai është paafësi dhe nënçmim. Ai është quajtur "turp" për arsye se i përngjet turpit të ligjshëm i cili nënkupton lënien e gjërave të shëmtuara. Ibën Haxheri duke spjeguar hadithin e lartëpërmendur thotë: mund që Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, ka dhënë shenjë se ai që turpin e ka moral të tij në të shumtën e rasteve mirësia është në të dhe nëse nodh ndonjëherë e kundërta ajo konsiderohet si e paqenë në krahasim me të mirat e tij apo mund të thuhet se turpi është bërë zakon i tij dhe pjesë e pandarë e moralit të tij dhe me këtë tërheq të mirën dhe mirësia ndodh prej vetë atij dhe shkakut (turpit). (Fethul Bari 10/552)

Turpi është dy lloje:

- turpërimi nga Allahu, subhanehu ve teala, kur dëshiron të bëj ndonjë gjë (të turpshme) apo kur i bie ndërmend.

- turpërimi nga krijesat gjatë kryerjes së veprave apo fjalëve të cilat janë të neveritshme.

Të dy llojet e sipërthëna janë të lavdëruara, vetëm se, njëri është obligativ kurse tjetri vullnetar. Turpi gjatë largimit nga haramet është obligativ kurse gjatë lënies së gjërave të urrejtura nga njerëzit është vullnetar.

Muslimani obligohet që të stoliset me këtë virtyt për shkak se kjo veti paraqet tërë fenë. Ajo është degë e imanit (besimit), moral i Islamit siç është thënë "çdo fe ka moralin e saj kurse moral i Islamit është turpi" (Transmeton Ibën Maxhe). Turpi është çelës i çdo të mire, me forcën e tij shtohet mirësia, dobësohet e keqja kurse më dobësinë e tij dobësohet mirësia dhe shtohet veprimi i të keqes sepse turpi është pengesë ndërmjet njeriut dhe ndalesave (haramëve).

Ibën Ebi Dunja transmeton se Vehb ibën Munebih ka thënë: imani është i zhveshur e rrobet e tij janë devotshmëria, stolia e tij është turpi, pasuria e tij është nderi, pastaj tha: kam dëgjuar një beduin duke recituar:

*Jo, pasha babën tënd nuk ka mirësi në këtë jetë
As që ka dunja kur turpi s'ekziston
Njeriu jeton derisa në të turpi ka mbetë
E druri pa lëvore nuk mund të gjallëron.*

Muslimani obligohet që të turpërohet nga Allahu, subhanehu ve teala, ashtu siç duhet, të mos shfrytëzojë begatitë e Allahut duke i bërë mëkat Atij, të mos e gjejë veten në vende të ndaluara, të shkon në vende që e ka urdhëruar Allahu. Transmeton Abdullah ibën Mes'udi, radijall-llahu anhu, se Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, një ditë u tha disa njerëzve prej shokëve të tij: "turpërohuni nga Allahu ashtu siç meriton Ai! Ata thanë: o i Dërguar i Allahut ne turpërohemi falë Allahut. Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, përsëri tha: jo kështu porse turpërimi i vërtetë ndaj Allahut është ta ruash kokën dhe atë që është në të (mendjen), barkun dhe atë që mban në të, të përkujtosh vdekjen dhe sprovën. Ai i cili dëshiron Ahiretin braktis zburimet e kësaj bote, e ai i cili i bën këto është turpëruar nga Allahu ashtu siç meriton." (Transmeton Tirmidhiu)

Aliu, radijall-llahu anhu, ka thënë: kush i mbështjell rrobet e tij me turp nuk ia shohin njerëzit të metat.

Ebu Musa elEsh'arij ka thënë: unë hy në shtëpinë time të errët për t'u pastruar dhe kërrusem ngaqë turpërohem nga Zoti im. (Elmustetraf)

Ahmed Muadh Hakkij

Përktheu: Agim Bekiri

(pjesë nga libri: katërdhjet hadithe mbi moralin)